



# Erasmus+ gevolgd en gevlogd

## Tracer study impact onderzoek 2019-2020

Oberon: Michael Buynsters & Yentl Schoe  
Qrius: Paul Sikkema



# Erasmus+ gevolgd en gevlogd

## Tracer study impact onderzoek 2019-2020

Buynsters, M.L., Schoe, Y. & Sikkema, P. (2020). *Erasmus+ gevolgd en gevlogd. Tracer study impact onderzoek 2019-2020*. Oberon (Utrecht) in samenwerking met Qrius (Amsterdam) en Saus! (Utrecht)

In opdracht van het Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training.

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur. De Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

# Inhoud

<b>Samenvatting</b> .....	<b>1</b>
<b>1 Inleiding</b> .....	<b>5</b>
1.1 Tracer study impact Erasmus+ .....	5
1.2 Literatuurstudie: het interculturele ontwikkelingsproces van Erasmusstudenten.....	6
1.3 Onderzoeksvragen .....	9
1.4 Onderzoeksopzet .....	10
1.5 Werving en deelname .....	11
1.6 Respondentengroep .....	13
1.7 Leeswijzer.....	15
<b>2 Voorafgaand aan het buitenlandbezoek</b> .....	<b>16</b>
2.1 Doelen van studenten.....	16
2.2 Motivaties van studenten .....	18
2.3 Doelen van onderwijsmedewerkers .....	19
2.4 Motivaties van onderwijsmedewerkers.....	20
2.5 Conclusie 'H2 – Voorafgaand aan het buitenlandbezoek' .....	21
<b>3 Tijdens het buitenlandbezoek</b> .....	<b>22</b>
3.1 Gemoedstoestand studenten .....	23
3.1.1.. Beginfase: een spannende opstart .....	23
3.1.2.. Tussenfase: een dipje .....	24
3.1.3.. Eindfase: meer ervaring.....	25
3.1.4.. Vergelijking gemoedstoestand studenten met literatuurstudie .....	25
3.2 Gemoedstoestand onderwijsmedewerkers.....	26
3.2.1.. Vergelijking gemoedstoestand onderwijsmedewerkers met literatuurstudie.....	26
3.3 Contacten in het buitenland .....	27
3.3.1.. Contacten van studenten .....	27
3.3.2.. Contacten van onderwijsmedewerkers .....	28
3.4 Positieve ervaringen .....	29
3.4.1.. Positieve ervaringen studenten.....	29
3.4.2.. Positieve ervaringen onderwijsmedewerkers .....	29
3.4.3.. Ervaren moeilijkheden studenten .....	29
3.4.4.. Ervaren moeilijkheden onderwijsmedewerkers.....	30
3.5 De gevolgen van COVID-19 voor Erasmus+ studenten .....	30
3.6 Realisatie doelen.....	32
3.7 Ervaringen vloggers.....	32
3.7.1.. Vlogs van studenten .....	33
3.7.2.. Vlogs onderwijsmedewerker .....	34
3.8 Vergelijking aanpassingsproces studenten met literatuurstudie.....	34
3.9 Conclusie 'H3 - Tijdens het buitenlandbezoek' .....	35
<b>4 Na afloop van het buitenlandbezoek</b> .....	<b>36</b>
4.1 Positieve ervaringen achteraf .....	36
4.2 Minder positieve ervaringen achteraf .....	37
4.3 Wat hebben de studenten van hun buitenlandbezoek meegenomen? .....	37
4.4 Terugblik op de doelen .....	38
4.5 Verandering achteraf .....	38
4.6 Conclusie 'H4 - Na afloop van het buitenlandbezoek' .....	40
<b>5 Discussie</b> .....	<b>41</b>

<b>6</b>	<b>Verwijzingen.....</b>	<b>43</b>
<b>Bijlage 1</b>	<b>Basis-, Update- &amp; Backpackvragenlijsten .....</b>	<b>44</b>
<b>Bijlage 2</b>	<b>Plan van aanpak Vlogcursus Saus!.....</b>	<b>51</b>
<b>Bijlage 3</b>	<b>Hand-out onlinecursus 'Vloggen met Erasmus+' .....</b>	<b>52</b>
<b>Bijlage 4</b>	<b>Interview leidraden.....</b>	<b>61</b>

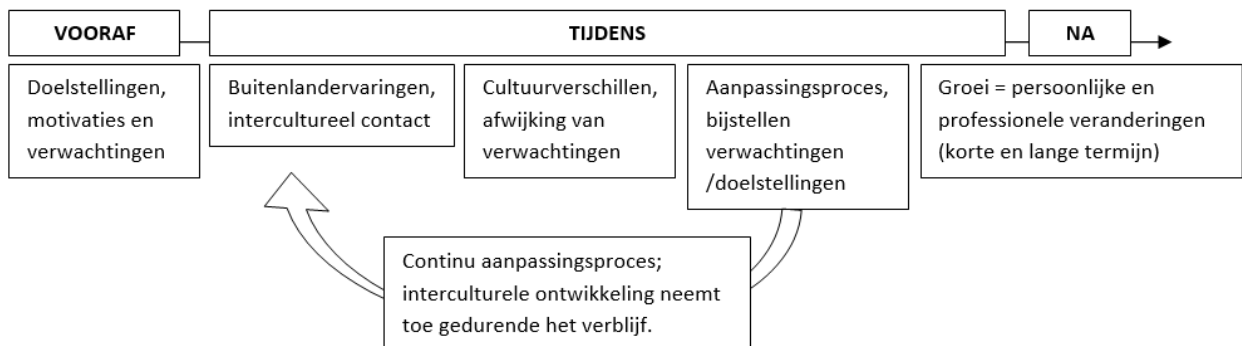


## Samenvatting

Het Europese subsidieprogramma Erasmus+ maakt het mogelijk dat studenten en onderwijsmedewerkers naar het buitenland gaan en faciliteert zo de samenwerking tussen instellingen in verschillende landen. Om de impact van dit subsidieprogramma in kaart te brengen liet het Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training (NA) door Oberon, in samenwerking met Qrius en productiebedrijf Saus!, een kwalitatief onderzoek uitvoeren naar de ervaringen van studenten en onderwijsmedewerkers in het buitenland. De ervaringen van studenten en onderwijsmedewerkers uit dit onderzoek geven meer inzichten op de kwantitatieve resultaten uit het lopende meerjarenonderzoek (MJO)<sup>1</sup>. In dit onderzoek ligt de focus op de ervaringen tijdens het buitenlandbezoek en zijn de deelnemers gedurende hun bezoek meerdere malen gevraagd naar hun ervaringen, gemoedstoestand en ontwikkeling.

### Wat weten we hierover uit wetenschappelijke studies?

Voordat studenten en onderwijsmedewerkers naar het buitenland gaan hebben ze verwachtingen over het gastland, ze zijn gemotiveerd en hebben doelen opgesteld. Echter, eenmaal in contact met een andere cultuur worden ze geconfronteerd met de realiteit. Verwachtingen blijken niet uit te komen en doelen moeten bijgesteld worden. Het betreft een zogenaamde cultuurshock, waarin de bezoeker zich actief bewust wordt van de andere cultuur en daar 'stress' van kan ondervinden. Interculturele studies tonen aan dat als gevolg van het toetsen en bijstellen van verwachtingen, de bezoekende partij de nieuwe cultuur tijdens een bezoek van meerdere maanden steeds beter leert te interpreteren en de juiste interculturele vaardigheden kan ontwikkelen om daarmee om te gaan. Voor dit onderzoek is het model van Pitts<sup>2</sup> aangepast naar de context van Erasmus+ studenten en onderwijsmedewerkers.



Het model stelt een cyclisch proces voor waarin de deelnemers Erasmus+ zich blijven ontwikkelen gedurende hun verblijf en met de verworven ervaring steeds verder in het acculturatieproces komen. Kortom, hoe meer de bezoeker in contact komt met de andere cultuur en om leert gaan met de cultuurverschillen, des te sterker diens interculturele vaardigheden zich ontwikkelen.

In het onderzoek is gekeken naar de ervaren impact van ervaringen tijdens het buitenlandbezoek op de ontwikkeling en gemoedstoestand van studenten en onderwijsmedewerkers. De deelnemers zijn door middel van verschillende onderzoekstoetsen op meerdere momenten tijdens hun bezoek ondervraagd. Hoe langer hun verblijf in het buitenland, hoe vaker ze hun ervaringen konden delen via de tools. Ook hebben vijf deelnemers Erasmus+ via vlogs hun ervaringen met de onderzoekers gedeeld. In de vlogs vertellen zij over hun ervaringen, activiteiten en geven de kijker op die manier letterlijk een kijkje in hun wereld. Via de diverse methoden zijn veel verschillende

<sup>1</sup> Het MJO bestaat uit twee met elkaar verweven deelonderzoeken: een cross-sectioneel onderzoek dat voornamelijk de inclusiviteit van het programma meet en een longitudinaal onderzoek dat de impact van Erasmus+ op de interculturele vaardigheden van studenten beoogt vast te stellen. De impact van Erasmus+ op interculturele vaardigheden wordt in een later stadium bekeken in het MJO. (Kurver, Nas, de Korte, & Warps, 2019 & Kurver, Nas, de Korte, Bruks, & Khodaie, 2019)

<sup>2</sup> Pitts, M. (2009). Identity and the role of expectations, stress, and talk in short-term student sojourner adjustment: An application of the integrative theory of communication and cross-cultural adaptation. . *International Journal of Intercultural Relations*, 33, 450-462.

ervaringen in beeld gebracht en gekoppeld aan de ervaren impact van hun buitenlandbezoek. Hierna volgt per fase een korte weergave van de conclusies uit het rapport. In het rapport zelf zijn de bevindingen onderbouwd met citaten uit de ervaringen van de deelnemers.

### Voorafgaand aan het buitenlandbezoek

Studenten zijn met name gemotiveerd om de nieuwe cultuur te ontdekken, nieuwe studie- of werkervaringen op te doen, zichzelf op persoonlijk vlak te ontwikkelen en hun taalvaardigheid in het Engels of een vreemde taal te verbeteren. Deze motivatie komt terug in de algemene doelen die de studenten voor hun buitenlandbezoek opstellen. Bij de persoonlijke doelen zien we dat de persoonlijke ontwikkeling verder uiteengezet wordt in vaardigheden als zelfontplooiing, zelfstandigheid en sociale vaardigheden.

Onderwijsmedewerkers hebben professionele doelen opgesteld die zich richten op het opdoen van nieuwe inzichten en op het netwerken en samenwerken op internationaal niveau. Persoonlijk willen ze ook graag de nieuwe cultuur en internationale mensen leren kennen. Onderwijsmedewerkers hebben vaker contact met buitenlandse partners over hun doelen en leggen ze vaker vast op papier in vergelijking met studenten.

### Tijdens het buitenlandbezoek

Het merendeel van de studenten in dit onderzoek verbleef tussen de drie en zes maanden in het buitenland. Uit de ervaringen van studenten die meerdere keren deelnamen aan het onderzoek, blijkt dat zij gedurende hun verblijf meerdere fases doorlopen. In de beginfase voelen de meesten zich goed tot heel goed. Ze hebben zin in nieuwe ervaringen, leren nieuwe mensen kennen en ondernemen leuke activiteiten. Maar ondanks de positieve gemoedstoestand vinden ze het ook spannend. Leren ze wel makkelijk nieuwe mensen kennen? Is alles wel goed geregeld? Hebben ze geen last van heimwee? Dit zijn gedachten die in deze fase spanningen kunnen geven. In de tussenfase, na enige weken, ervaren sommige deelnemers een dip of stress. Dit komt bijvoorbeeld door de drukte van het studie- of stageprogramma, verwachtingen die bijgesteld moeten worden of persoonlijke problemen. Wel blijven ze in deze tussenfase ook leuke dingen ondernemen. Ze leren nieuwe mensen kennen, verkennen de andere cultuur en gaan erop uit. De studenten geven aan vooral met andere internationale studenten op te trekken. Ze bevinden zich als het ware in een *Erasmus cocoon* met mensen die in hetzelfde schuitje zitten en ook gemotiveerd zijn om nieuwe ervaringen op te doen.

*“Je komt hier natuurlijk als internationale groep en je gaat allemaal met elkaar om. Je legt makkelijk contact omdat je allemaal in hetzelfde schuitje zit en je wilt allemaal nieuwe vrienden maken. Voor lokale studenten hoeft dat niet, omdat die iedereen hier al kennen.”*

Deze activiteiten gaan zo door tot en met de eindfase, waarin we van vele deelnemers horen dat ze geen zin hebben om naar huis te gaan en het lastig vinden om afscheid te moeten nemen van nieuwe vrienden en de cultuur die hen zo vertrouwd is geworden.

Tijdens het buitenlandbezoek formuleren de studenten uit het onderzoek vrijwel geen nieuwe doelstellingen. Wel stellen ze hun doelen enigszins bij of passen ze helemaal niet aan. In de praktijk bleek het voor sommige deelnemers lastig al hun doelen te realiseren, omdat ze ook tijd wilden besteden aan leuke dingen of omdat ze met andere mensen omgingen dan van tevoren bedacht.

De onderwijsmedewerkers in dit onderzoek gingen een week of korter. Hun gemoedstoestand was dan ook positiever en stabielier aangezien het een overzichtelijke periode betrof en ze veelal een vast programma doorliepen. De medewerkers zeggen dat de leuke contacten met mensen en de activiteiten bijdragen aan hun positieve ervaring.

### Na afloop van het buitenlandbezoek

Een kleine groep respondenten heeft na afloop van het buitenlandbezoek in de Backpackvragenlijst enkele ervaringen gedeeld, terugkijkend op hun verblijf. Ze delen voornamelijk positieve herinneringen over de activiteiten, het land, de cultuur en de mensen. Afscheid nemen was voor de meesten zwaar en bij thuiskomst bleek de impact van het bezoek vaak groter te zijn dan van tevoren verwacht. Overeenkomend met hun doelen en



motivaties die ze voorafgaand aan het bezoek hadden bedacht, geven de deelnemers na afloop van het buitenlandbezoek aan op persoonlijk vlak een belangrijke ontwikkeling te hebben gemaakt.

**“Ik ben veel opener geworden. En ik ben zelfstandiger geworden door het op mezelf leven. Ik denk dat ik momenteel al meer weet over wie ik ben en wat ik wil. En over wat ik kan op sociaal gebied en professioneel gebied.”** - student

### Komen de bevindingen uit dit onderzoek overeen met wat we weten uit wetenschappelijke studies?

De ervaringen in de beginfase van het buitenlandbezoek komen overeen met de zogenaamde *honeymoon* fase uit de U-curve theorie<sup>3</sup>. De gemoedstoestand van de deelnemers is over het geheel genomen positief tot zeer positief; ze hebben zin in het nieuwe avontuur, leuke uitjes te maken en nieuwe mensen te leren kennen. Natuurlijk vinden ze het ook spannend aan het begin. Echter, uit de vragenlijst blijkt dat deze spanningen hun gemoedstoestand in de beginfase niet negatief beïnvloeden.

Overeenkomend met de cultuurshock fase in de U-curve theorie observeren we na enige tijd bij sommige deelnemers een dipje. Redenen hiervoor zijn *stressmomenten* door studiezaken, werkdruk en persoonlijke problemen (e.g. sociaal, gezondheid), én *tegenvallende verwachtingen* zoals het klimaat, contact met de lokale cultuur en woonomstandigheden. De deelnemers uit dit onderzoek geven aan hier bewust mee bezig te zijn en hun stressfactoren aan te pakken. Sommige studenten bestempelen deze momenten als leermomenten, waarmee ze aangeven weer iets geleerd te hebben over de andere cultuur of over hoe ze een probleem zelfstandig kunnen oplossen.

Dit zijn tevens factoren die ertoe leiden dat ze in de laatste fase van hun verblijf aangeven er juist tegenop te zien om weer naar huis te gaan. In de U-curve theorie is dit de *herstel- en aanpassingsfase*. Ze hebben een nieuwe sociale omgeving opgebouwd en zijn gewend geraakt aan hun woonplaats. Ze erkennen de positieve invloed van deze ervaring op hun persoonlijke ontwikkeling en kunnen hier bewust op reflecteren. De deelnemer is in deze fase bekend met de nieuwe cultuur, maar dat zal niet betekenen dat er zich geen nieuwe onbekende elementen meer zullen aandienen. Desondanks zal de opgedane ervaring ertoe leiden dat het individu deze beter aankan dan in de beginfase van het buitenlandbezoek.

We kunnen opmaken uit de ervaringen van de Erasmus+ studenten dat zij vooral neigen naar gedeeltelijke *integratie*<sup>4</sup>. Ofwel, de deelnemer beschermt de eigen cultuur omdat de verblijfsduur slechts enkele maanden duurt, maar staat ook zeker open voor een gedeeltelijke aanpassing in de andere cultuur via dagelijks contact met de vertegenwoordigers van deze cultuur. Echter, in het geval van Erasmus+ studenten is de ‘andere cultuur’ tweedelig; aan de ene kant is er de lokale cultuur van het gastland en aan de andere kant is er de dynamische *Erasmus cocoon/cultuur* waarin de studenten zich bevinden. De studenten bevinden zich veelal in een ‘vertrouwde omgeving’ met lotgenoten terwijl ze ervaring opdoen met de gastcultuur.

### De impact van het buitenlandbezoek op onderwijsmedewerkers

Onderwijsmedewerkers die enkele dagen of weken in het buitenland zijn doorlopen niet hetzelfde proces als studenten die meerdere maanden gaan. Hun verblijf is overzichtelijk en ze weten in de meeste gevallen hoe hun programma eruit ziet. Wel kan deze groep wel te maken krijgen met onderdelen uit het proces. Een voorbeeld hiervan is de dip of cultuurshock die ze kunnen ervaren tijdens hun korte verblijf. De dip die de deelnemers ervaren heeft vooral te maken met het lokale programma waaraan ze deelnemen; het programma is te vol gepland waardoor ze zelf minder activiteiten kunnen ondernemen of de inhoud voldeed niet aan hun verwachtingen. De onderwijsmedewerkers vertellen dat ze inspirerende voorbeelden uit de buitenlandse praktijk hebben opgedaan die ze thuis met hun collega's delen. Daarnaast hebben ze waardevolle ontmoetingen gehad met internationale collega's. Meerdere onderwijsmedewerkers geven aan de intentie te hebben om deze contacten te onderhouden met als doel nieuwe uitwisselingsmogelijkheden te verkennen. Een onderwijsmedewerker vertelt dat hij na meerdere ervaringen met Erasmus+ in het buitenland merkbaar intercultureel vaardiger wordt. Hoewel de programma's van onderwijs-medewerkers niet te vergelijken zijn met de impact van een studentenuitwisseling

<sup>3</sup> Oberg, 1954; Lysgaard, 1955; Berry, 1985.

<sup>4</sup> Holliday, Hyde, & Kullman, 2010.

van enkele maanden, draagt ook deze internationale kennismaking bij aan het verder ontwikkelen van interculturele vaardigheden. Men komt in contact met andere culturen, maakt kennis met de lokale situatie en wisselt onderling informatie uit.

#### **Gevolgen van COVID-19 voor deelnemers Erasmus+**

Enkele studenten die tijdens het onderzoek nog in het buitenland zaten toen de coronacrisis begon, hebben hun ervaringen met ons gedeeld. Voor veel internationale studenten betekende de crisis dat ze terug naar huis moesten. Hierdoor kwam er een einde aan het ontmoeten van nieuwe mensen voor sommige studenten. Waar studenten eerst konden genieten van het uitgaansleven, museumbezoeken en uit eten gaan, zijn de sociale activiteiten nu beperkt tot wandelingen in het park of even snel de deur uitgaan voor boodschappen. Vanwege corona kunnen er aan de scholen/ universiteiten geen fysieke lessen meer plaatsvinden en moest alles online gebeuren. De studenten hebben door de crisis hun uitwisseling nu wel op heel andere manier ervaren dan zij vooraf hadden verwacht. Sommigen zien het ook als een uitdaging om zichzelf ook in deze tijden te redden in een andere omgeving. In het rapport zijn ter illustratie twee vlogfragmenten opgenomen van een student die besloot in het buitenland te blijven en haar studie online voort te zetten, en van een student die haar stage moest afbreken en terug naar Nederland ging.

#### **Vloggen met Erasmus+**

In dit onderzoek hebben vijf vloggers gezamenlijk 34 vlogs gemaakt en 240 minuten aan beeldmateriaal ingestuurd. De vlogs van de studenten geven inzicht in het dagelijkse leven in het buitenland. De vloggers beginnen met een rondleiding door hun woonomgeving, geven een kort verslag van hun reis en laten zien welke faciliteiten zij allemaal tot hun beschikking hebben. De vloggers praten over de activiteiten die ze ondernemen, de mensen die ze leren kennen en over hun studieprogramma. De onderwijsmedewerker deelt informatie over zijn studiereis en spreekt met name over de uitwisseling met andere culturen en de mogelijkheden die deze ervaring voor de toekomst biedt. Saus! heeft voor het NA een nuttige vlogcursus<sup>5</sup> ontworpen die deelnemers Erasmus+ ook in de toekomst gemakkelijk online kunnen volgen om hun ervaringen nog beter in beeld te brengen.

---

<sup>5</sup> <https://www.erasmusplus.nl/online-cursus-vloggen-modules>

# 1 Inleiding

## 1.1 Tracer study impact Erasmus+

Het Europese subsidieprogramma Erasmus+ maakt het mogelijk dat jaarlijks veel studenten en medewerkers naar het buitenland gaan (KA1: studenten- en medewerkersmobiliteiten) en dat er samengewerkt wordt tussen instellingen in verschillende landen (KA2: strategische partnerschappen).

Om de impact van dit programma zoveel mogelijk in kaart te brengen, laat het Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training (NA) onder andere een meerjarig onderzoek (MJO) uitvoeren. Het MJO bestaat uit twee met elkaar verweven deelonderzoeken: een cross-sectioneel onderzoek dat voornamelijk de inclusiviteit van het programma meet en een longitudinaal onderzoek dat de impact van Erasmus+ op de interculturele vaardigheden van studenten beoogt vast te stellen. De impact van Erasmus+ op interculturele vaardigheden wordt in een later stadium bekeken in het MJO (Kurver, Nas, de Korte, & Warps, Buitenlandervaring voor iedereen? Nulmeting naar impact en inclusiviteit van het Erasmus+-mobiliteitsprogramma, 2019).

Naast dit MJO wil het NA de impact van het Europese subsidieprogramma Erasmus+ (2014-2020) in beeld brengen. Het MJO geeft namelijk inzicht in de mate van ontwikkeling die het resultaat is van een buitenlandervaring, maar brengt nog niet goed in beeld hoe deze ontwikkeling plaatsvindt en hoe studenten en docenten deze periode ervaren. Wat doen studenten en docenten in deze periode? In hoeverre komt het overeen met wat zij er vooraf van verwachtten? En wat ervaren ze als prettig of juist als lastig tijdens hun verblijf?

Om hier zicht op te krijgen liet het NA een tracer study door Oberon verrichten naar de impact van het Europese subsidieprogramma Erasmus+ bij studenten en medewerkers. Dit onderzoek maakt deel uit van de onderzoeksagenda 2019. Het centrale doel van de tracer study is om het gehele traject dat studenten en docenten doorlopen in beeld te krijgen: van de voorbereidende fase tot een periode nadat de mobiliteit heeft plaatsgevonden.

Oberon ging voor dit onderzoek de samenwerking aan met Qrius en productiebedrijf Saus!. Qrius heeft veel expertise op het gebied van het ontwikkelen van moderne onderzoeksmethoden voor kinderen, jongeren en jongvolwassenen. Productiebedrijf Saus! heeft expertise op het gebied van het vertalen van content naar krachtig beeld door middel van digitale producten als video's, animaties, infographics, visuals, huisstijlen, websites en prezi's. Saus! heeft voor de onderzoeksdoelgroep een online vlogcursus<sup>6</sup> ontworpen. Door al onze expertises te bundelen in verschillende onderzoeksmethoden volgen we de deelnemers tijdens hun buitenlandbezoek en brengen we hun ervaringen optimaal in beeld: gevolgd en gevlogd.

In dit rapport doen we verslag van de deelname van studenten en onderwijsmedewerkers aan de verschillende onderzoekstools. Het betreft een kwalitatieve rapportage van het ontwikkelproces van deelnemers Erasmus+ tijdens hun buitenlandbezoek, waar mogelijk onderbouwd met kwantitatieve resultaten.

---

<sup>6</sup> <https://www.erasmusplus.nl/online-cursus-vloggen-modules>

## 1.2 Literatuurstudie: het interculturele ontwikkelingsproces van Erasmusstudenten

Tijdens het verblijf in het buitenland ontwikkelen de deelnemers o.a. hun taalkennis, hun persoonlijke en professionele eigenschappen en verrijken tevens hun set aan interculturele vaardigheden waarmee ze leren omgaan met andere culturen. Studies tonen aan dat mensen in intercultureel contact, bijvoorbeeld tussen mensen met verschillende nationaliteiten, in een soort *intercultuur* terecht komen (Holliday, Hyde, & Kullman, 2010). Uit onderzoek blijkt dat er verschillende manieren zijn waarop mensen kunnen reageren als zij zich in een interculturele setting bevinden (Berry, Immigration, Acculturation, and Adaptation, 1997):

- i. Assimilatie: het individu zoekt actief contact met de lokale bevolking en neemt daarbij afstand van de eigen cultuur.
- ii. Separatie: het individu houdt zich vast aan de eigen cultuur en vermijdt het contact met de andere cultuur zoveel mogelijk.
- iii. Integratie: het individu beschermt de eigen cultuur, maar staat ook een gedeeltelijke aanpassing toe door middel van dagelijks contact met de andere cultuur.
- iv. Marginalisatie: dit betreft een uitzonderlijke situatie die zeldzaam door het individu zelf gekozen wordt (in tegenstelling tot punt 2, separatie) echter eerder wordt opgelegd door de lokale populatie. Het individu laat namelijk de andere cultuur niet toe omwille van externe redenen als sociale exclusie of discriminatie.

In deze tracer study kijken we naar studenten en onderwijsmedewerkers die gedurende een periode in het buitenland verblijven en daarbij in contact staan met een andere cultuur. De verwachtingen die zij voorafgaand aan hun vertrek hadden, stellen zij mogelijk tijdens hun bezoek bij en ze passen hun houding op de situatie aan op een van de hierboven beschreven wijzen. Interculturele studies laten zien dat de verwachtingen tijdens het contact met de andere cultuur continu worden getoetst en - indien nodig - bijgesteld. De bezoekers ervaren 'stress' in dit proces; dit wordt in andere studies ook wel 'ontgoocheling' of 'cultuurschok' genoemd<sup>7</sup>. Deze termen verwijzen naar het moment waarop het verwachtingspatroon doorbroken wordt, ofwel het moment waarop het verschil tussen de eigen en de vreemde cultuur voelbaar wordt.

Door middel van meer contact met de andere cultuur ontvangen de studenten en medewerkers informatie waarmee ze hun verwachtingen kunnen bijstellen en zich verder ontwikkelen in het interculturele aanpassingsproces. De interculturele studies gaan er vanuit dat met de tijd en ervaring de bezoekende partij steeds meer culturele en sociale kenmerken van de andere groep overneemt. In het algemeen zullen beide groepen elkaar beïnvloeden en elementen van elkaar overnemen, maar is het vooral de niet-dominante groep die het meest verandert. Dit proces heet 'acculturatie'.

De meeste studies richten zich op een periode van minimaal drie maanden tot enkele jaren. Hoe langer het verblijf in de andere cultuur duurt, des te meer verdieping in het interculturele aanpassingsproces. Kim onderscheidt in deze verdieping grofweg drie categorieën die het individu mogelijk kan bereiken tijdens het verblijf in een andere cultuur (2001, p. 31):

- Functioneel geschikt (functional fitness): in staat zijn een interculturele interactie tot stand te laten komen met een vertegenwoordiger uit de andere cultuur.
- Psychologisch gezond (psychological health): geen emotionele problemen meer ervaren met stressmomenten in de acculturatie.
- Interculturele identiteit (intercultural identity): geleidelijk aan een hybride identiteit ontwikkelen.

De focus in Kims theorie ligt op de wijze waarop mensen omgaan met de stressmomenten tijdens het proces, waarin het individu heen en weer beweegt tussen het behouden van de eigen cultuur en het integreren van elementen uit de nieuwe cultuur. De categorieën van Kim zijn geen lineair proces, maar zijn daarentegen onderdeel van een dynamisch proces waarin vooruitgang en regressie elkaar steeds afwisselen en -in het positieve geval- leiden tot een groeiende interculturele houding/identiteit van het individu in een vreemde cultuur.

---

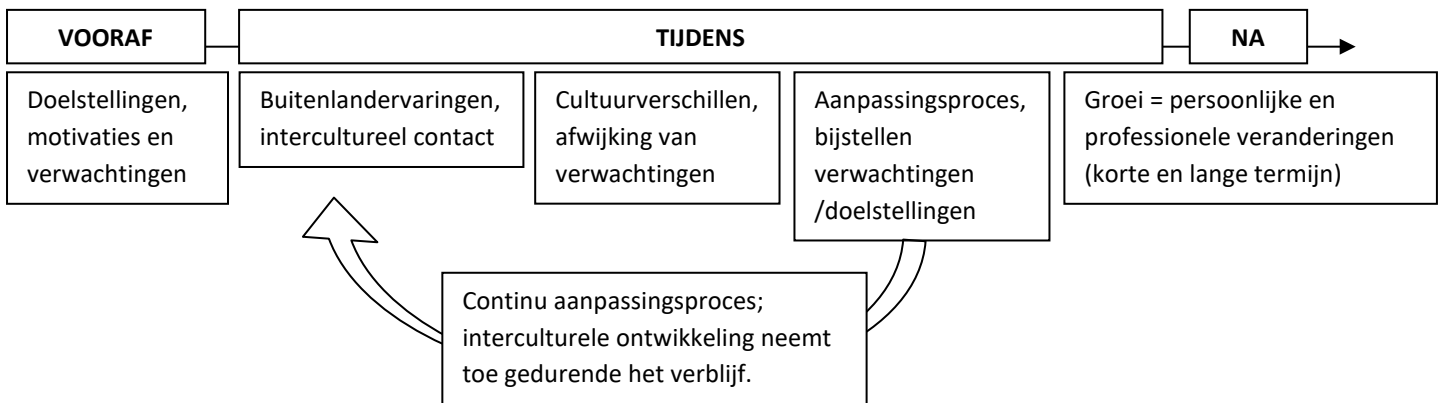
<sup>7</sup> Engelse termen respectievelijk: 'disillusionment' en 'culture shock'.

Mensen die korter dan drie maanden in het buitenland verblijven, hebben ook te maken met cultuurschoks en interculturele leermomenten. Studies tonen echter aan dat de impact van een kortere verblijfsduur een andere is dan die van een langere verblijfsduur. Longitudinale studies hanteren daarom vaak een minimum van drie maanden om het volledige proces van een groep mensen goed in beeld te brengen. Zodoende houden we in de tracer study rekening met de verschillende groepen en de duur van hun buitenlandbezoek; studenten uit dit onderzoek verblijven doorgaans enkele maanden in het buitenland terwijl onderwijsmedewerkers dit een kortere periode van enkele dagen of weken doen.

### Aanpassingsproces

Pitts (2009) heeft voor dit aanpassingsproces een uitgebreid model gemaakt waarin ze aantoont dat de verwachtingen van de bezoekers gedurende het verblijf geleidelijk aan steeds dichterbij de realiteit komen te staan. Het model van Pitts hebben we aangepast om het proces van de deelnemers Erasmus+ globaal in beeld te brengen (Figuur 1). Het stelt een cyclisch proces voor waarin de deelnemers zich blijven ontwikkelen gedurende hun verblijf en met de verworven ervaring steeds verder in het acculturatieproces komen. Kortom, hoe meer de bezoeker in contact komt met de andere cultuur en om leert gaan met de cultuurverschillen, des te sterker diens interculturele vaardigheden zich ontwikkelen.

Figuur 1 Proces Erasmus+-deelnemers, gebaseerd op model van Pitts (2009)

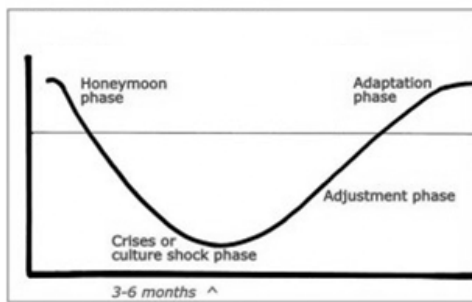


### U-curve

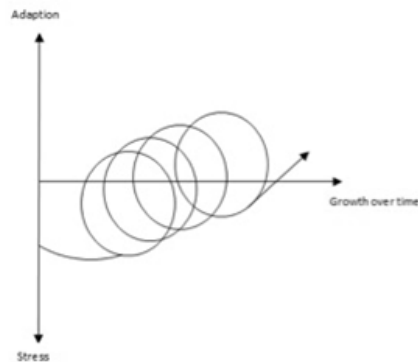
Rekening houdend met de verblijfsduur in het buitenland van de deelnemers in dit onderzoek is het ook interessant om de 'U-curve theorie' mee te nemen. Verschillende studies over de ervaringen van mensen die gedurende een periode van een aantal weken tot enkele maanden in een ander land verblijven, bespreken de U-curve theorie om het aanpassingsproces te beschrijven; zie model A in Figuur 2 (Oberg, 1954; Lysgaard, 1955; Berry, 1985). Deze theorie stelt dat de doelgroep zich aan het begin van het buitenlandbezoek in een zogenaamde *honeymoon fase* bevindt; het individu heeft bepaalde verwachtingen en ondergaat nieuwe ervaringen, maar heeft nog geen hobbels ervaren. Vervolgens volgt de *crisis/culture shock fase*, waarin het individu stress kan ervaren om verschillende redenen. Bijvoorbeeld omdat er miscommunicatie is, hun verwachtingen moeten bijgesteld worden aan de realiteit of ze ervaren een soort vermoeidheid omdat ze zich continu moeten aanpassen aan de nieuwe omgeving. Daarna volgen de fases *herstel en aanpassing*; waarin ze de negatieve elementen beter aankunnen omdat ze meer begrip hebben van de andere cultuur en meer ervaring hebben opgedaan die hen de juiste interculturele vaardigheden biedt. Model B in Figuur 2 laat echter zien dat de U-curve een continu proces is waarbij de cultuurschokken minder invloed hebben op de buitenlandervaring en de interculturele vaardigheden om aan te passen aan de andere cultuur toenemen.

Figuur 2 U-Curve theorie en het interculturele aanpassingsproces (Rebeca, 2017)<sup>8</sup>

### Model A



### Model B



### Erasmus cocon

Specifiek met betrekking tot de situatie van deelnemers Erasmus+ in het buitenland is het goed om te vermelden dat er internationale studies zijn die hun situatie bespreken. Er wordt in sommige studies gesproken van een zogenaamde *Erasmus cocon* of *Erasmus bubbel* (Papabitsiba, 2006). De Erasmus cocon staat voor de Erasmuscultuur waarin deelnemers van verschillende nationaliteiten met elkaar omgaan en daarbij één sterke gemeenschappelijke factor hebben, namelijk dat ze een internationale groep vormen die zich gedurende een bepaalde periode in een vergelijkbare situatie in een andere cultuur bevindt.

De verschillende theorieën uit deze literatuurstudie gebruiken we in dit onderzoek om de buitenlandervaringen van de studenten en onderwijsmedewerkers te interpreteren. We kijken naar de ontwikkeling van de studenten tijdens hun verblijf op basis van hun gemoedstoestand en hun ervaringen (3). Daarnaast besteden we ook aandacht aan de mate waarin zij hun verwachtingen eventueel moeten bijstellen en welke ervaringen daarin ten grondslag liggen.

<sup>8</sup> Bron: <https://eindhovennews.com/features/2017/07/cultural-shock-cross-cultural-adaptation/>

### 1.3 Onderzoeksvragen

Het NA heeft in het offerteverzoek de volgende onderzoeksvragen voor de tracer study opgesteld. De aanvullende vragen van Oberon worden daarnaast schuingedrukt weergegeven.

#### Aanpassing focus onderzoeksvragen

Overigens is na de gunning van de opdracht in overleg met de opdrachtgever besloten te focussen op de voorbereidingen die vooraf getroffen worden en de ervaringen die opgedaan worden tijdens het buitenlandbezoek. De informatie over de periode na afloop van het buitenlandbezoek komt namelijk al uitvoerig aan bod in ander onderzoek, waaronder het meerjarenonderzoek. Met de vrijgekomen ruimte in de planning zijn uiteindelijk met acht deelnemers Erasmus+ op een aantal momenten verdiepende gesprekken gevoerd terwijl zijn in het buitenland zaten.

Voorafgaand aan het buitenlandbezoek:

- Wat zijn de beoogde doelen van Erasmus+ reizen voor deelnemers? *Hoe bewust stelt de deelnemer de doelstellingen op?* [2.1/2.3] *Wat is de persoonlijke motivatie van de deelnemers?* [2.2/2.4]
- Wie bepaalt deze doelen en worden deze (altijd) vastgelegd? *Op welke manieren worden de doelstellingen vastgelegd?* [2.1/2.3]
- Is er afstemming met de buitenlandse partner over de doelstellingen? *Zo ja, op welke manier en hoe vaak vindt deze afstemming plaats?* [2.1/2.3]

Tijdens het buitenlandbezoek:

- Welke ervaringen hebben deelnemers tijdens hun buitenlandbezoek? [3.3] *Bijvoorbeeld op het gebied van taal, cultuur, organisatie, omgeving, mensen, etc. Met wie gaan de deelnemers met name om tijdens hun verblijf?* [3.3]
- Wat vinden deelnemers prettig tijdens hun periode in het buitenland? [3.4]
- Wat vinden deelnemers lastig tijdens hun periode in het buitenland? [3.5]
- Komen ervaringen overeen met de beoogde doelen? *Welke verwachtingen hadden de deelnemers vooraf?* [3.6]
- Worden doelstellingen bijgesteld en zo ja, hoe? [3.6]
- Wat zijn concrete voorbeelden van positieve en negatieve ervaringen tijdens de periode in het buitenland? En hoe dragen deze bij aan de persoonlijke en professionele ontwikkeling? [3.4/3.5]

Na afloop van het buitenlandbezoek:

- Is er contact tussen de deelnemers en de organisaties (of tussen de organisaties) vooraf, tijdens en/of achteraf over ervaringen? *Zo ja, op welke manier, hoe vaak en waarover?* [2.3/4.5]
- Wat zijn de concrete opbrengsten van de mobiliteiten / veranderingen voor deelnemers, medestudenten/collega's en de organisatie als gevolg van de mobiliteiten? [4.1/4.2/4.3]
- Zijn deelnemers tevreden over de directe opbrengsten en zijn ze in lijn met de beoogde doelen? [4.4]
- Welke terugkoppeling is er achteraf naar de beoogde doelen van de eigen en de buitenlandse instelling? [4.4]
- Worden ervaringen achteraf gedeeld met anderen en zo ja, hoe? *Merken de deelnemers dat zij naar aanleiding van hun buitenlandervaring veranderd zijn op persoonlijk en/of professioneel gebied?* [4.5]
- Hoe reflecteren deelnemers op de opbrengsten enkele maanden na afloop van de buitenland ervaring? [4.3]

## 1.4 Onderzoeksopzet

In de periode september 2019 tot maart 2020 verzamelde Oberon via verschillende tools de buitenlandervaringen van Erasmus+ studenten en onderwijsmedewerkers. Hierbij is gebruik gemaakt van zowel kwalitatieve als kwantitatieve methoden. De focus binnen het onderzoek ligt op de kwalitatieve methoden die een inzicht geven in de ervaringen van studenten en onderwijsmedewerkers. Het doel van dit onderzoek is dan ook niet om een wetenschappelijk valide beeld te geven met betrekking tot de situatie van alle Erasmus+ studenten en onderwijsmedewerkers. De informatie uit dit onderzoek wordt gebruikt om de kwantitatieve onderzoekresultaten uit onder andere het meerjarenonderzoek beter te kunnen interpreteren.

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van drie verschillende tools om het proces van de studenten en onderwijsmedewerkers in kaart te brengen. De deelnemers schreven zich in voor de tools die het beste bij hun situatie paste. De vragen uit de offerteaanvraag voor de tracer study (1.3) zijn verdeeld over de verschillende onderzoekstools (Bijlage 1). Hieronder bespreken we in het kort deze tools.

### **Basisvragenlijst: vooraf het buitenlandbezoek**

In samenwerking met Qrius is een online tool ontwikkeld waarmee deelnemers makkelijk en snel de vragenlijsten kunnen invullen. De zogenaamde Basisvragenlijst werd voorafgaand aan hun buitenlandbezoek verstuurd aan alle deelnemers. In deze basisvragenlijst vroegen we de deelnemers naar hun motivaties, doelen en verwachtingen voorafgaand aan hun buitenlandbezoek.

### **Updatevragenlijst: tijdens het buitenlandbezoek**

Tijdens het buitenlandbezoek ontvingen de deelnemers iedere twee/drie weken de zogenaamde update vragenlijst. Hierin vroegen we de deelnemers naar hun gemoedstoestand en welke ervaringen daaraan ten grondslag lagen. De Update was een zeer korte vragenlijst die gemakkelijk en snel door de deelnemers ingevuld kon worden.

Deze Update bestond uit zowel open als gesloten vragen:

- Wat was de gemoedstoestand van de deelnemer?
- Wat ervaart de deelnemer als prettig tijdens de periode in het buitenland?
- Wat ervaart de deelnemer als lastig tijdens de periode in het buitenland?
- Wat voor activiteiten heeft de deelnemer ondernomen de afgelopen week?
- Wat voor sociale contacten heeft de deelnemer in het buitenland (met andere Nederlanders, internationalen of lokale mensen)?

### **Backpackvragenlijst: tijdens en na afloop van het buitenlandbezoek**

Om de ervaringen van deelnemers tijdens en na hun buitenlandbezoek in kaart te brengen is de Backpackvragenlijst ontwikkeld. De Backpack is een uitgebreidere versie van de Updatevragenlijst, waarin de deelnemers meer informatie konden delen over specifieke ervaringen en daarop konden reflecteren door middel van verdiepvragen over deze ervaringen.

In de Backpack kwamen de volgende vragen aan bod:

- Activiteiten tijdens het buitenlandbezoek die een grote indruk hebben gemaakt op de deelnemer.
- Is het de deelnemer gelukt om de beoogde doelstellingen te realiseren?
- Heeft de deelnemer zijn of haar doelstellingen tussentijds aangepast?
- Vindt de deelnemer dat hij of zij is veranderd na afloop van het buitenlandbezoek?

### **Online vlogcursus 'Vloggen met Erasmus+'**

Een vernieuwende methode om de ervaringen van studenten tijdens hun buitenlandbezoek – letterlijk – in beeld te brengen, is vloggen. De deelnemers konden ervoor kiezen om tijdens hun buitenlandbezoek te vloggen over hun ervaringen. SAUS! *Digitale producties* heeft voor dit onderdeel speciaal voor de deelnemers van Erasmus+ een



online vlogcursus<sup>9</sup> ontwikkeld. Via de vlogcursus krijgen de deelnemers informatie over zowel technische aspecten van het vloggen (licht, geluid, opname) als creatieve aspecten (wat kun je vertellen en hoe hou je de kijker geïnteresseerd). Daarnaast heeft Saus! een vlog-handleiding gemaakt met daarin alle benodigde informatie uit de vlogcursus uiteengezet (Bijlage 3). De hand-out behandelt de technische aspecten van het vloggen en geeft tevens inspirerende onderwerpen waarover de deelnemers konden vloggen. De vlogcursus is tevens een geschikte tool voor zowel studenten als onderwijsmedewerkers om hun digitale competenties verder te ontwikkelen.

Enkele mogelijke onderwerpen die in de vlogs van de deelnemers Erasmus+ aan bod kwamen zijn:

- interculturele activiteiten,
- positieve ervaringen (nieuwe vrienden maken, nieuwe cultuur leren kennen, amusement),
- negatieve ervaringen (taalbarrière, mensen thuis missen, afscheid nemen).

Deelnemers aan de vlogcursus werden via een persoonlijke link uitgenodigd om hun vlogs te uploaden in hun eigen map op Dropbox. De content van de vlogs is door de onderzoekers bekeken en verwerkt in dit rapport. In paragraaf 3.7 bespreken we in het kort onze bevindingen op basis van de vlogs.

Verder is van alle inzendingen door Saus! een compilatiefilmpje gemaakt voor Erasmus+ en zijn de vlogs overhandigd aan de opdrachtgever. In hoofdstuk 5 geven we een aantal aanbevelingen voor hoe het NA de vlogcursus in de toekomst met een groter bereik kan inzetten.

### **Verdiepende interviews**

Een aantal vlogdeelnemers heeft uiteindelijk geen vlog gemaakt. De drempel daarvoor lag voor sommige geïnteresseerden toch te hoog, onder andere omdat: het is erg persoonlijk om jezelf via een vlog in beeld te brengen, het kost tijd om een filmpje te maken en te editen, en de drempel is hoger als je de eerste vlog al meteen zelf moet doen zonder aanwezige ondersteuning. Om die reden hebben we acht deelnemers tijdens hun buitenlandbezoek via Skype een aantal keer gesproken om op die manier toch hun ervaringen en ontwikkeling gedurende hun verblijf in beeld te brengen. In Bijlage 4 staat de gespreksleidraad die gebruikt is voor de interviews. In het rapport zijn ervaringen en uitspraken uit de verdiepende interviews verwerkt als aanvulling op de bevindingen uit de vragenlijsten.

## **1.5 Werving en deelname**

De werving van respondenten liep via contactpersonen van het NA op de onderwijsinstellingen die in het schooljaar 2019-2020 een KA1 subsidie ontvingen; dat waren in het najaar van 2019 ongeveer 205 instellingen. Daarvan hebben 54 contactpersonen namens 47 instellingen aangegeven bereid te zijn het onderzoek te verspreiden onder hun studenten en onderwijsmedewerkers die in het buitenland zitten of in de looptijd van het onderzoek naartoe zouden gaan. We kozen voor deze benaderingswijze, omdat het NA enkel contactgegevens van de hoofdcontactpersonen van de onderwijsinstellingen bijhoudt en niet van studenten en onderwijsmedewerkers die naar het buitenland gaan.

De deelnemende instellingen zijn op twee momenten (november 2019 en januari 2020) benaderd met het verzoek hun medewerkers en studenten, die op dat moment in het buitenland zaten, uit te nodigen voor het onderzoek. Daarnaast heeft Oberon de oproep meermaals uitgezet via diverse sociale media kanalen voor de Erasmus+ doelgroep en international offices van betrokken onderwijsinstellingen. Gedurende het onderzoek zijn er tevens herinneringsmails verstuurd aan de deelnemers, echter niet te vaak om de bevraginglast laag te houden. Daarbij konden de deelnemers de toegestuurde link op zelfgekozen momenten gebruiken, zodat zijzelf ook controle hadden over het moment en de frequentie van deelname.

In Tabel 1 staat een overzicht van de verschillende wervingsacties, uitnodigingen en herinneringen per week gedurende de looptijd van het project.

<sup>9</sup> <https://www.erasmusplus.nl/online-cursus-vloggen-modules>

Tabel 1 Werving respondententen

Week		Werving en versturen vragenlijsten
2019	2020	
42		Eerste wervingsronde via de mail aan de coördinatoren van de onderwijsinstellingen die bereid waren om deel te nemen. Daarnaast ook een oproep via de sociale media en websites van Oberon en het NA.
45		Onderzoek verspreid via Oberon-netwerk (e-mail, website, sociale media) en via een mail aan international office van Tilburg University en het communicatiebureau van de Hogeschool Utrecht (eigen netwerk). De Basisvragenlijst verstuurd aan de eerste deelnemersgroep (daarna steeds wekelijks aan de nieuwe deelnemers).
51		Opnieuw oproep via websites en sociale media van Oberon en het NA. Versturen van Backpack en Updatevragenlijst 1.
52	1	Kerstvakantie
	2	Versturen Updatevragenlijst 2. Herinneringsmail aan aangemelde vloggers.
	3	Directe werving aan aangemelde instellingen. Directe herinneringsmail vanuit Oberon aan aangemelde instellingen. Versturen Backpack 2.
	4	Versturen Updatevragenlijst 3 .
	5	Voorjaarsvakantie
	6	Herinnering respondenten deelname aan vlog-onderdeel en wervingsmail voor interviews. Versturen Updatevragenlijst 4 .
	7	Oproep vlogwedstrijd via sociale media van Oberon en het NA. Onderzoek uitgelicht op website en sociale media van Oberon. Versturen Backpack 3.
	8	Versturen Updatevragenlijst 5.
	12	Herinnering aan aangemelde vloggers.
	16	Nederlandse Erasmus+ studenten via YouTube benaderd voor deelname aan het vlogonderzoek.

Aangezien tijdens de start van het onderzoek de deelnemers al in het buitenland zaten of nog zouden vertrekken, is besloten de deelnemers zelf te laten kiezen aan welke onderzoekstool ze deelnamen en hoe vaak ze dat gingen doen. De meeste deelnemers Erasmus+ verbleven namelijk drie tot zes maanden in het buitenland (Figuur 12, p. 22) in de laatste twee kwartalen van 2019 of de eerste twee kwartalen van 2020. Op deze manier zorgden we ervoor dat hun verblijfsperiode in het buitenland geen probleem vormde met de looptijd van het onderzoek. Met deze keuzevrijheid konden ze tevens de bevragsingslast afstemmen met de tijd die ze aan het onderzoek wilde besteden. In Tabel 2 staat weergegeven hoe het aantal deelnemers per doelgroep is verdeeld over de verschillende onderzoekstools.

Tabel 2 Aantal deelnemers per onderzoekstool en per doelgroep

Doelgroep	Totaal aantal inschrijvingen	Basis vragenlijst	Update vragenlijst	Backpack vragenlijst	Vloggers	Verdiepende interviews
Studenten	119	66	61	16	4	6
Onderwijsmedewerkers	21	11	8	2	1	2

De basisvragenlijst werd in totaal één keer verzonden aan elke deelnemer die zich had ingeschreven voor het onderzoek. Vervolgens ontvingen de deelnemers gedurende hun buitenlandbezoek meerdere keren via de mail een link naar de Update- en/of Backpackvragenlijst. De link konden ze op ieder gewenst moment gebruiken om deel te nemen en ook vaker gebruiken. Om de paar weken stuurden we hen een herinnering. Op die manier

kregen we zicht op het ontwikkelingsproces van de deelnemer. Via een knop in de mail konden ze zich afmelden voor de vragenlijsten. Over het geheel genomen zagen we dat de meeste deelnemers aan minimaal twee rondes deelnamen en zich daarna afmelden of niet meer reageerden. In Tabel 3 staat het aantal deelnames per tool.

Tabel 3 Aantal deelnames per onderzoekstool

Aantal deelnames	Basisvragenlijst	Update - vragenlijst	Backpack - vragenlijst	Vloggers	Verdiepende interviews
1	77 (100%)	24 (35%)	11 (61%)	1 (20%)	2 (25%)
2		25 (36%)	7 (39%)		3 (38%)
3		12 (17%)		1 (20%)	3 (38%)
4		3 (4%)			
5		5 (7%)		1 (20%)	
6				1 (20%)	
7				1 (20%)	

De Update werd het vaakst ingevuld omdat deze korter in te vullen was dan de overige tools. Echter, ook in het geval van de Update zien we een flinke daling van het aantal deelnemers vanaf de tweede ronde. Voorafgaand aan het onderzoek hadden we verwacht dat meer mensen zouden deelnemen aan een van de onderzoekstools. Vanuit de deelnemers en de onderwijsinstellingen hebben we enkele reacties gehad die het lage deelnemers aantal kunnen verklaren. Drie opgegeven redenen zijn: de onderwijsinstellingen nemen zelf ook evaluaties onder de deelnemers af, de deelnemers vinden de bevraginglast toenemen naarmate ze vaker een uitnodiging voor deelname ontvangen, en het volle programma in het buitenland zorgt ervoor dat ze minder tijd voor het onderzoek over hebben.

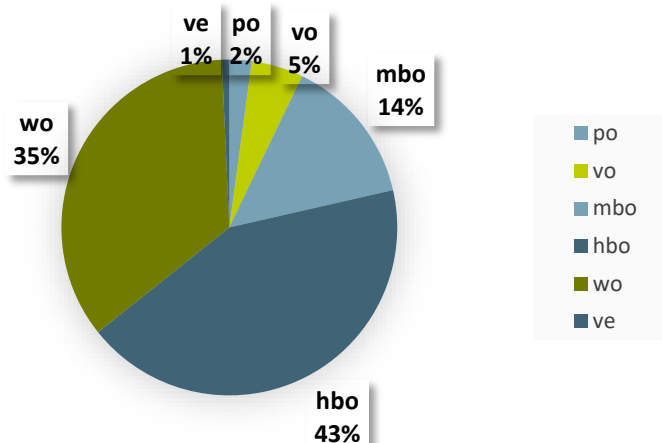
## 1.6 Respondentengroep

### Onderwijsinstellingen

De uiteindelijke 140 inschrijvingen van deelnemers aan het onderzoek zijn afkomstig van 39 verschillende onderwijsinstellingen. De meeste respondenten komen uit het hoger beroepsonderwijs (43%) en het wetenschappelijk onderwijs (35%). In mindere mate ontvingen we respons van deelnemers uit het middelbaar beroepsonderwijs (14%), het voortgezet onderwijs (5%), het primair onderwijs (2%) en de volwasseneneducatie (1%) (Figuur 3).

Dit is slechts een klein deel van de totale groep Nederlandse deelnemers die via Erasmus+ naar het buitenland gaan. Ter illustratie, in 2018 gingen ongeveer 20.000 Nederlandse deelnemers via 'studentenmobiliteit onderwijs & training mbo-ho' naar het buitenland (Nationaal Agentschap Erasmus+, 2019).

Figuur 3 Onderwijssoort respondenten

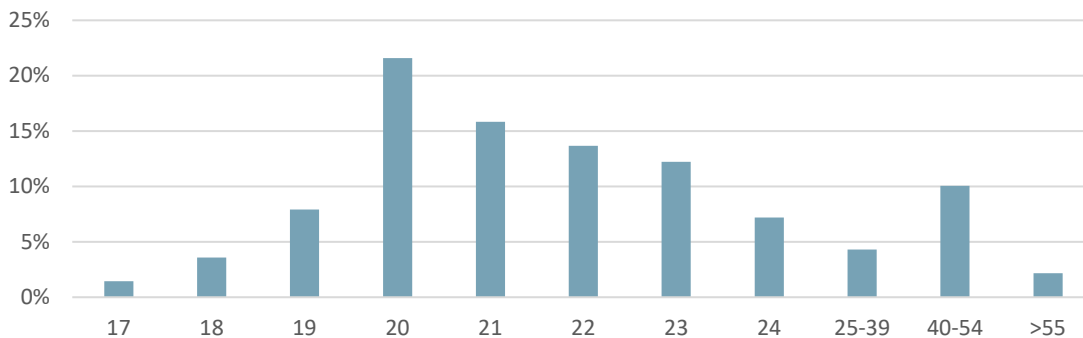


## Achtergrond respondenten

Om een beeld te schetsen van de deelnemers die aan dit onderzoek deelnamen geven we hier informatie over het geslacht, hun culturele achtergrond en leeftijd. Vanwege de grootte van de respondentengroep zijn deze gegevens niet representatief voor de gehele Erasmusdeelnemers-populatie.

Drie kwart van de respondenten is vrouw en een kwart man. Negen op de tien van de respondenten is Nederlands en een tiende geeft aan een bi- of multicultureel achtergrond te hebben. De leeftijd van de respondenten loopt uiteen (Figuur 4); de hoofdmoot (78%) is tussen de 19 en de 24 jaar oud. De deelnemers boven de 25 jaar zijn voornamelijk onderwijsmedewerkers. Voor 85% is dit de eerste keer dat ze via Erasmus+ een buitenlandbezoek doen.

Figuur 4 Leeftijd respondenten (N = 140)

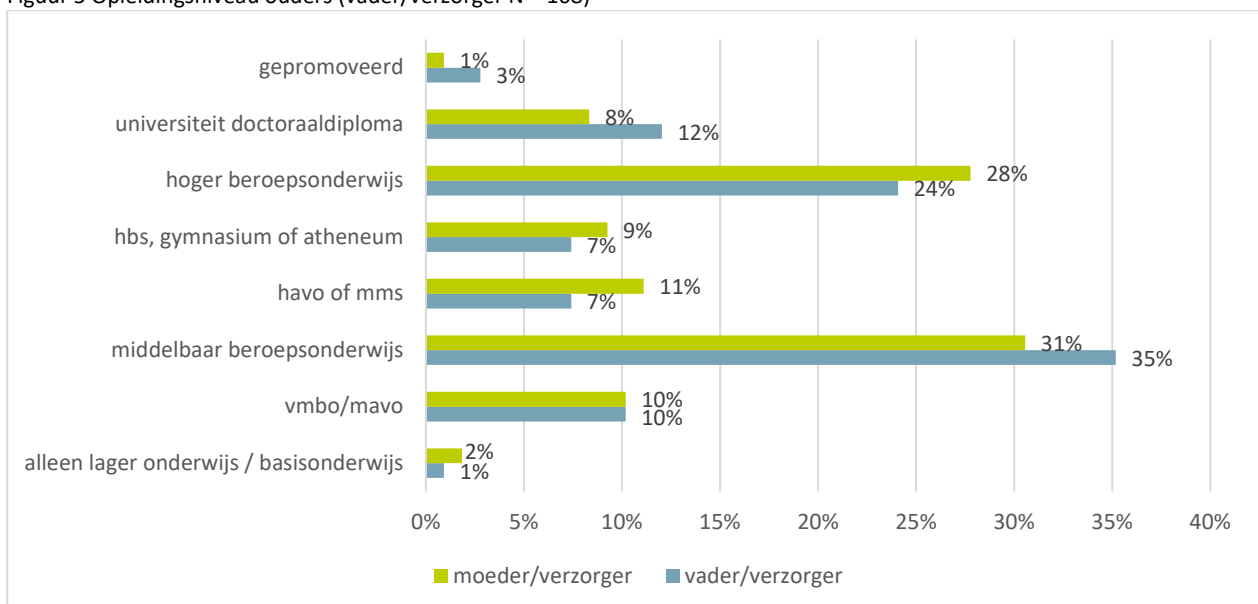


Aan de studerende respondenten hebben we ook naar hun familieachtergrond gevraagd. Deze vragen waren niet verplicht om in te vullen. Ongeveer de helft van deze groep geeft aan uit een familie te komen die het financieel goed (42%) tot zeer goed (10%) heeft. Voor 40% is dit gemiddeld en 6% geeft aan dat dit niet zo goed is. De rest doet hierover geen uitspraken.

Als we kijken naar het opleidingsniveau van de ouders zien we dat van zowel vaders- als moederskant ongeveer drie kwart minimaal mbo-niveau heeft gedaan (Figuur 5). Ruim twee derde van de vaders (39%) en moeders (37%) heeft een opleiding op hbo-niveau of hoger gevolgd.

Op basis van deze cijfers kunnen we geen conclusies trekken. In het MJO worden hier overigens wel voorzichtige bevindingen over gedeeld. Zo wordt in het MJO (2019, p. 19) voorzichtig geconstateerd dat ho-studenten waarvan de ouders hoogopgeleid zijn een grotere kans hebben om met Erasmus+ naar het buitenland te gaan, dan ho-studenten waarvan de ouders zelf geen hoger onderwijs hebben gevolgd.

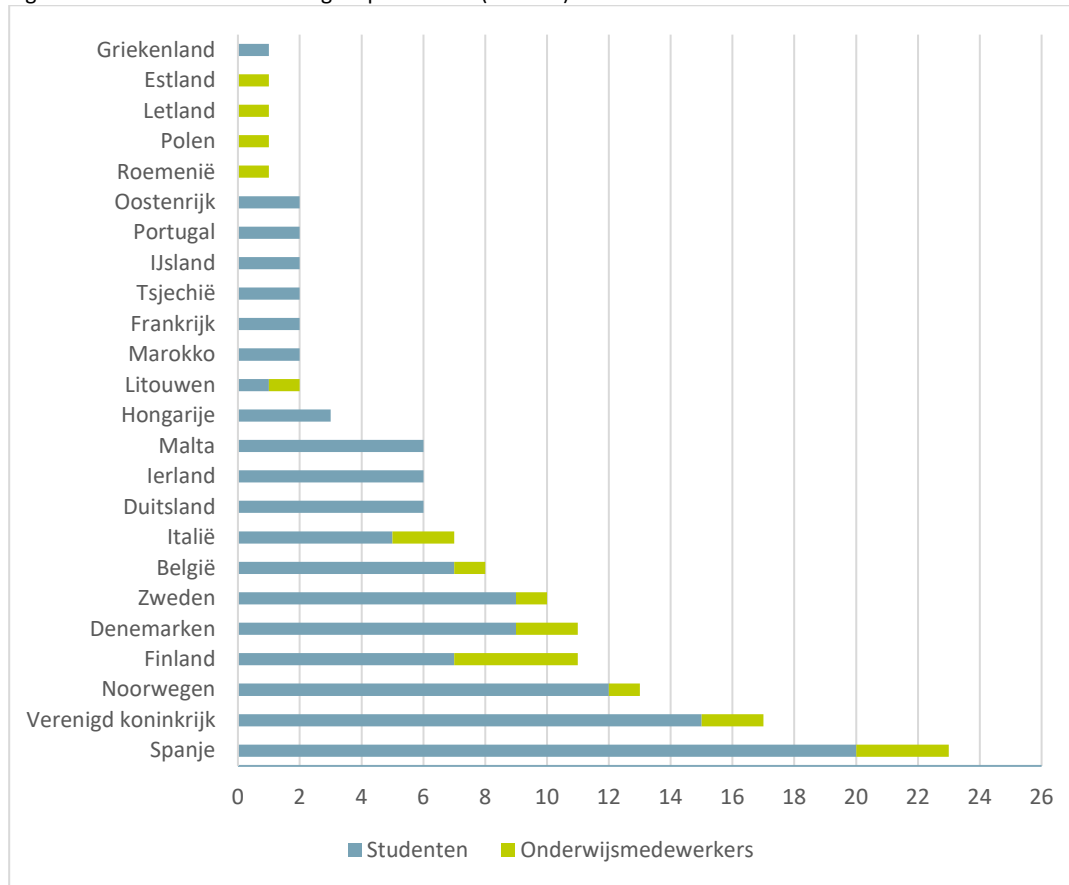
Figuur 5 Opleidingsniveau ouders (vader/verzorger N = 108)



## Bestemmingen

De deelnemers gingen in totaal naar 24 verschillende landen. Hierbij waren Spanje (16%) en het Verenigd Koninkrijk (12%) de meest populaire bestemmingen (Figuur 6). Andere landen die vaker genoemd worden zijn de Scandinavische landen: Noorwegen (9%), Finland (8%), Denemarken (8%) en Zweden (7%).

Figuur 6 Landen van bestemming respondenten (N = 140)



## 1.7 Leeswijzer

Allereerst bespreken we in hoofdstuk 2 de fase voorafgaand aan het buitenlandbezoek. We delen in dit hoofdstuk informatie delen over de doelen, motivaties en verwachtingen van de respondenten. In hoofdstuk 3 komt de buitenlandervaring aan bod op basis van de ervaringen die de deelnemers met ons deelden tijdens hun verblijf. We kijken daarin onder andere naar wat de deelnemers als prettig of juist als lastig ervoeren, en wat voor impact dit had op hun ontwikkeling tijdens het bezoek. In hoofdstuk 4 bespreken we beknopt de periode na afloop van het buitenlandbezoek aan de hand van de ervaringen van enkele deelnemers. Tot slot volgt in hoofdstuk 5 de discussie waarin we onder andere enkele aanbevelingen doen voor het uitvoeren van soortgelijk onderzoek in de toekomst en het gebruik van de vlogmethode.

NB We vermelden bij alle figuren de responsaantallen voor dat onderdeel (N = steekproefgrootte) aangezien het aantal deelnames per tool verschilt.

## 2 Voorafgaand aan het buitenlandbezoek

In hoofdstukken 2 tot en met 4 bespreken we de ervaringen van de respondenten per fase: voor, tijdens en na het buitenlandbezoek. De focus van dit onderzoek ligt op de ervaringen tijdens het buitenlandbezoek (3) en zal dus uitvoeriger aan bod komen dan de overige fases. De overige fases komen uitgebreid aan bod in het meerjaren-onderzoek (MJO), maar worden ook in dit rapport besproken aangezien ze onderdeel uitmaken van het volledige ontwikkelingsproces van de deelnemers Erasmus+.

In de literatuurstudie (1.2) bespreken we dit proces aan de hand van het Erasmus+ model. Dat model stelt dat de deelnemers zich blijven ontwikkelen gedurende hun verblijf en met de verworven ervaring steeds verder in het zogenaamde acculturatieproces komen. Hoe meer de bezoeker in contact komt met de andere cultuur en om leert gaan met de cultuurverschillen, des te sterker diens interculturele vaardigheden zich ontwikkelen. Deze ervaringen hebben tevens invloed op de motivatie, doelen en verwachtingen die deelnemers voorafgaand aan hun bezoek hadden. Ze worden bevestigd of de realiteit vraagt om een herziening daarvan. De beschouwing na het bezoek zorgt voor een nieuw reflectiemoment over de opgedane ervaring in contrast met de vertrouwde omgeving. Om deze redenen nemen we ook de fases voor en na afloop van het buitenlandbezoek mee in dit onderzoek.

Studenten en onderwijsmedewerkers bereiden hun Erasmus+ deelname in zekere mate voor; in sommige gevallen wordt dit vanuit de onderwijsinstelling van hen verwacht vast te leggen in een document. Er worden doelen opgesteld voor bijvoorbeeld de studie, stage of cursus in het buitenland. Ook hebben zij verwachtingen over het land waar ze naartoe gaan en hebben zij plannen voor wat ze daar gaan doen. In deze paragraaf gaan we in op de volgende vragen:

- Wat zijn de beoogde doelen van Erasmus+ reizen voor deelnemers? Wat is de persoonlijke motivatie van de deelnemers? Hoe bewust stelt de deelnemer de doelstellingen op?
- Wie bepaalt deze doelen en worden deze (altijd) vastgelegd? Op welke manieren worden de doelstellingen vastgelegd?
- Is er afstemming met de buitenlandse partner over de doelstellingen? Zo ja, op welke manier en hoe vaak vindt deze afstemming plaats?

### 2.1 Doelen van studenten

In de Basisvragenlijst hebben we de studenten gevraagd in hoeverre zij doelen hadden met betrekking tot werk/stage, opleiding of persoonlijke zaken tijdens het buitenlandbezoek. Deze doelstellingen (vraag 14, 15 en 16) hebben we gecodeerd en verdeeld in vijf hoofdthema's. Figuur 7 geeft een overzicht van de vijf thema's die door een deel van de studenten het meest genoemd werden met betrekking tot hun stage en/of opleiding. Studenten konden hierbij een tot drie doelen noemen die betrekking hebben op hun stage en/of opleiding.

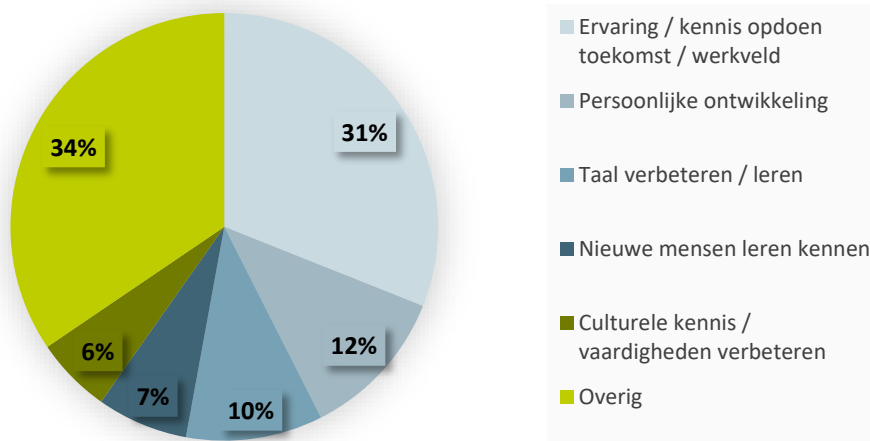
Studenten willen waardevolle ervaring opdoen op het gebied van werk of onderwijs. Zij willen kennis opdoen met betrekking tot hun toekomstig werkveld (31%) en zichzelf persoonlijk ontwikkelen (12%). Enkele studenten hebben specifieke doelen opgesteld; ze willen meer kennis opdoen over hun studieveld of willen ontdekken of zij later in het buitenland willen wonen en werken. Deze behoren tot de categorie 'overig' (34%).

- "Uit mijn comfortzone door nieuwe culturen te ontdekken." – hbo-student in Schotland
- "Een goede basis leggen voor een academische carrière." – hbo-student in Zweden
- "Het verbreden van mijn kennis voor mijn opleiding." – wo-student in Noorwegen
- "Vakken volgen die niet in Nederland te volgen zijn." – wo-student in Noorwegen
- "Het is zeer leerzaam voor mijn opleiding en voor mijn werk kijk ik vooral naar de toekomst." – hbo-student in Oostenrijk
- "Werkwijze/manier van onderwijs geven en toetsing van professoren en studenten in Frankrijk leren kennen." – wo-student in Frankrijk

Eén op de tien studenten noemt specifiek als doel het verbeteren of leren van een taal. Dit betreft zowel een internationale taal als Engels als andere vreemde talen van het gastland, zoals Spaans en Italiaans. Daarnaast willen studenten graag nieuwe mensen willen leren kennen (7%) en hun culturele kennis en vaardigheden verbeteren (6%).

- "Mijn culturele kennis verbeteren en Italiaans leren." – wo-student in Italië
- "Mijn taalvaardigheid in het Engels en Spaans verbeteren." – mbo-student in Spanje

Figuur 7 Algemene doelen van studenten met betrekking tot stage en opleiding (N = 29)<sup>10</sup>



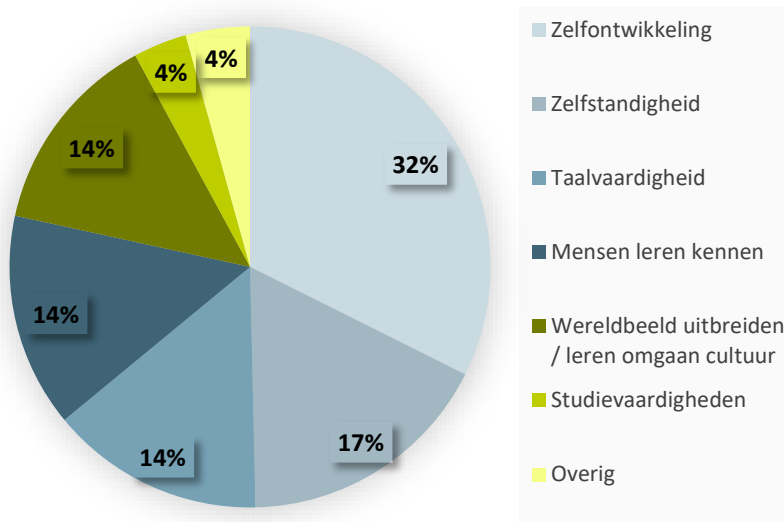
De meeste studenten laten weten persoonlijke doelen te hebben opgesteld voor hun buitenlandbezoek (Figuur 8). Studenten konden hierbij een tot drie doelen noemen die betrekking hebben op persoonlijke zaken. Een derde heeft doelen opgesteld op het gebied van zelfontwikkeling, gegeven voorbeelden daarvan zijn: sociale vaardigheden ontwikkelen, zelfverzekerdheid verbeteren, meer *open minded* zijn, werken aan zelfdiscipline en persoonlijke interesses verkennen.

Daarnaast is zelfstandigheid een veelgenoemd doel (17%). Studenten willen via deze ervaring leren meer zelfstandig te zijn, voor zichzelf te kunnen zorgen, alleen te zijn en eigen beslissingen te maken. Ook het verbeteren van de taalvaardigheid wordt gezien als een belangrijk persoonlijk doel (14%); dit komt overeen met de algemene doelen van studenten en betreft met name taalvaardigheid in het Engels (als lingua franca) en in enkele gevallen een andere vreemde taal (Figuur 8). Verder willen de deelnemers graag nieuwe (buitenlandse) mensen leren kennen (14%) en hun wereldbeeld verbreden (14%). Overige voorbeelden hebben betrekking tot het leren van een nieuwe sport (hiken, skiën, snowboarden) en amusements die losstaan van de uitwisseling zelf.

- "Op eigen benen kunnen staan. Aangezien ik voorheen altijd bij mijn ouders heb gewoond, moet ik nu zelf voor eten kunnen zorgen, op mijn geld letten en wassen." – wo-student in Zweden
- "Persoonlijke levenservaring opdoen buiten de thuisomgeving. Kijken hoe om te gaan met de cultuurshock etc." – wo-student in Spanje
- "Mijn wereldbeeld uit te breiden. Leren om niet alleen informatie vanuit een Nederlands (West-Europees) perspectief te bekijken, maar ook vanuit een ander perspectief (in mijn geval een Spaans/Zuid-Europees)." – wo-student in Spanje
- "Mezelf alleen kunnen redden en ook op moeilijke momenten er alleen voorstaan. Gedwongen worden sociaal contact te zoeken en daarbij uit mijn comfort zone te stappen." – wo-student in het Verenigd Koninkrijk

<sup>10</sup> De lage respons voor Figuur 7 in vergelijking met Figuur 8 komt doordat de meeste studenten aangaven geen doelen te hebben met betrekking tot stage en/of opleiding. Hierdoor was er minder respons op de open vraag die studenten vraagt naar doelen met betrekking tot stage en/of opleiding in vergelijking met de vraag over persoonlijke doelen.

Figuur 8 Persoonlijke doelen van studenten (N = 60)



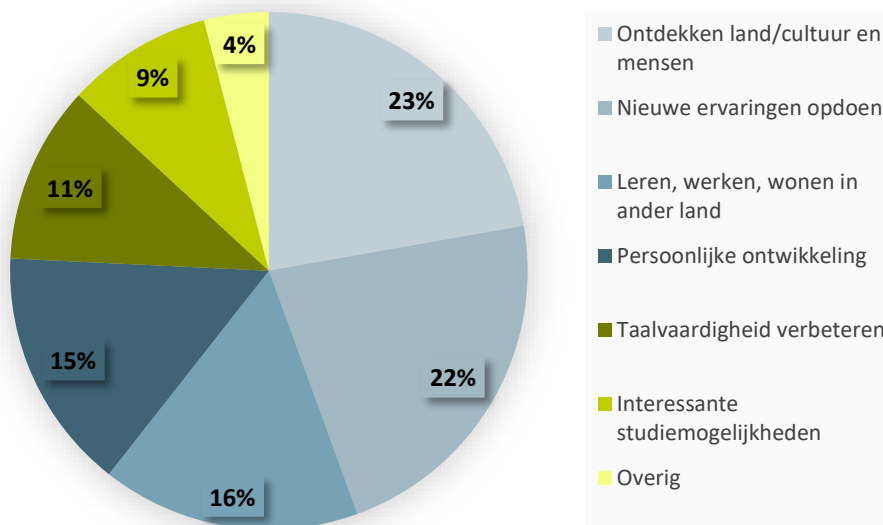
"Ik hoop mijzelf beter te ontwikkelen." – hbo-student in Finland

Er is aan zowel de studenten als de onderwijsmedewerkers gevraagd of zij hun doelen voorafgaand aan hun buitenlandreis hebben opgeschreven. Van de studenten gaf een vijfde (18%) aan dat zij hun doelen vooraf genoteerd hebben, de overige studenten hebben hun doelen niet vooraf opgeschreven of de doelen opgeslagen in hun hoofd (82%). De meeste studenten (82%) overleggen niet met de buitenlandse instelling over hun doelstellingen.

## 2.2 Motivaties van studenten

Studenten zijn gevraagd naar hun belangrijkste motivatie om naar het buitenland te gaan. Evenals bij de doelen zijn deze motivaties gecodeerd en is er gekeken naar overeenkomstige thema's binnen de motivaties. Figuur 9 toont de meest genoemde thema's binnen de motivaties van studenten.

Figuur 9 Motivaties van studenten (N = 61)



Het merendeel van de studenten heeft als motivatie een land en cultuur te ontdekken en nieuwe mensen te leren kennen tijdens hun buitenlandbezoek (23%), en het opdoen van nieuwe ervaringen in het algemeen (22%).



Sommigen geven aan behoefte te hebben om uit hun comfortzone te stappen en deze ervaring op te doen nu de kans zich voordoet. Daarnaast worden het leren/werken/wonen in een ander land (16%), persoonlijke ontwikkeling (15%) en het verbeteren van taalvaardigheid (11%) genoemd. Een op de tien studenten onderneemt de reis om interessante studiemogelijkheden te verkennen, bijvoorbeeld speciale vakken volgen of ervaring opdoen aan een universiteit die goed staat aangeschreven op hun vakgebied. Onder overige vallen enkele specifieke motivaties als het leren werken in een buitenlandse dierentuin en de goed ontwikkelde gezondheidszorg.

“Het ontmoeten van mensen uit verschillende culturen en mijn Engels verbeteren.” – mbo-student in Griekenland

“Beleven hoe het is om in een ander land te wonen, nieuwe ervaringen opdoen. Ik ben er echt gewoon in gegaan van ‘ik zie wel wat er gebeurt’ en ik ben er ook echt in gegaan met het idee van oké als ik het helemaal niks vind, dan ga ik gewoon terug naar huis, dan betaal ik dat Erasmusgeld wel gewoon terug en dan stop ik er gewoon mee.” – wo-student in Tsjechië

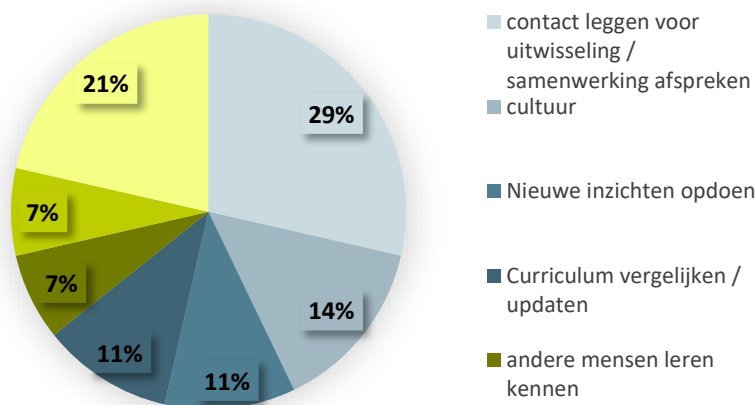
Uit de verdiepende interviews met studenten blijkt dat ze niet altijd per se naar het buitenland gaan omdat dit (verplicht) nodig is voor hun studie. Sommigen doen het om een studievrije periode in te vullen en anderen geven aan zichzelf in het diepe te willen gooien. Zo zegt een student:

“De reden dat ik op uitwisseling ben gegaan is omdat ik eigenlijk het tweede semester niks te doen had. En het leek mij altijd al heel tof om naar het buitenland te gaan.” – wo-student in Schotland.

### 2.3 Doelen van onderwijsmedewerkers

Van de onderwijsmedewerkers geeft meer dan de helft aan doelstellingen te hebben met betrekking tot enkel werk (55%). Daarnaast heeft een derde van de onderwijsmedewerkers doelstellingen die gerelateerd zijn aan zowel werk als persoonlijke zaken en heeft een klein deel doelstellingen opgesteld voor werk en opleiding (11%). Onderwijsmedewerkers konden in de Basisvragenlijst één tot drie doelen noemen. In Figuur 10 staan de zes meest voorkomende thema's binnen de doelstellingen op het gebied van werk en/of opleiding weergegeven.

Figuur 10 Doelen van onderwijsmedewerkers (N = 10)



Een derde van de onderwijsmedewerkers heeft het doel opgesteld om nieuwe contacten te leggen voor (toekomstige) samenwerking met betrekking tot uitwisseling of stages (29%). Net als studenten willen de onderwijsmedewerkers een nieuwe cultuur ontdekken (14%) en graag nieuwe mensen leren kennen (7%). Daarnaast hebben ze als doel nieuwe inzichten opdoen gerelateerd aan hun werkveld (11%) en het curriculum vergelijken met internationale voorbeelden (11%). De uitwisseling houdt volgens onderwijsmedewerkers ook in dat zij tijdens hun bezoek Nederlandse voorbeelden delen met hun buitenlandse collega's. Onder overige vallen doelen die aan een specifieke activiteit zijn gelinkt, zoals lessen verzorgen over Nederlandse onderwijsmethoden en het maken van een opzet voor een Erasmus+ KA2 project.

- “Studenten uit Zwitserland bekend maken met methodieken uit Nederland. Ik kijk het meest uit naar hoe de collega's in Zwitserland onze kennis ervaren en wellicht meer gaan opnemen in hun curriculum. En wat wij mee kunnen nemen naar Nederland.” – hbo-medewerker in Zwitserland
- “Contacten leggen voor uitwisseling studenten en leerkrachten.” – hbo-medewerker in Noorwegen
- “Nieuwe inzichten opdoen thema: internationalisation en social inclusion.” – mbo-medewerker in Engeland
- “Langdurige samenwerking afspreken, een opzet maken voor KA2 project en kennis opdoen over het Deense onderwijs.” – mbo-medewerker in Denemarken
- “In contact komen met de onderwijscultuur van andere landen (Italië, Kroatië, Duitsland en Slovenië).” – vo-medewerker in Italië

### **Persoonlijke doelen van onderwijsmedewerkers**

De bovenstaande doelen hebben voornamelijk betrekking tot het werk van de onderwijsmedewerkers uit dit onderzoek. Daarnaast hebben we de onderwijsmedewerkers ook gevraagd naar hun persoonlijke doelen. Het leren over andere culturen (43%) en het leren over nieuwe onderwijsconcepten (29%) worden het meest genoemd. Verder kijken ze vooral uit naar de algehele ervaring van de uitwisseling, de sfeer en de mensen.

- “Bezigt zijn met interculturele competenties en daar meer over leren. Het lesgeven en de kennismaken met de andere cultuur (netwerken).” – hbo-medewerker in Spanje
- “In de keuken kijken van een school in het buitenland.” – mbo-medewerker in het Verenigd Koninkrijk

De doelen van de buitenlandreis worden door het merendeel van de onderwijsmedewerkers vastgelegd in een document (80%). De rest geeft aan hun doelen voor ogen te hebben, maar enkel in hun geheugen te hebben opgeslagen. Er is in de meeste gevallen (78%) contact over de doelen met de instellingen. Onderwijsmedewerkers hebben vaker contact met buitenlandse partners over hun doelen en leggen ze vaker vast op papier in vergelijking met studenten.

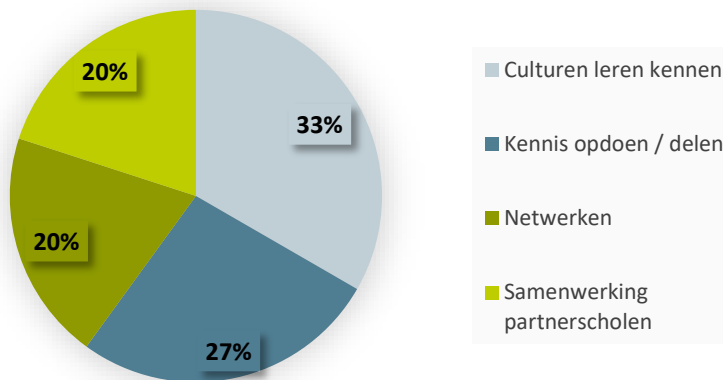
De bevindingen uit de vragenlijsten worden bevestigd in de verdiepende interviews met twee onderwijsmedewerkers. Ze geven aan dat het specifieke uitwisselingsprogramma ervoor zorgt dat er goed nagedacht wordt over de professionele en persoonlijke doelstellingen voorafgaand aan het buitenlandbezoek en in veel gevallen ook worden vastgelegd. De onderwijsmedewerkers kunnen zich voorstellen dat dit door studenten in mindere mate van tevoren wordt gedaan, omdat ze voor een langere periode naar het buitenland gaan en in de meeste gevallen van hun studie een reflectieverslag/logboek moeten bijhouden tijdens hun verblijf. Ook geven de onderwijsmedewerkers aan zich voorafgaand aan het bezoek zich geen zorgen te maken over cultuurshocks of andere obstakels tijdens hun verblijf. Het bezoek duurt immers maar een korte en overzichtelijke tijd en ze volgen veelal een specifiek programma. Wel vinden een paar medewerkers het vooraf spannend hoe het programma zal verlopen. De inhoud zou wel eens kunnen tegenvallen of het programma is te vol gepland.

“De uitwisseling kost altijd meer tijd en energie dan gefaciliteerd wordt. Men denkt er vaak te simpel over.”  
– hbo-medewerker in Marokko

## **2.4 Motivaties van onderwijsmedewerkers**

Het leren kennen van een nieuwe cultuur (33%) en het opdoen van (nieuwe) kennis, het leren van partnerscholen en het delen van eigen kennis (27%) zijn de belangrijkste motivaties voor onderwijsmedewerkers om naar het buitenland te gaan. Ook het netwerken op internationaal niveau (20%) en de samenwerking met partnerscholen in het buitenland aangaan (20%) worden genoemd als motivaties (Figuur 11).

Figuur 11 Motivaties van onderwijsmedewerkers (N = 111)



“Meer leren van de cultuur en kennis opdoen die ik aan mijn leerlingen door kan geven.” – vo-medewerker in Spanje

## 2.5 Conclusie ‘H2 – Voorafgaand aan het buitenlandbezoek’

Studenten zijn met name gemotiveerd om de nieuwe cultuur te ontdekken, nieuwe studie- of werkervaringen op te doen, zichzelf op persoonlijk vlak te ontwikkelen en hun taalvaardigheid in het Engels of een vreemde taal te verbeteren. Deze motivatie komt terug in de algemene doelen die de studenten voor hun buitenlandbezoek opstellen. Bij de persoonlijke doelen zien we dat de persoonlijke ontwikkeling verder uiteengezet wordt in vaardigheden als zelfontplooiing, zelfstandigheid en sociale vaardigheden.

Onderwijsmedewerkers hebben professionele doelen opgesteld die zich richten op het opdoen van nieuwe inzichten en op het netwerken en samenwerken op internationaal niveau. Persoonlijk willen ze ook graag de nieuwe cultuur en buitenlandse collega’s leren kennen. Onderwijsmedewerkers hebben vaker contact met buitenlandse partners over hun doelen en leggen ze vaker vast op papier in vergelijking met studenten.

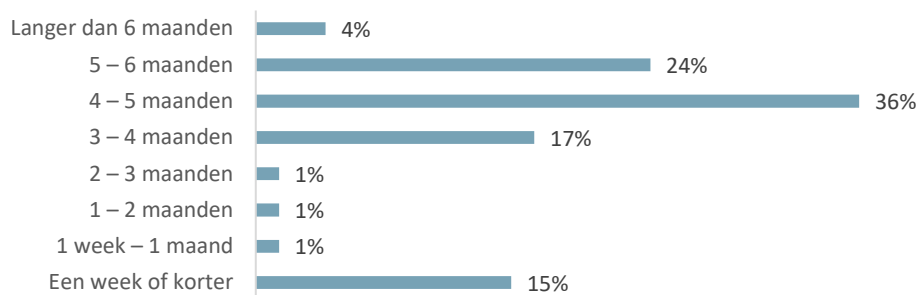
### 3 Tijdens het buitenlandbezoek

In dit hoofdstuk worden de ervaringen van studenten en onderwijsmedewerkers tijdens hun buitenlandbezoek besproken. We rapporteren hier onze bevindingen op basis uit de Update, de Backpack, de vlogs en de interviews. Hierbij geven wij antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Welke ervaringen hebben deelnemers tijdens hun buitenlandbezoek? Bijvoorbeeld op het gebied van taal, cultuur, organisatie, omgeving, mensen, etc. Met wie gaan de deelnemers met name om tijdens hun verblijf?
- Wat vinden deelnemers prettig/lastig tijdens hun periode in het buitenland?
- Komen ervaringen overeen met de beoogde doelen? Welke verwachtingen hadden de deelnemers vooraf?
- Worden doelstellingen bijgesteld en zo ja, hoe?
- Wat zijn concrete voorbeelden van positieve en negatieve ervaringen tijdens de periode in het buitenland? En hoe dragen deze bij aan de persoonlijke en professionele ontwikkeling?

De verblijfsduur van de deelnemers loopt sterk uiteen; van een paar dagen tot meer dan een half jaar (Figuur 12). Alle onderwijsmedewerkers die deelnamen aan het onderzoek verbleven een week of korter in het buitenland. De meeste studenten bleven voor een periode van drie tot zes maanden (76%). Dit is vergelijkbaar met de gemiddelde verblijfsduur van studenten volgens internationale Erasmusstatistieken. Volgens de Europese Commissie verblijven deelnemers gemiddeld 6,2 maanden voor hun studie en 4,4 maanden voor hun stage in het buitenland (2015).

Figuur 12 Duur buitenlandbezoek (N = 61)

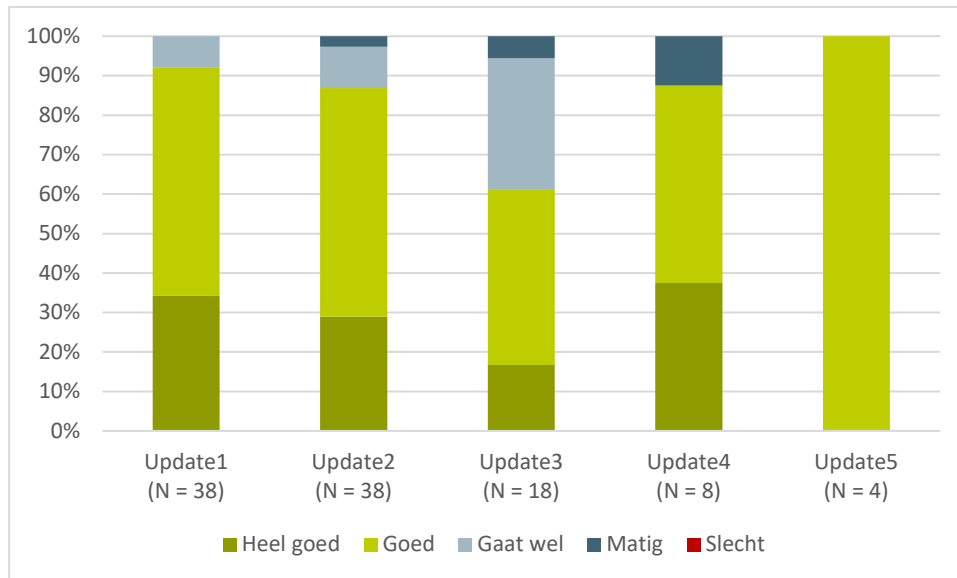


Drie kwart van de deelnemers verbleef in een studentenflat of -woning (74%), de rest verbleef in een hotel (14%), een appartement (7%) of bij een gastgezin (3%). Twee derde van de deelnemers ging voor hun studie naar het buitenland, een vijfde voor stage en de overige 14% voor een internationaal uitwisselingsproject (e.g. lesgeven, netwerken, project opzetten).

### 3.1 Gemoedstoestand studenten

Om de gemoedstoestand in beeld te brengen maken we gebruik van de respons op de Updatevragenlijst. Hierin konden de deelnemers per Update aangeven hoe zij zich voelden en dit toelichten aan de hand van een open antwoord. Studenten voelen zich over het algemeen goed tijdens hun buitenlandverblijf. Figuur 13 geeft de ontwikkeling van de gemoedstoestand van de studenten weer over tijd waarbij we gekeken hebben naar de respons van de studenten die meerdere malen aan de Update deelnamen.

Figuur 13 Gemoedstoestand studenten over tijd (N ≤ 38)



Figuur 13 heeft betrekking op de studenten die de update meerdere malen hebben ingevuld. De update is elke twee à drie weken verstuurd, maar de studenten konden deze invullen wanneer het voor hen uitkwam. Om deze reden varieert de tijd tussen de updates voor studenten met enkele dagen. De eerste en tweede update is ingevuld door 38 studenten. Er is vanaf de tweede Update sprake van uitval waarbij er steeds minder respondenten zijn. De derde, vierde en vijfde update zijn ingevuld door respectievelijk 18, 8 en 4 studenten.

De grafiek laat zien dat een aantal studenten een 'dip' ervaart tijdens hun buitenlandbezoek. In dit onderzoek gebeurde dit rond het invullen van de derde update. Hier neemt het aantal studenten toe dat zegt 'gaat wel' of 'matig' op de vraag hoe zij zich voelen, en neemt het aantal studenten dat zich 'heel goed' of 'goed' voelt af. Dit beeld komt overeen met de zogenaamde U-curve theorie, zoals besproken in de literatuurstudie (1.2). Deze theorie betreft de verschillende fases die iemand tijdens het verblijf in het buitenland doorloopt in het aanpassingsproces. In de U-curve hebben de bezoekers in het buitenland een goede start, maar krijgen na enkele weken te maken met een dip. Uiteindelijk herstellen ze zich van de dip naarmate ze meer ervaring opdoen in de andere cultuur. Vanzelfsprekend verschilt dit proces per persoon, zo kunnen sommige mensen vaker een zogenaamde dip ervaren tijdens hun verblijf. Interculturele studies tonen aan dat hoe meer ervaring iemand opdoet in de vreemde cultuur, des te beter zij met een 'tegenslag/dip/stressmoment' om kunnen gaan. Uit de reacties van de studenten uit dit onderzoek blijkt dat ook zij met een vergelijkbaar proces te maken hebben. Hieronder volgen per fase enkele uitspraken van studenten die hun gemoedstoestand op dat moment verklaren (3.1.1, 3.1.2 en 3.1.3). Aan het eind van deze paragraaf vergelijken we deze ervaringen met informatie uit de literatuurstudie (3.1.4).

#### 3.1.1 Beginfase: een spannende opstart

In de beginfase geven de meeste studenten zich goed tot heel goed te voelen. Ze hebben zin in nieuwe ervaringen, leren nieuwe mensen kennen en ondernemen leuke activiteiten. De meeste uitspraken gaan over het opdoen van sociale contacten en activiteiten doen (e.g. feestjes, uit eten gaan, sport, natuur, cultuur, stedentrip). Studenten geven in mindere mate aan dat de opleiding of stage sterk van invloed is op hun positieve gemoedstoestand. Deze

factoren komen daarentegen voornamelijk aan bod bij het beschrijven van een minder positieve gemoedstoestand.

- “Ontmoeting met huisgenoten, die zijn heel leuk.”
- “De stad verkennen en samen koken met nieuwe vrienden.”
- “Veel afgesproken met internationale vrienden en ze Nederlands eten laten proeven.”
- “Met een groep onbekende Erasmus studenten naar het museum gaan en twee nieuwe mensen leren kennen waar ik ontzettend mee kan lachen.”
- “Lunchen met een Erasmus student waar ik de afgelopen week heel snel heel close mee ben geworden.”
- “Een weekendje weg met de internationale studentenvereniging.”
- “Een tripje door Schotland met internationale student waarbij ik nieuwe mensen heb ontmoet.”
- “Ik heb afgesproken met iemand van de commissie om gezellig een kopje koffie te gaan drinken.”
- “Ik heb geen problemen met nieuwe mensen leren kennen, dat gaat me heel makkelijk af. Ik maak me meer zorgen over praktische dingen, zoals koken en kleren wassen.”

Echter, ondanks dat de studenten aangeven een (zeer) positieve gemoedstoestand te hebben, melden ze in de beginfase ook zich soms gespannen te voelen over:

- het leren kennen van nieuwe mensen: “ik was in het begin bang dat ik de hele periode niemand zou ontmoeten”,
- of alles wel goed geregeld is: “onzekerheid over de huisvesting en de huisgenoten”,
- zelfstandig moeten handelen: “ik ben daar helemaal op mezelf aangewezen”,
- en in het algemeen over het nieuwe, het onbekende.

Uit de vragenlijsten blijkt dat deze spanningen in de beginfase niet meteen leiden tot een negatievere gemoedstoestand. De studenten uit de verdiepende interviews vroegen we naar hun eerste dag in het buitenland. Deze studenten zeiden de eerste dag als lastig en soms eenzaam te hebben ervaren. Zo zegt een student:

“Ik voelde natuurlijk spanningen en ik was zenuwachtig. Dat vond ik een hele zware dag, ik had nog geen huisgenoten en had nog niemand daar. Ik voelde mij zo eenzaam, en dacht, waar ben ik aan begonnen. Het was wel heel dramatisch, ik heb ook mijn moeder gebeld en gehuild, dat was wel pittig” – wo-student in IJsland

### 3.1.2 Tussenfase: een dipje

De studenten uit dit onderzoek geven op verschillende momenten tijdens hun buitenlandbezoek aan een slechtere of matigere gemoedstoestand te ervaren. Het is dus niet zo dat hierin een vast patroon in ontdekt kan worden. Voor de ene is dit na twee weken en voor de ander na een maand; dit verschilt per individu en per situatie. Enkele redenen hiervoor zijn stress vanwege praktische zaken rondom de puntenregistratie van de onderwijsinstelling en de woonomstandigheden, stress vanwege studiedruk of werkdruk op stage, persoonlijke problemen (e.g. sociaal, gezondheid), het klimaat en misverstanden met de lokale cultuur/organisatie. Aansluitend op de theorie over het aanpassingsproces, zien we dat studenten op verschillende momenten een dip kunnen ervaren. Tegelijkertijd geven ze op diezelfde momenten aan leuke sociale activiteiten te blijven ondernemen of hebben ze soms een concreet plan om de dip aan te pakken, bijvoorbeeld door meer tijd voor zichzelf te nemen of contact op te nemen met iemand van de onderwijsinstelling.

- “Gigantische stress en duizend gezondheidsproblemen als gevolg.”
- “Mijn huidige huis is één grote frauduleuze bedoeling en ik zie niet hoe ik mijn borg van 1200 euro terug kan krijgen.”
- “Deadline die verzet wordt waardoor je ineens je project de volgende dag in moet leveren en dus een all-nighter moet doen.”
- “De school staat niet erg open voor internationale studenten. Er wordt veel meer onderwijs aangeboden (zoals PowerPoints en studiewijzers) alleen in het Catalaans en niet in het Spaans en Engels.”

- “Examenchaos vanwege overlappende examens en examens die verplaatst worden in verband met nationale stakingen en demonstraties.”
- “Ik heb het vrij druk met mijn studie op dit moment, ook zijn er wat moeilijkheden opgetreden (vooral met groepswork, waardoor ik een hoop extra dingen moest regelen (presentaties verzetten, examens inplannen etc.).”
- “Het weer. Weer de hele week geen zonlicht hier in Stockholm”
- “Afscheid nemen van mensen die al terug gaan naar huis.”
- “Ik voelde me soms eenzaam en ik miste thuis.”
- “Onzekerheid over activiteiten.”
- “Mijn familie en partner hebben verschillende keren aan de telefoon aangegeven dat ze me erg missen. Dat is moeilijk. Ik heb twee nachten slecht geslapen door heimwee.”

Verder valt op dat in de laatste fase ook aangegeven wordt een kleine dip te ervaren vanwege het weer moeten terugkeren naar huis en de laatste zaken die in de eindfase voor de studie geregeld moeten worden. Daar tegenover staat dat ze mooie ervaringen hebben opgedaan en hun leven in het buitenland positief waarderen, en dus zullen gaan missen.

### 3.1.3 Eindfase: meer ervaring

In de respons zien we terug dat studenten leuke ervaringen blijven opdoen verspreid over de gehele periode in het buitenland, dat ze inmiddels een vriendenkring hebben opgebouwd en dat ze meer vertrouwen hebben in hun buitenlandbezoek. Ze geven aan gemakkelijk mensen te leren kennen en weten hun weg steeds beter te vinden. Aan het einde van het bezoek zien de meeste deelnemers op tegen het afscheid nemen van hun nieuwe vrienden en het land, en merken ze op meer interculturele competenties te hebben verworven.

- “Ik heb leerzame vergaderingen gehad met externe grafische vormgevers, videograaf en technische manager van de muziekstudio. Alle vergaderingen hadden betrekking tot de Corporate video.”
- “Laatste tentamens en deadlines gehad, dus weer vakantie.”
- “Ik heb een zeer goede eindbeoordeling ontvangen van mijn stage coördinator en goede toevoegingen, feedback en aanbod gekregen van de CEO, VP-Sales, COF en alle externe en interne collega's.”
- “Hoe makkelijk je mensen ontmoet en iets gaat doen met hun.”
- “Gezellig avondje wat gedronken met andere internationale studenten die ik al eerder ontmoet had, leuke mensen.”
- “Nieuw meisje ontmoet die ook hier stage loopt en uit Nederland komt, gezellig wat gedronken en voor komende week een tour boekt.”

### 3.1.4 Vergelijking gemoedstoestand studenten met literatuurstudie

De ervaringen in de beginfase van het buitenlandbezoek komen overeen met de zogenaamde *honeymoon* fase uit de U-curve theorie<sup>11</sup>. De gemoedstoestand van de deelnemers is over het geheel genomen positief tot zeer positief; ze hebben zin in het nieuwe avontuur, leuke uitjes te maken en nieuwe mensen te leren kennen. Natuurlijk vinden ze het ook spannend aan het begin. Ze vragen zich af of ze wel snel leuke mensen leren kennen met wie ze kunnen omgaan en of ze thuis niet te veel gaan missen. Echter, uit de vragenlijst blijkt dat deze spanningen hun gemoedstoestand in de beginfase niet negatief beïnvloeden. Ze bevinden zich als het ware in een roze wolk.

Overeenkomend met de cultuurshock fase in de U-curve theorie observeren we na enige tijd bij sommige deelnemers een dipje. Redenen hiervoor zijn *stressmomenten* door studiezaken, werkdruk en persoonlijke problemen (e.g. sociaal, gezondheid), én *tegenvallende verwachtingen* zoals het klimaat, contact met de lokale cultuur en woonomstandigheden. De deelnemers uit dit onderzoek geven aan hier bewust mee bezig te zijn en hun stressfactoren aan te pakken. Deelname aan dit onderzoek draagt er zeker aan bij dat studenten hierop

<sup>11</sup> Oberg, 1954; Lysgaard, 1955; Berry, 1985.

reflecteren tijdens hun verblijf. Sommige studenten bestempelen deze momenten als leermomenten, waarmee ze aangeven weer iets geleerd te hebben over de andere cultuur of over hoe ze een probleem zelfstandig kunnen oplossen. Dit vergroot hun begrip van de andere cultuur en daarbij het vertrouwen dat ze zichzelf kunnen redden in deze omgeving.

Dit zijn tevens factoren die ertoe leiden dat ze in de laatste fase van hun verblijf aangeven er juist tegenop te zien om weer naar huis te gaan. In de U-curve theorie is dit de *herstel- en aanpassingsfase*. Ze hebben een nieuwe sociale omgeving opgebouwd en zijn gewend geraakt aan hun woonplaats. Ze erkennen de positieve invloed van deze ervaring op hun persoonlijke ontwikkeling en kunnen hier bewust op reflecteren.

### 3.2 Gemoedstoestand onderwijsmedewerkers

De onderwijsmedewerkers uit dit onderzoek geven vaker dan studenten aan zich goed tot heel goed te voelen. In het algemeen verblijven zij een korte periode in het buitenland en volgen zij veelal een vast programma. De korte verblijfsduur en het programma dat zij doorlopen dragen eraan bij dat hun gemoedstoestand tijdens hun buitenlandbezoek in het algemeen stabiel is. De medewerkers geven aan dat de leuke contacten met mensen en de activiteiten die zij ondernemen bijdragen aan hun positieve ervaring. Hieronder volgen enkele citaten van onderwijsmedewerkers over hun ervaring:

- “Lesgeven aan Zwitserse studenten die vanuit een hele andere culturele achtergrond deel nemen aan de lessen.”
- “Verzorgen van presentaties over businessculture in Nederland aan Finse studenten.”
- “Persoonlijk contact met internationale partners.”
- “Enthousiaste leerlingen met leuke verhalen.”
- “Kennis maken met andere culturen.”
- “Een andere school systeem leren kennen en bewonderen.”
- “Participeren tijdens het Valentijns event van onze host.”
- “Het informele contact met de docenten.”
- “In Spanje had ik een goed verblijf en leuke mensen die deelnamen aan het programma. Ik heb het meest geleerd van andere Europeanen in de groep. Hoe vaak maak je nou mee dat zo’n diverse groep van allerlei verschillende leeftijden samenkomt en van elkaar kan leren.”
- “Als je je in een vreemd land bevindt, dan word je ook meer bewust van je eigen cultuur. Je leert nieuwe dingen, wordt geïnspireerd door de gang van zaken in het buitenland en leert ook je eigen cultuur meer waarderen.”
- “Het is heel leerzaam om mensen te leren kennen die in een ander land, andere cultuur, andere tijd zijn opgegroeid. Daar kun je veel van leren.”

Enkele onderwijsmedewerkers hebben ook minder positieve ervaringen in dit onderzoek gedeeld. Deze ervaringen speelden in op onder andere het verblijf, het programma en andere internationale deelnemers aan de activiteiten:

- “We zaten in een klein dorpje in een soort van ecologisch hotel en sliepen op slaapzalen die niet goed verwarmd waren.”
- “Het was een vol programma dat een hele week duurde met daarop aansluitend sociale activiteiten met andere deelnemers. Hierdoor hadden we weinig rustmomenten tussendoor. Dat is erg intensief.”

#### 3.2.1 Vergelijking gemoedstoestand onderwijsmedewerkers met literatuurstudie

Het is duidelijk dat de onderwijsmedewerkers die enkele dagen of weken in het buitenland zijn niet hetzelfde proces doorlopen als studenten die meerdere maanden gaan. Hun verblijf is overzichtelijk en ze weten in de meeste gevallen hoe hun programma eruit ziet. Hun aanpassingsproces is minder ingrijpend aangezien zij onder andere niet hoeven te investeren in een nieuw sociaal netwerk voor een langere periode of zich vergaand hoeven aan te passen aan de andere cultuur. Interculturele studies naar het aanpassingsproces in het buitenland hanteren



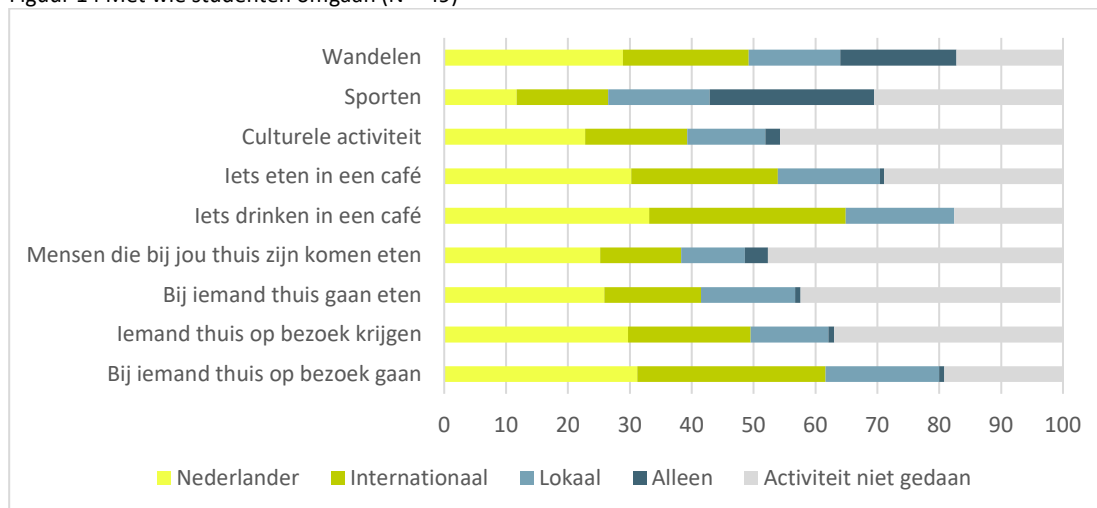
daarom vaak een periode van minimaal drie maanden om dit proces goed in beeld te kunnen brengen; des te langer de verblijfsduur in een andere cultuur, des te intensiever het aanpassingsproces kan/zal zijn. De fases zoals besproken in paragraaf 3.1 zijn dan ook niet toepasbaar op de situatie van onderwijsmedewerkers. Wel kan deze groep wel te maken krijgen met onderdelen uit het proces. Een voorbeeld hiervan is de dip of cultuurshock die ze kunnen ervaren tijdens hun korte verblijf. De dip die de onderwijsmedewerkers in dit onderzoek ervaren heeft met name te maken met het lokale programma waaraan ze deelnemen; het programma is te vol gepland waardoor ze zelf minder activiteiten kunnen ondernemen of de inhoud voldeed niet aan hun verwachtingen. De deelnemers aan dit onderzoek doen geen specifieke uitspraken over culturele verschillen die van invloed zijn geweest op hun gemoedstoestand.

### 3.3 Contacten in het buitenland

#### 3.3.1 Contacten van studenten

Figuur 14 laat zien met wie studenten in het buitenland activiteiten ondernemen; met landgenoten, internationale of lokale mensen. Hierbij geldt dat studenten de update meerdere malen kunnen invullen, om deze reden ligt het aantal ingevulde updates hoger dan het aantal respondenten. Culturele activiteiten, wandelen, bij iemand thuis gaan eten, of iemand die bij jou komt eten worden vooral gedaan met andere Nederlanders. Overige activiteiten zoals bij iemand thuis op bezoek gaan, iemand op bezoek krijgen of iets eten/drinken in een café worden vooral gedaan met andere Nederlanders en internationale mensen. Voor alle activiteiten geldt dat er het minst wordt omgegaan met lokale mensen.

Figuur 14 Met wie studenten omgaan (N = 49)<sup>12</sup>



In de interviews leggen studenten uit waarom zij meer omgaan met Nederlandse of internationale mensen. Doordat internationale studenten vaak samen in een gebouw gehuisd worden maken Nederlandse studenten makkelijker contact met hen dan met lokale studenten. De onderwijsmedewerkers uit dit onderzoek, vertelden in de interviews en de vlogs dat ze inspirerende voorbeelden uit de buitenlandse onderwijspraktijk hebben gedeeld met hun collega's thuis. Daarnaast deden ze waardevolle contacten op met internationale collega's van het gastland, maar ook met internationale deelnemers uit andere landen.

“Het zijn eigenlijk alleen maar exchange studenten, er wonen misschien een paar Tsjechische mensen maar dat is echt een uitzondering. Ik ken ze persoonlijk niet.” – wo-student in Tsjechië

Studenten geven aan dat er binnen de gebouwen een gevoel van community heerst doordat alle internationale studenten in hetzelfde schuitje zitten. Dit is volgens de respondenten ook een van de redenen dat internationale studenten in eerste instantie elkaar op zoeken en zodoende in mindere mate structurele contacten aangaan met lokalen die zich niet in deze uitwisselingssetting bevinden. Dit komt overeen met de theorie over de *Erasmus cocoon*.

<sup>12</sup> Het aantal ingevulde updates voor dit onderdeel door studenten is 97.

(1.2). Daarbij is de omgang met andere Nederlandse studenten is volgens de respondenten makkelijk vanwege de taal.

“Je komt hier natuurlijk als internationale groep en je gaat allemaal met elkaar om. Je legt makkelijk contact omdat je allemaal in hetzelfde schuitje zit en je wilt allemaal nieuwe vrienden maken. Voor IJslandse studenten hoeft dat niet omdat die iedereen hier al kennen” – wo-student in IJsland

“Ze reageerden met zo een dik Nederlands accent dat het gelijk was van, ‘hey Nederlands?’, ‘ja Nederlands’. En dan is het gelijk ook best makkelijk om vrienden te worden, want dan voelt het eigenlijk alsof je al zoveel gemeenschappelijk hebt, dat het gewoon natuurlijk voelt” – wo-student in Schotland

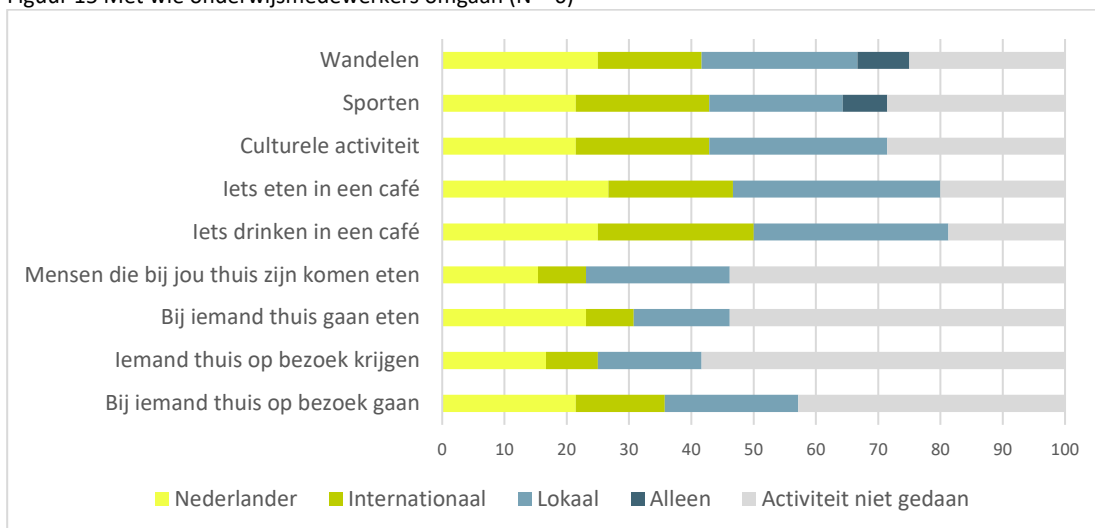
### Erasmus cocon<sup>13</sup>

De Erasmus cocon staat voor de Erasmuscultuur waarin deelnemers van verschillende nationaliteiten met elkaar omgaan en daarbij één sterke gemeenschappelijke factor hebben, namelijk dat ze een internationale groep vormen die zich gedurende een bepaalde periode in een vergelijkbare situatie in een andere cultuur bevindt. De bevindingen uit dit onderzoek komen overeen met deze theorie. Internationale studenten trekken vaker met elkaar op omdat: ze zich in een vergelijkbare situatie verkeren in het buitenland, ze woonachtig zijn in een internationale omgeving (e.g. dorms, studentenflats, campussen) en/of deelnemen aan een internationale studie. Al deze factoren dragen eraan bij dat ze in mindere mate met lokale studenten een relatie opbouwen. Daarnaast concluderen enkele deelnemers ook dat het voor de lokale studenten minder een noodzaak is om te investeren in een band met internationale studenten, zij bevinden zich per slot van rekening in hun eigen sociale omgeving.

### 3.3.2 Contacten van onderwijsmedewerkers

De onderwijsmedewerkers uit dit onderzoek gaan in tegenstelling tot studenten meer om met lokale mensen (Figuur 15). Ook hierbij geldt dat onderwijsmedewerkers de Update meerdere malen konden invullen; om deze reden is het aantal ingevulde updates hoger dan het aantal respondenten. Zij geven aan dat ze bijvoorbeeld naar het buitenland gaan om nieuwe samenwerkingen aan te gaan met lokale instituties of volgen een cursus. Dit verklaart mede waarom zij meer contact hebben met lokale mensen in tijdens hun buitenlandbezoek dan de studenten. Daarnaast voelen zij minder de urgentie op zoek te gaan naar lotgenoten aangezien zij voor een korte periode in het buitenland verblijven.

Figuur 15 Met wie onderwijsmedewerkers omgaan (N = 6)<sup>14</sup>



<sup>13</sup> Papabitsiba, 2006

<sup>14</sup> Het aantal ingevulde updates voor dit onderdeel door onderwijsmedewerkers is 10.

“Ik was een week lang in een klein dorpje in Litouwen en we hadden elke dag een enorm vol programma, van 10 uur 's ochtends tot 7 uur 's avonds. Daarna werd er met de groep ook nog sociale activiteiten ondernomen. Er was dus weinig ruimte om zelf op pad te gaan of jezelf af te zonderen.” – wo-onderwijsmedewerker in Litouwen

Hoewel het voor onderwijsmedewerkers minder van belang is om een nieuwe sociale omgeving op te bouwen tijdens hun bezoek, geven de meeste deelnemers wel aan dat ze hopen internationale contacten op te doen die ze in de toekomst kunnen onderhouden. De benadering hiervan is hoofdzakelijk professioneel en gericht op het uitwisselen van onderwijsvoorbeelden en het onderzoeken van uitwisselingsmogelijkheden.

### 3.4 Positieve ervaringen

We hebben de deelnemers gevraagd om positieve en negatieve ervaringen te noemen die van invloed zijn op hun ervaringen en ontwikkeling tijdens het buitenlandbezoek. Veel is al besproken in de vorige paragrafen. Hieronder bespreken we per doelgroep beknopt de ervaringen die het vaakst uitgelicht zijn in dit deel van het onderzoek.

#### 3.4.1 Positieve ervaringen studenten

Studenten beleven vooral veel plezier aan het leren kennen van nieuwe mensen en het verkennen van het land en de cultuur. Dit wordt veelal gedaan met andere internationale studenten en georganiseerd door bijvoorbeeld de onderwijsinstelling of internationale studentenverenigingen.

“Met een groep onbekende Erasmus studenten naar het museum gaan, waar ik twee nieuwe mensen leren heb leren kennen waar ik ontzettend mee kan lachen.” – wo-student in Ierland

Uit de gesprekken met studenten blijkt dat zij zich in positieve zin verbazen over hun eigen kunnen en zelfredzaamheid. Contact leggen met anderen en nieuwe vrienden maken is makkelijker dan zij vooraf dachten. Daarnaast ervaren studenten ze veel steun van voornamelijk andere internationale studenten en dat dit erg fijn is. Zij zitten namelijk in hetzelfde schuitje, wat automatisch zorgt voor herkenning en begrip. Ook kunnen ze met elkaar gemakkelijker bespreken waar ze tegenaan lopen in het gastland, dan dat ze dat met een lokaal persoon kunnen.

“Het is een hechte gemeenschap en dat geeft wel een vertrouwd gevoel. Iedereen is ook aardig tegen elkaar in de gang en dat is heel fijn. Ik wist meteen dat het leuk zou worden door de mensen.”  
– wo-student in Tsjechië

#### 3.4.2 Positieve ervaringen onderwijsmedewerkers

Voor onderwijsmedewerkers zijn positieve ervaringen gerelateerd aan hun leerlingen/ studenten en het werk dat zij doen in het buitenland. Zij vinden het leuk om les te geven aan leerlingen met een andere cultuur en achtergrond en vinden het interessant om te zien hoe scholen in andere landen werken. Daarnaast vinden ze de kennismaking met internationale collega's erg interessant en ook gezellig.

“Het lesgeven aan Zwitserse studenten die vanuit een andere culturele achtergrond deelnemen aan de lessen.” – hbo-onderwijsmedewerker in Denemarken

“Andere schoolsystemen leren kennen en bewonderen.” – vo-onderwijsmedewerker in Spanje

#### 3.4.3 Ervaren moeilijkheden studenten

Studenten geven aan veel stress te hebben rondom het studeren en de examens/tentamens. Wat bijdraagt aan deze stress is dat in sommige gevallen de overgang van de Nederlandse school naar de school in het buitenland niet soepel verloopt. Cijfers van studenten worden niet op tijd doorgegeven aan de school in het buitenland of studenten moeten nog opdrachten afronden voor hun school in Nederland. Andere praktische problemen die studenten ervaren zijn (her-)examens die gepland zijn na hun buitenlandbezoek en het beperkte aanbod van (Engelstalig) studiemateriaal dat geschikt is voor internationale studenten.

“De school staat niet erg open voor internationale studenten. Er wordt vooral onderwijs aangeboden in het Catalaans en niet in het Spaans en Engels.” – wo-student in Spanje

Studenten vinden het lastig om afscheid te nemen van hun nieuwe vrienden en omgeving. Daarnaast hebben ze moeite met het accepteren dat hun buitenlandbezoek er bijna op zit en dat ze weer terug naar Nederland moeten. Ze gaan alle leuke activiteiten, de inmiddels vertrouwde omgeving en nieuwe internationale vrienden missen.

“Ik vind het niet leuk dat ik moet verhuizen uit mijn kamer in Stockholm, omdat ik het jammer vind dat ik er nooit meer terugkom.” – wo-student in Zweden

In de gesprekken vertellen studenten over wat ze meemaken tijdens hun buitenlandreis. Enkele uitzonderlijke situaties waren een student die bijna werd beroofd en een andere student had een vervelende ervaring in de metro van Tsjechië:

*“Ik zat met een gereduceerd kaartje in de metro maar dat is alleen voor kinderen en ouderen. Toen kwam er iemand controleren die geen Engels kon en ik spreek geen Tsjechisch dus dat was niet heel handig. Hij reageerde heel boos en toen kreeg ik dus een boete, ik had wel het idee dat hij het geld in zijn eigen zak stopte.”*

– wo-student in Tsjechië

#### **3.4.4 Ervaren moeilijkheden onderwijsmedewerkers**

De onderwijsmedewerkers ervaren weinig negatieve ervaringen tijdens hun buitenlandbezoek. Zij ervaren alleen moeilijkheden met de planning en organisatie van hun buitenlandbezoek. Als er door omstandigheden een deel van het programma weg valt is er soms geen alternatief. Ook zijn de programma's soms te vol, waardoor er minder tijd voor hen overblijft om zelf nog activiteiten te ondernemen.

“Er had wat meer structuur mogen zijn in het programma. Twee dagen waren zeer goed gepland en 1 dag minder” – hbo-onderwijsmedewerker in Denemarken

### **3.5 De gevolgen van COVID-19 voor Erasmus+ studenten**

Studenten geven aan dat met de komst van Corona een groot deel van de internationale studenten naar huis moeten. Hierdoor kwam er een einde aan het ontmoeten van nieuwe mensen voor sommige studenten, zij kunnen nog wel binnen hun gebouw omgaan met hun huisgenoten. Waar studenten eerst konden genieten van het uitgaansleven, museumbezoeken en uit eten gaan, zijn de sociale activiteiten nu beperkt tot wandelingen in het park of even snel de deur uitgaan voor boodschappen.

Vanwege corona kunnen er aan de scholen/ universiteiten geen fysieke lessen meer plaatsvinden en moet alles online gebeuren. Studenten hebben hier begrip voor, maar vinden het wel jammer dat zij maar een aantal weken fysieke lessen hebben gehad. Ook familie en vrienden uit Nederland kunnen vanwege Corona niet meer op bezoek komen bij de studenten. Dit vinden studenten erg jammer en zij geven aan dat zij hun uitwisseling nu wel op een andere manier ervaren dan zij vooraf hadden verwacht.

Hieronder volgen twee fragmenten uit de vlogs die een goed beeld geven van de gevolgen van de crisis voor Erasmus+ studenten in het buitenland en hoe zij hiermee omgaan:

#### **Fragment 1 van een wo-student in Denemarken**

“Maar toen kwam corona om de hoek kijken. En dat was heel vreemd. Ik wist al dat het speelde, maar Denemarken was een van de eerste landen die alles dicht gooide toen zelfs in Nederland nog iedereen nuchter was en er niets aan de hand was. Hier waren heel veel mensen die direct hun koffers pakten en naar huis vluchtten, en ik had daar helemaal geen behoefte aan. Denemarken was juist zo goed bezig, het was juist heel veilig en naar mijn idee is het gewoon het beste om te blijven waar je zit en niet juist al naar huis te vliegen. Maar

goed daar was mijn universiteit het niet mee eens, maar na een gesprek waren zij er ook oké mee dat ik hier blijf. Ik denk wel dat 40% of misschien wel meer van de exchange studenten weg is en dat maakt het raar omdat wij hier met onze verdieping een gesloten groep vormen, en dus met elkaar om mogen blijven gaan, maar nieuwe mensen ontmoeten zit er niet meer in.

De universiteit is gesloten voor de rest van het jaar, dus ik heb eigenlijk maar zes weken lang universiteit gehad en dat was het ook gewoon. Ik kom er ook niet meer in, ik kan er wel langs wandelen, maar verder dan dat was dat mijn exchange en gaat alles nu online verder. Dat vind ik wel erg jammer. Dat mijn verdieping nu de groep mensen is met wie de exchange zal zijn is super leuk, maar ik had toch wel graag meer willen ontdekken. Geen restaurantjes, geen uitgaan, geen musea en paleizen meer bezoeken. Wandelen in parken onder strenge regels is het voor nu, wat ook tof is maar toch ook anders omdat je op een andere manier met elkaar omgaat. Mijn ouders en vriendinnen zouden langskomen, maar door corona is dat allemaal gecancelled. Dat is ook erg gek omdat ik nu zes maanden niemand uit mijn thuisomgeving zal zien. Maar dat maakt misschien de uitdaging wel nog een stuk groter.

Ik hoop dat het leven hier voordat ik weg ga weer een beetje normaal wordt. Ik wil heel graag met de trein reizen door Denemarken heen, om niet alleen Kopenhagen te ervaren maar ook de rest van het land. Dat is echt mijn laatste doel hier. Verder gaat het goed en ik hoop dat als jullie op uitwisseling gaan dat dat zonder corona zal zijn, want dat is natuurlijk een stuk leuker.”

### **Fragment 2 van een hbo-student voor een stage in Oostenrijk**

“Ik zou vandaag eigenlijk moeten werken, maar ik ben afgezegd vanwege dat virus. Vandaag hebben ze een vergadering om te besluiten wat er gaat gebeuren met het hotel. Ik zou eigenlijk zaterdag en zondag moeten werken, maar toen hebben ze mij vakantiedagen gegeven. Ze mogen hier wettelijk gezien de helft van de vakantiedagen toekennen in noodgevallen. Nou dit is een noodgeval, dus ik hoef nu eigenlijk niet meer te werken. Dat is wel vervelend. Het is een stadshotel en die mogen zelf beslissen of ze dichtgaan. Verder heb ik mijn school al ingelicht over de situatie en die hebben gezegd dat ik sowieso niet naar Nederland moet komen, want in Brabant is het veel erger dan hier. Dus als het hotel dicht gaat, dan zit ik hier nog twee à drie weken.”

“Update, hotel is dicht en de grenzen van Oostenrijk sluiten. Ik heb met school en mijn moeder overlegd, en die zeiden dat ik naar de ambassade moet gaan. Daar zeiden ze dat ze nog niet hadden besproken hoe ze hiermee omgaan, omdat het een beslissing van Oostenrijk is en niet van Nederland. Maar omdat ik 17 ben zeiden ze toch dat ik maar beter naar huis kon gaan, dus ik heb nu een vlucht geboekt terug naar Nederland. Ik ben van plan dat als het hotel weer open gaat ik in april weer terug ga als het veilig is. En anders komt er nu helaas een einde aan mijn stage. Het is erg vervelend, omdat het nu ook lastig is om afscheid te nemen van iedereen. Veel mensen zijn nu ook uit het personeelshuis.”

“Ik ben weer terug in Nederland. Ik hoop dat ik in april weer terug kan als het hotel weer open gaat, want ik wil wel tot eind mei daar mijn stage doen. Maar als er geen vluchten zijn dan zal dat wel moeilijk zijn. Verder heb ik weer fijn mijn vrienden en familie gezien, en in mijn eigen bed geslapen. Dat heb ik zo erg gemist. Echt heerlijk om alles weer te hebben en niet zelf te hoeven koken. Ik kan hier nu wel nog verder werken aan mijn opdrachten en aan OLS<sup>15</sup>. En aan mijn Duits wil ik nog wel blijven werken. Scholen zijn hier natuurlijk ook dicht. Ik hoop dat er nog een vlog komt met het goede nieuws dat ik mijn koffer weer kan pakken en terug kan gaan, want ik had het daar echt wel naar mijn zin. Ik vind het wel fijn om thuis te zijn, maar ik mis het daar echt ook wel!”

Binnen de verdiepende interviews was er een respondent die in Zuid-Korea verblijft. Hij gaf aan dat het vanwege corona lastig was om de eerste sociale contacten te leggen en nieuwe mensen te leren kennen. Vanuit de universiteit zou er een introductieweek georganiseerd worden, deze kon nu niet doorgaan. Hierbij zien we dat de universiteit andere creatieve manieren bedenkt om te zorgen dat studenten toch met elkaar in contact komen. Zo beschrijft deze student een match-making proces waarbij hij aan andere studenten gekoppeld werd in een WhatsAppgroep op basis van persoonlijke kenmerken.

<sup>15</sup> Het Online Linguistic Support (OLS) programma van Erasmus+.

“Ze hebben een enquête doorgestuurd met vragen over wat je interesses zijn en waarom je hiernaartoe bent gekomen. Ben je meer geïnteresseerd in culturele dingen of wil je vooral feesten en ben je meer introvert of extravert? Dat soort vragen werden allemaal gesteld en op basis van die vragen hebben ze je ingedeeld.”  
– wo-student in Zuid-Korea

### 3.6 Realisatie doelen

De helft van de studenten geeft aan dat zijn of haar doelen voor het buitenlandbezoek zijn behaald. De andere helft geeft aan dat dit deels wel en deels niet is gelukt. De studenten geven aan dat zij nog tijd hebben om hun beoogde doelen te realiseren:

“Ik had veel doelen en een deel daarvan heb ik behaald. Maar ik heb nog 6 maanden te gaan dus de andere doelen kan ik gedurende mijn verblijf hier nog wel behalen” – wo-student in Noorwegen

Tijdens het buitenlandbezoek formuleren de studenten uit het onderzoek bijna geen nieuwe doelstellingen (14%). Doelstellingen worden enigszins aangepast (43%) of helemaal niet aangepast (43%).

In de praktijk bleek het voor sommige deelnemers lastig al hun doelen te realiseren, omdat ze ook tijd wilden besteden aan leuke dingen of omdat ze met andere mensen omgingen dan van tevoren bedacht. Sommige doelen waren bij voorbaat al te hoog gegrepen zoals het leren van de lokale taal.

“Ik wilde minder met Nederlanders omgaan en meer met internationals, maar uiteindelijk ging ik met bijna alleen maar Nederlanders om.” – wo-student in Finland

“Sommige doelen kon ik niet in deze korte tijd waar maken. Zoals het leren van Noors.” – wo-student in Noorwegen

Ook zijn er deelnemers die tussentijds hun doelstellingen hebben aangepast. Een aantal hiervan zijn gericht op doelen met betrekking tot de verhouding tussen het onderhouden van sociale contacten en de verplichtingen van het buitenlandbezoek; de praktijk leert dat studenten hier bijvoorbeeld bewuster mee om moeten gaan dan van tevoren bedacht. Anderen raken tijdens hun bezoek gemotiveerd om meer na te denken over wat ze in de toekomst willen of pakken de mogelijkheid om een vaardigheid te ontwikkelen. Enkele nieuw geformuleerde doelen zijn:

- “Niet teveel focussen op een sociaal leven opbouwen maar wel zorgen dat je geniet van de tijd die je hebt.”
- “Leren skiën/snowboarden is langlaufen geworden.”
- “Proberen te ontdekken wat ik wel heel graag wil in de toekomst na deze stage.”
- “Besloten dat deze stage niet gaat zijn wat ik verder wil in de toekomst dus goed afronden maar ook bedenken wat je wel kan en wil.”
- “Meer optrekken met mijn Amerikaanse vriendin om mijn Engels te verbeteren.”

### 3.7 Ervaringen vloggers

Er zijn in totaal 34 vlogs bekeken van 5 verschillende vloggers, deze vlogs variëren in lengte en inhoud. Bij elkaar hebben we 240 minuten aan beeldmateriaal ontvangen. Tabel 4 geeft een overzicht van het aantal vlogs en het aantal minuten beeldmateriaal. De verschillen tussen de vloggers lopen sterk uiteen omdat een aantal vloggers zelf al aan de slag waren gegaan met vloggen voordat zij zich hadden aangemeld voor het onderzoek. Deze vloggers waren zelf al van plan om regelmatig te vloggen om vervolgens via YouTube hun ervaringen met het thuisfront te delen. De vloggers die enkel gingen vloggen in het kader van het onderzoek deden dit merkbaar minder vaak dan de andere (intrinsiek gemotiveerde) groep.

Tabel 4 Overzicht vloggers

Vlogger	Student/ Onderwijsmedewerker	Aantal vlogs	Wijze van vloggen	Totaal aantal minuten
Vlogger1	po-onderwijsmedewerker	5	Vlogger 1 maakt korte en bondige vlogs over zijn ervaringen tijdens de studiereis. Onderwerpen die aan bod komen zijn: cultuur, lokale keuken, uitwisselingsmogelijkheden, activiteiten, opgedane contacten en informatie over zijn ervaring met Erasmus KA1 Mobiliteit.	7
Vlogger2	student	3	Vlogger 2 geeft een rondleiding door haar woonruimte en op de universiteit. Onderwerpen die in haar vlogs aan bod komen zijn: opleiding, studieplanning, toelichting vakken, medestudenten, studentenvereniging, activiteiten, sport, natuur, vrienden maken, omgeving, lift-avontuur. Ze mist mensen thuis, maar vermaakt zich prima.	23
Vlogger3	student	18	Vlogger 3 vertelt voornamelijk over haar stage en deelt beelden van haar kamer en stageplek. Ze vlogt met regelmaat en bespreekt onderwerpen als: stage, klimaat, activiteiten, communiceren in de Duitse taal, tegenvallers, emoties, eten, ski-uitje, toeristische activiteiten, stage, reizen en de gevolgen van COVID-19.	102
Vlogger4	student	1	Vlogger 4 vertelt over hoe ze woont, wat ze daar doet en wat de gevolgen voor haar en haar omgeving zijn door COVID-19. Daarnaast geeft ze tips voor toekomstige deelnemers Erasmus+.	8
Vlogger5	student	7	Vlogger 5 vertelt hoe ze woont en wat ze daar dagelijks doet. Onderwerpen die aan bod komen zijn: campusleven, activiteiten, vrienden maken, huishoudelijke taken, kamer inrichten, shoppen, eten, studie, culturele uitjes en feestjes.	100

### 3.7.1 Vlogs van studenten

De vlogs van de studenten geven een inzicht in het dagelijkse leven in het buitenland. De vloggers beginnen met een rondleiding door hun kamer /gebouw, een kort verslag van hun reis daar naartoe en laten zien welke faciliteiten zij allemaal tot hun beschikking hebben. De vloggers geven aan dat alles goed geregeld is met betrekking tot hun woonruimte en uiten dat zij veel plezier beleven aan de vakken die zij volgen in het buitenland. Studenten geven aan vrienden te hebben die ervoor gekozen hebben om een studio te huren voor hen alleen en dat deze vrienden hier toch wel van baalden. Zij spreken dan ook hun waardering uit voor het hebben van (internationale) huisgenoten met wie ze hun buitenlandervaring kunnen delen.

Een vlogger geeft aan dat zij wilde ervaren hoe het is om in het buitenland te leven en lang weg te zijn van huis. Daarnaast wilde zij graag nieuwe mensen leren kennen en ook Denemarken ontdekken.

“We komen ook allemaal uit een ander land, mensen uit Zweden, China, Spanje, Nieuw-Caledonië en ik. Je loopt heel makkelijk naar elkaar toe. We hebben ook een gedeeld dakterras. dus dat is hartstikke leuk.”

– wo student in Denemarken.

Het international office organiseert tripjes voor de internationale studenten. De vloggers vertellen dat het leuk is om op deze manier andere internationale studenten te leren kennen. Hierbij benadrukken zij dat het belangrijk is dat je mensen aanspreekt en uit je schulp kruipt. Iedereen zit in hetzelfde schuitje en zij geven aan dat het daarom makkelijker is om internationale vrienden te maken.

Studenten hebben het gedurende de dag vooral druk met hun studie of stage; dagen van half 9 tot zes uur zijn erg gebruikelijk. Maar daarnaast werd er op vrije dagen ook tijd gemaakt voor leuke activiteiten naar bijvoorbeeld

pretparken en culturele bezienswaardigheden. In de avonden gaan studenten vaak naar feestjes, uit eten of bezoeken zij hun vrienden.

Studenten missen het thuisfront maar geven ook aan dat zij een superleuke tijd hebben in het buitenland. Zij doen spelletjes met huisgenoten en geven ook aan dat zij af en toe iets doen met een groepje Nederlanders die daar ook studeren of stage lopen.

Al met al schetsen zij voornamelijk een positief beeld van hun ervaringen in het buitenland. Echter, er komen in de vlogs ook negatieve ervaringen aan bod. Meestal gaat het over problemen met de studie, met de woonruimte of het klimaat. In de meeste gevallen bespreken ze in de vlogs ook hoe ze met deze situatie zijn omgegaan, waardoor op beeld vaak weer een positieve draai gegeven wordt aan de gebeurtenis.

### 3.7.2 Vlogs onderwijsmedewerker

De po-directeur die deelnam aan het vlogonderdeel van dit onderzoek, richtte zijn vlogs aan alle mensen thuis (collega's, studenten en ouders). In de filmpjes deed hij verslag van de activiteiten, de contacten met deelnemers uit andere landen en de kennismaking met elkaars culturen. Daarnaast schonk hij ook aandacht aan lokale gebruiken in Noorwegen (e.g. kerstactiviteiten, eten en drinken). De verslaglegging bleef om die reden ook zeer algemeen en ging niet dieper in op persoonlijke ervaringen van deze vlogger. In paragraaf 4.5 staat een fragment uit een van vlogs van de onderwijsmedewerker ter illustratie van zijn ervaringen met de studiereis te geven.

## 3.8 Vergelijking aanpassingsproces studenten met literatuurstudie

In 3.1.4 en 3.2.1 vergeleken we de gemoedstoestand van de deelnemers met de literatuurstudie. In deze paragraaf vergelijken we in welke mate het aanpassingsproces overeenkomt met de informatie uit de literatuurstudie.

De laatste fase van de U-Curve theorie is de *aanpassing*; de deelnemers heeft allerlei nieuwe elementen uit de andere cultuur leren kennen en kan deze nu ook herkennen en interpreteren vanuit zijn of haar eigen culturele perspectief. De deelnemer is in deze fase meer ervaren met deze nieuwe set aan culturele waarden, maar dat zal niet betekenen dat er geen nieuwe onbekende elementen zich meer zullen aandienen. Desondanks zal de opgedane ervaring ertoe leiden dat de deelnemer deze beter aankan dan in de beginfase van het buitenlandbezoek.<sup>16</sup>

Uit de resultaten van dit onderzoek kunnen we op dit vlak geen harde conclusies trekken, omdat daarvoor een vaste groep intensief gedurende de gehele periode gevolgd dient te worden. In dit onderzoek hebben we ervaringen uit verschillende fases van de deelnemers verzameld. We kunnen concluderen dat de Erasmus+ studenten uit dit onderzoek vooral neigen naar gedeeltelijke *integratie*<sup>17</sup>. Ofwel, de deelnemer beschermt de eigen cultuur omdat de verblijfsduur slechts enkele maanden is, maar staat ook zeker open voor een gedeeltelijke aanpassing in de andere cultuur via dagelijks contact met de vertegenwoordigers van deze cultuur. Echter, in het geval van Erasmus+ studenten is de 'andere cultuur' tweedelig; aan de ene kant is er de lokale cultuur van het gastland en aan de andere kant is er de dynamische *Erasmus cocoon/cultuur* waarin de studenten zich bevinden. De studenten bevinden zich veelal in een 'vertrouwde omgeving' met lotgenoten terwijl ze ervaring opdoen met de gastcultuur.

Dit betekent dat er in deze groep geen sprake is van een complete assimilatie of separatie in het aanpassingsproces.

Als we kijken naar de processen van Kim (2001) dan observeren we in het geval van de deelnemers Erasmus+ uit dit onderzoek een positief resultaat op alle vlakken:

<sup>16</sup> Oberg, 1954; Lysgaard, 1955; Berry, 1985.

<sup>17</sup> Holliday, Hyde, & Kullman, 2010.



- Functioneel geschikt: de deelnemers zijn in staat zijn een interculturele interactie tot stand te laten komen met een vertegenwoordiger uit zowel de cultuur van het gastland als andere culturen uit de Erasmus cocon.
- Psychologisch gezond: de deelnemers ervaren in mindere mate emotionele problemen met stressmomenten in de acculturatie. De Erasmus cocon draagt ook hieraan bij, omdat deze groep zich in een groep bevindt met lotgenoten. Daarnaast zijn de stressmomenten en cultuurshock in mindere mate aanwezig omdat ze deelnemen aan een internationaal programma en hun verblijfsduur een overzichtelijke periode betreft.
- Interculturele identiteit: de deelnemers ontwikkelen geleidelijk aan een hybride identiteit. Dit houdt in dat ze hun interculturele competenties in positieve zin ontwikkelen door middel van de opgedane ervaringen in het buitenland en het contact met verschillende culturen tijdens hun verblijf.

Natuurlijk geldt deze conclusie enkel op de bevindingen van de groep Erasmus+ studenten uit dit onderzoek, hoewel er interculturele studies zijn gedaan naar internationale studenten in het buitenland die vergelijkbare resultaten bespreken. De verblijfsduur speelt een belangrijke rol in het interculturele aanpassingsproces. Ook voor deelnemers Erasmus+ geldt dat hoe langer het verblijf in het buitenland duurt, des te verder dit proces zich ontwikkelt. Studenten die langer dan drie tot zes maanden naar het buitenland gaan, kunnen tijdens hun verblijf andere processen doorlopen dan de deelnemers van dit onderzoek.

### 3.9 Conclusie 'H3 - Tijdens het buitenlandbezoek'

Het merendeel van de studenten in dit onderzoek verbleef tussen de drie en zes maanden in het buitenland. Uit de ervaringen van studenten die meerdere keren deelnamen aan het onderzoek, blijkt dat zij gedurende hun verblijf meerdere fases doorlopen. In de beginfase voelen de meesten zich goed tot heel goed te voelen. Ze hebben zin in nieuwe ervaringen, leren nieuwe mensen kennen en ondernemen leuke activiteiten. Maar ondanks de positieve gemoedstoestand vinden ze het ook spannend. Leren ze wel makkelijk nieuwe mensen kennen? Is alles wel goed geregeld? Hebben ze geen last van heimwee? Dit zijn gedachten die in deze fase spanningen kunnen geven. In de tussenfase, na enige weken, ervaren sommige deelnemers een dip of stress. Dit komt bijvoorbeeld door de drukte van het studie- of stageprogramma, verwachtingen die bijgesteld moeten worden of persoonlijke problemen. Wel blijven ze in deze tussenfase ook leuke dingen ondernemen. Ze leren nieuwe mensen kennen, verkennen de andere cultuur en gaan erop uit. De studenten geven aan vooral met andere internationale studenten op te trekken. Ze bevinden zich als het ware in een Erasmus cocon met mensen die in hetzelfde schuitje zitten en ook gemotiveerd zijn om nieuwe ervaringen op te doen. Deze activiteiten gaan zo door tot en met de eindfase, waarin we van vele deelnemers horen dat ze geen zin hebben om naar huis te gaan en het lastig vinden om afscheid te moeten nemen van nieuwe vrienden en de cultuur die hen zo vertrouwd is geworden. Tijdens het buitenlandbezoek formuleren de studenten uit het onderzoek vrijwel geen nieuwe doelstellingen. Wel stellen ze hun doelen enigszins bij of passen ze helemaal niet aan. In de praktijk bleek het voor sommige deelnemers lastig al hun doelen te realiseren, omdat ze ook tijd wilden besteden aan leuke dingen of omdat ze met andere mensen omgingen dan van tevoren bedacht.

De onderwijsmedewerkers in dit onderzoek gingen een week of korter. Hun gemoedstoestand was dan ook positiever en stabielier aangezien het een overzichtelijke periode betrof en ze veelal een vast programma doorliepen. De medewerkers zeggen dat de leuke contacten met mensen en de activiteiten bijdragen aan hun positieve ervaring.

## 4 Na afloop van het buitenlandbezoek

In de periode na afloop van het buitenlandbezoek hebben acht studenten via de Backpack-vragenlijst specifiek verslag gedaan van ervaringen die een *grote indruk* op ze hebben gemaakt en die ze 'in hun rugzak' hebben meegenomen naar Nederland. Ook hebben ze aangegeven of ze veranderd zijn tijdens het buitenlandbezoek en zo ja, in wat voor opzicht.

Het accent is tijdens het onderzoek meer op het volgen van het buitenlandbezoek zelf komen te liggen dan op deze evaluatie achteraf. De groep van acht studenten is klein en dus niet representatief voor de brede doelgroep van deelnemers Erasmus+. Echter, de acht deelnemers hebben samen meer dan dertig ervaringen beschreven die ze niet snel meer zullen vergeten. Het is de moeite waard om hun ervaringen via dit rapport te delen ter illustratie van hun reflectie op hun buitenlandervaring na thuiskomst.

### 4.1 Positieve ervaringen achteraf

De ervaringen, die de studenten beschreven hebben, zijn over het algemeen heel positief. Ze vallen uiteen in een aantal categorieën.

Er zijn jongeren die tijdens hun buitenlandbezoek iets bijzonders in de **natuur** hebben meegemaakt. Bij sommige jongeren komt dat als eerste naar boven:

“Ik was in Noord Noorwegen en heb daar een hondensleetocht van zes uur geboekt. Vooral de terugweg was bijzonder omdat het helemaal donker was, de volle maan de fjord verlichtte en het Noorderlicht dansend boven onze hoofden te zien was.” – wo-student in Noorwegen

“Ik ging op vakantie met twee vrienden naar de bergen van Marokko waar we twee nachten hebben geslapen en gewandeld. De natuur was heel bijzonder.” – wo-student in Marokko

Ook was het bijzonder om tijdens de reis extra dingen te **leren**, zoals een taal:

“Ik heb een vak gevolgd waarmee ik Fins ging leren. Ik vond dit enorm leuk om te doen.” – hbo-student in Finland

Verder zijn er veel sociale activiteiten beschreven, waarin de contacten met andere jongeren en collega's centraal staan. Bijvoorbeeld de **manier van wonen**:

“De eerste ervaring die ik zou willen noemen is het wonen in een MRU Student House (in Litouwen). Deze ervaring zal ik altijd met me meedragen omdat het heel, heel anders was dan thuis in Nederland. Zo was er bijvoorbeeld geen enkel keukengerei toen we aankwamen. De flat lijkt verdacht veel op een heel grote camping, waar je met een dak boven je hoofd woont.” – wo-student in Litouwen

De bijzondere **bijeenkomsten** die plaatsvonden:

“Een vriendin van mij maakte een vlog van iedere maand. Eens in de zoveel tijd kwamen we met een hele groep bij elkaar, waar mensen dan nationale gerechten meenamen en we die met zijn allen opaten en de vlog keken. Op deze manier leerden we veel over elkaars nationale gerechten.” – wo-student in Litouwen

“Elke uitwisseling organiseerde de plaatselijke studentenvereniging 'Erasmus Got Talent', wat hetzelfde concept had als de tv-programma's. Als je wil, kun je met een act optreden, en de beste act wint, gekozen door een jury en het publiek.” – wo-student in Litouwen

De **reizen** die ze gemaakt hebben:

“We gingen met een hoop Erasmus studenten op een cruise naar Stockholm. Dit waren niet alleen Erasmus studenten vanuit Finland maar ook van de Baltische Staten en dat was enorm leuk!” – hbo-student in Finland

“We zijn met een groep van veertien man van Litouwen naar Kiev geweest. In die groep zaten mensen uit allemaal verschillende landen: Spanje, Frankrijk, Italië, Griekenland, Litouwen en Portugal.” – wo-student in Litouwen

En de **werkervaringen** die ze hebben opgedaan:

“Met het vliegtuig gingen ik en andere werknemers naar de klant om te vertellen wat ik ging doen.” – wo-student in Noorwegen

“Aan het einde van mijn stage mocht ik een presentatie geven over mijn resultaten aan werknemers die met mij te maken hadden.” – wo-student in Noorwegen

#### 4.2 Minder positieve ervaringen achteraf

De studenten beschrijven ook minder positieve ervaringen, maar dat zijn er dus veel minder dan de positieve ervaringen. Hier vallen ervaringen onder met dingen die lokaal geregeld moeten worden en die tegenvallen:

“Het vinden van een sportschool was erg lastig, want ik moest een speciaal certificaat halen om me in te kunnen schrijven en de wachtrij daarvoor was lang.” – hbo-student in Italië

“Het was veel gedoe om een auto te huren, en rijden in een land dat je niet kent is ook niet altijd fijn.” – hbo-student in Italië

Maar ook het **afscheid nemen** viel vaak zwaar:

“Mijn ouders waren een paar dagen langs geweest en ik nam afscheid van ze omdat ze een dag later naar huis zouden gaan. Het was een heel emotioneel afscheid omdat ik het heel erg moeilijk vond dat ze weggingen.” – wo-student in Marokko

“Op een gegeven moment moet het natuurlijk: afscheid nemen van de fantastische vrienden die je hebt gemaakt tijdens een uitwisseling. Binnen onze groep gingen de mensen met elkaar mee naar het vliegveld om elkaar uit te zwaaien. Dat leverde vrij veel heel emotionele momenten op.” – wo-student in Litouwen

#### 4.3 Wat hebben de studenten van hun buitenlandbezoek meegenomen?

De studenten hebben kennis gemaakt met **verschillende culturen** en daar veel van geleerd:

- “Veel Engels gepraat en de Finse cultuur beter leren kennen.”
- “Ik heb ontdekt hoe verschillend de cultuur kan zijn in ieder land.”

Ze hebben ook **praktische dingen** geleerd:

- “Dat het in dit land handiger is om gewoon met de trein te gaan, ook al duurt dat misschien langer.”
- “Ik vond het goed om te zien dat mijn presentatie interessant gevonden werd.”

Ze komen terug op de **natuur en het klimaat**:

- “De natuur was heel bijzonder.”
- “Het deed me veel om bultruggen en zeezoogdieren van zo dichtbij te mogen bekijken.”

- “Om zo de weinig besneeuwde toppen van de Sierra Nevada te zien en verhalen te horen van lokalen over de toenemende hitte in Spanje, dat maakt je wel bewuster van de effecten van klimaatverandering.”
- “Tijdens mijn cursus vertelde een Portugese deelnemer van Madeira dat zij meewerkt aan een sustainability project om plastic uit de zee te vissen. Het plastic gebruiken ze om paden te maken op Madeira.”

En ze brengen bepaalde **inzichten** (levenslessen) naar voren die ze hebben opgedaan:

- “Het is belangrijk om open te zijn en om nieuwe mensen snel met elkaar in contact te brengen. Dan voelt iedereen zich sneller thuis.”
- “Dat ik niet heel veel luxe nodig heb om ergens te kunnen wonen.”
- “Dat het niet uitmaakt waar je bent, als de mensen om je heen maar leuk zijn.”
- “Als je uit je comfortzone treedt, kunnen mensen om je heen dat altijd waarderen, hoe eng het ook lijkt.”

Een van de studenten geeft aan dat de impact van de buitenlandervaring pas bij thuiskomst echt goed merkbaar was. Het contrast tussen de nieuw ervaren cultuur en de vertrouwde cultuur blijkt bij terugkomst groter dan van tevoren verwacht. In wetenschappelijk onderzoek wordt dit fenomeen de *re-entry shock* genoemd. Ofwel, de cultuurshock die iemand ervaart na een lange periode in een andere cultuur ondergedompeld te zijn geweest. Ze ervaren onder andere dat ze zich meer ontwikkeld hebben door de opgedane ervaring dan hun vertrouwde sociale omgeving en dat het lastig is om de ervaring met de thuisblijvers volledig te kunnen delen (Presbitero, 2016).

“Ik had van tevoren niet verwacht dat ik bij thuiskomst zo geconfronteerd zou worden met mijn eigen ontwikkeling. Het voelde als thuis de tijd stil was blijven staan en dat ik zelf een grote sprong had gemaakt. Ik had me daarop ook helemaal niet goed voorbereid, want naar huis gaan is anders dan andersom denk je.”

– wo-student in Spanje

#### 4.4 Terugblik op de doelen

Alle studenten hebben voordat ze met hun buitenlandreis begonnen doelstellingen voor zichzelf geformuleerd. De helft van deze acht studenten heeft de doelstellingen gehaald, de rest heeft ze deels behaald. Ze geven daarvoor als redenen:

- “Ik had heel veel doelen en een deel daarvan is met deze reis zeker uitgekomen.”
- “Ik wilde meerdere tripjes maken, maar ik heb er uiteindelijk maar 2 gemaakt.”
- “Sommige doelstellingen kon ik niet in deze korte tijd waarmaken. Zoals het leren van Noors.”

Deze jongeren hebben enigszins overschat wat ze tijdens hun reis zouden kunnen doen. Dit komt overeen met de ervaringen die studenten tijdens hun buitenlandbezoek hebben gedeeld (3.6).

#### 4.5 Verandering achteraf

Vrijwel alle studenten zeggen dat ze door hun buitenlandreis veranderd zijn. Ze hebben op persoonlijk vlak een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt:

- “Het is voor mij een stuk gemakkelijker geworden om te socializen. Het is heel gemakkelijk geworden om met verschillende culturen, talen en persoonlijkheden om te gaan. Ik denk in het algemeen dat je op een uitwisseling kunt ontdekken wie je het liefste wil zijn. Volgens dat ideaal leef ik graag verder.”
- “Ik ben zelfstandiger geworden en kan beter omgaan met lastige situaties.”
- “Ik ben veel opener geworden. En ik ben zelfstandiger geworden door het op mezelf leven. Ik denk dat ik momenteel al meer weet over wie ik ben en wat ik wil. En over wat ik kan op sociaal gebied.
- “Ik heb meer mensenkennis opgedaan.”

Studenten geven aan dat zij ook een groei hebben doorgemaakt op professioneel gebied. Zij zijn vooral meer zelfverzekerd geworden.

- “Ik weet beter wat ik wil en ik ben zelfverzekerder geworden over wat ik kan op professioneel gebied”.
- “Ik ben gegroeid in mijn talenten en heb meer zekerheid gekregen”.

Een onderwijsmedewerker vertelt in een verdiepend interview dat hij na meerdere ervaringen met Erasmus+ in het buitenland merkbaar intercultureel vaardiger wordt. Hoewel de programma's van onderwijsmedewerkers niet te vergelijken zijn met de impact van een studentenuitwisseling van enkele maanden, draagt ook deze internationale kennismaking bij aan het verder ontwikkelen van interculturele vaardigheden. Men komt in contact met andere culturen, maakt kennis met de lokale situatie en wisselt onderling informatie uit.

“Ik ben via Erasmus+ als student in de VS en in Zweden geweest, en later als onderwijsmedewerker in Litouwen en Spanje. Ik merk dat hoe meer je in contact komt met mensen, je houding steeds opener wordt en je interculturele communicatie vaardigheden zich blijven ontwikkelen. Het buitenland blijft mij aantrekken en het aanpassen kost me geen moeite. Tijdens de studiereizen heb ik toch wel het meeste geleerd van de andere Europeanen in de groep.”

Ook onderwijsmedewerkers maken tijdens programma's kennis met mensen met wie ze vervolgens langer contact onderhouden. Er is genoeg ruimte om elkaar te leren kennen buiten het programma om en in sommige gevallen leidt dit tot een vriendschap.

“Tijdens een programma in Litouwen leerde ik een Spanjaard kennen die uit Sevilla kwam. Het was een zeer intensief programma waarin je met een internationale groep hele dagen vulde. Genoeg kans om elkaar dus goed te leren kennen. Die Spanjaard had ik een goede klik mee en later nog in het zuiden van Spanje opgezocht toen ik in daar in de buurt was.”

De onderwijsmedewerkers uit de interviews en de vlogs geven aan dat ze inspirerende voorbeelden uit Ten tweede, de vlogdeelnemers ontmoeten ook elkaar t de hebben gedeeld met de collega's thuis. Daarnaast hebben ze waardevolle contacten opgedaan met internationale collega's van het gastland, maar ook met internationale deelnemers uit andere landen. Meerdere onderwijsmedewerkers geven aan de intentie te hebben om deze contacten te onderhouden met als doel uitwisselingsmogelijkheden en nieuwe projecten te verkennen. Een van de vloggers ging tijdens zijn buitenlandbezoek direct hiermee aan de slag en gebruikte zijn vlog om het woord aan zijn collega-directeuren te richten. Hieronder volgt het fragment ter illustratie.

#### **Fragment uit de vlog van een po-directeur tijdens zijn studiereis in Noorwegen**

“Dit is een speciale vlog voor mijn directeur-collega's. Mijn verzoek aan hen is om serieus te overwegen om mee te gaan naar het buitenland. Dat kan zijn met leerkrachten, met leerlingen of allebei – bijvoorbeeld via eTwinning<sup>18</sup>. Maar je kunt ook gewoon meegaan op cursus voor leerkrachten, bijvoorbeeld een ict-cursus in het buitenland. Ik ben op zoek naar twee mogelijkheden, die we hier een beetje uitgewerkt hebben. De eerste mogelijkheid houdt in dat je zelf een aanvraag doet, dat heet KA1. Dan ga je naar het buitenland om een cursus te volgen waaraan een aantal leerkrachten mag deelnemen. Alles wordt verzorgd, bijvoorbeeld ict en digitalisering in andere landen, om te leren en later naar je kinderen terug te brengen. Dat is één project. Het andere project is wat lastiger. Daarin wissel je een paar keer per jaar leerlingen uit en krijgt contacten met andere landen. Mijn vraag is of er scholen in het buitenland en in onze stichting zijn die met mij mee willen doen. De uitwisseling regel ik, daar kunnen jullie van profiteren. Maak je niet druk om de hobbels, financieel wordt het allemaal geregeld en inhoudelijk moeten we dan nog kijken wat we willen doen.”

<sup>18</sup> eTwinning is een online community voor scholen in ruim 40 Europese landen.

#### **4.6 Conclusie 'H4 - Na afloop van het buitenlandbezoek'**

Een kleine groep respondenten heeft na afloop van het buitenlandbezoek in de Backpackvragenlijst enkele ervaringen gedeeld, terugkijkend op hun verblijf. Ze delen voornamelijk positieve herinneringen over de activiteiten, het land, de cultuur en de mensen. Afscheid nemen was voor de meesten zwaar en bij thuiskomst bleek de impact van het bezoek vaak groter te zijn dan van tevoren verwacht. Overeenkomend met hun doelen en motivaties die ze voorafgaand aan het bezoek hadden bedacht, geven de deelnemers na afloop van het buitenlandbezoek aan op persoonlijk vlak een belangrijke ontwikkeling te hebben gemaakt. De onderwijsmedewerkers uit dit onderzoek hebben hun internationale netwerk verder uitgebreid, ze nemen inspirerende voorbeelden mee vanuit het buitenland en zijn in sommige gevallen gemotiveerd om de uitwisselingsmogelijkheden en internationale projecten verder te verkennen na afloop van de buitenlandervaring.

## 5 Discussie

Voor dit onderzoek zijn de deelnemers in het laatste kwartaal van 2019 benaderd, via de instellingen die mee wilden werken. Zodoende hebben we de studenten en medewerkers mee kunnen nemen die in het najaar van 2019 in het buitenland zaten, alsmede een groep die in het eerste kwartaal van 2020 naar het buitenland ging. De deelnemers waren vrij om te kiezen aan welke van de onderzoekstoelen ze deelnamen en hoeveel tijd ze daaraan besteedden; passend bij de tijd die ze voor hun deelname beschikbaar hadden. De focus van het onderzoek lag op het verzamelen van ervaringen van de respondenten op meerdere momenten gedurende hun bezoek, om zo zicht te krijgen op hun activiteiten, gemoedstoestand en ontwikkeling. Dat is door middel van de verschillende tools goed gelukt.

We hadden gehoopt dat meer mensen in dit onderzoek hun ervaringen zouden delen via vlogs. In totaal ontvingen we vijftien aanmeldingen, daarvan heeft uiteindelijk maar een derde deel actief gevlogd. Met zijn vijven maakten ze 34 vlogs tijdens hun buitenlandbezoek. De online cursus, de begeleiding van de vlogexperts van Saus! op afstand en het contact met de onderzoekers heeft de overige geïnteresseerden niet over de streep getrokken. Het is natuurlijk ook spannend om je persoonlijke ervaringen op camera vast te leggen en vervolgens met onbekenden te delen. Daarnaast kost vloggen ook tijd. Niet alle shots gaan in één keer goed en achteraf moet er ook nog geknipt en geplakt worden. Een van de vloggers die zeven vlogs heeft gemaakt van tussen de 10 en 21 minuten meldt ook tijdens de vlogs hoeveel tijd het editen en uploaden vaak kost. Dit zijn redenen waarom de drempel voor het vloggen voor sommigen te hoog bleek.

### Aanbeveling inzet vlogcursus

Er ligt nu een mooie online vlogcursus die het NA in de toekomst kan blijven aanbieden aan hun deelnemers. Onze aanbeveling is om *de vlogcursus al van start te laten gaan met de vlogdeelnemers als zij nog in Nederland zijn*. Helaas was dit binnen de looptijd van dit onderzoek niet mogelijk, maar voor een goede inzet van de vlogcursus van Saus! Digitale Producties delen we graag deze aanpak met het NA.

Saus! heeft namelijk in de afgelopen jaren voor diverse organisaties workshops verzorgd waarin betrokkenen werden voorbereid en begeleid bij het maken van eigen video's. De onderwijsinstelling van de deelnemers Erasmus+ kan ervoor kiezen om hun deelnemers voorafgaand aan hun buitenlandervaring een vlogworkshop aan te bieden. Het voordeel hiervan is dat de vloggers elkaar vooraf leren kennen en dat er ervaren trainers aanwezig zijn. Ten eerste, de deelnemers krijgen de kans om de eerste stappen te zetten in het bijzijn van experts die gelijk kunnen bijspringen om te helpen en over de schouder meekijken. Ze leren de technieken, maar krijgen ook tips voor storytelling. Zo hoef je niet altijd vrolijk en hyper te zijn in een vlog, een gefrustreerd moment mag er ook zijn. Ten tweede, de vlogdeelnemers ontmoeten ook elkaar waardoor er een soort gemeenschapsgevoel ontstaat met mensen die net als jij naar het buitenland gaan en hun ervaringen in beeld gaan brengen. Ook kan er een contactpersoon vanuit de onderwijsinstelling aanwezig zijn die zelf een train-de-trainer volgt om de vloggers van hun instelling in de toekomst goed te kunnen begeleiden (en misschien zelf ook wel te gaan vloggen).

De gemeenschap kan ook tijdens het buitenlandbezoek in stand gehouden worden door de vlogs in een veilige online omgeving met elkaar te delen. Ook is het leuk om na afloop van het buitenlandbezoek ter afsluiting de groep weer bij elkaar te brengen om hun beste vlogs aan elkaar te tonen en ervaringen uit te wisselen. De vlogs brengen de waardevolle ervaringen in beeld die gedeeld kunnen worden met toekomstige deelnemers Erasmus+ en geven letterlijk inzicht in de wereld van Erasmus+.<sup>19</sup>

### Aanbevelingen onderzoek

*“Ik vind het echt super dat ik door Erasmus+ hier kan zijn. Als Erasmus+ er niet was geweest, zat ik hier nu niet.”*

Ook voor het onderzoek is een mooie opzet ontwikkeld met drie tools (vragenlijsten) die goed op elkaar aansluiten, een bijbehorende agenda en een online dashboard om de tools toe te sturen (inclusief uitnodigingen en herinneringen), de respons bij te houden en de gegevens van de deelnemers te actualiseren.

<sup>19</sup> Voor meer informatie over deze aanpak zijn de vlogexperts van Saus! Digitale Producties.

We hebben de uitnodigingen nu handmatig verstuurd, maar het is ook mogelijk om dat proces (als het onderzoek eventueel herhaald zou worden) volledig te automatiseren, zodat een omvangrijke groep studenten en medewerkers op een soepele manier aan het onderzoek mee kan doen.

#### *Onderzoekspanel*

Een belangrijk knelpunt bij de uitvoering van het onderzoek bleek de *getrapte selectie*. We konden de studenten en de medewerkers alleen via hun onderwijsinstelling benaderen. Dat kostte tijd en het werkte niet bevorderend voor de respons. Om in de toekomst een groter bereik te bewerkstelligen is het belangrijk om via de onderwijsinstellingen een deelnemerslijst te genereren die de onderzoekers als onderzoekspanel direct kunnen benaderen. Het is vreemd dat van de 50 onderwijsinstellingen die bereid waren mee te werken aan het onderzoek, er uiteindelijk maar 140 inschrijvingen zijn voortgekomen.

We adviseren om in de toekomst te kijken naar de afspraken en voorwaarden die vastgelegd worden in de subsidieovereenkomsten van de deelnemende onderwijsinstellingen. Daarbij kan het bevorderlijk werken als krachten gebundeld worden en ook de instellingen informatie uit het evaluatieve deel van het onderzoek kunnen gebruiken. In veel gevallen zetten de onderwijsinstellingen zelf namelijk ook evaluaties uit onder hun deelnemers. Op die manier worden de deelnemers Erasmus+ niet overbevraagd door verschillende partijen.

#### *Onderzoekstool*

Vanuit onze ervaring kunnen we stellen dat de onderzoekstools naar behoren werkten. Automatisering van het proces zou zeker nuttig zijn, maar is voornamelijk van toepassing als het onderzoek vaker gaat plaatsvinden. We hebben met elkaar een goede mix van gesloten en open vragen samengesteld, die de gewenste informatie opleverde en die door de deelnemers goed kon worden ingevuld. Een aandachtspunt is wel dat de belasting voor de deelnemers misschien wat te hoog is geweest, ondanks dat zij zelf konden kiezen aan welke tool ze deelnamen. Daarom bevelen we aan om:

- De looptijd van het onderzoek goed te laten aansluiten op de periode van het buitenlandbezoek van de deelnemers. Idealiter ontvangt de eerste groep in augustus het eerste deel en uiterlijk in januari (afhankelijk van de verblijfsduur) het laatste deel van het onderzoek. De tweede groep begint in december en eindigt uiterlijk in juli.
- Vóór het buitenlandbezoek alle deelnemers de basisvragenlijst in te laten vullen.
- In het geval van studenten die langere tijd op reis zijn:
  - Tijdens het buitenlandbezoek enkele keren de Update-vragenlijst in te laten vullen. Dit is een geringe belasting voor de respondenten.
  - Pas na afloop van het buitenlandbezoek, eenmalig, de Backpack-vragenlijst in te laten vullen. Het meermaals invullen van deze vragenlijst lijkt een te grote belasting en leidt ook tot veel doublures in de antwoorden. Het ideale moment hiervoor lijkt het moment dat de studenten weer terug zijn in Nederland. Als ze na afloop van hun 'officiële' buitenlandbezoek nog gaan reizen, moeten we daar dus rekening mee houden.
- In het geval van medewerkers die korte tijd op reis zijn:
  - Na afloop van het buitenlandbezoek, eenmalig, alleen de Backpack-vragenlijst in te laten vullen.

#### *Backpack*

De Backpack-vragenlijst is nu een beetje in het gedrang gekomen, terwijl het zeer interessante informatie heeft opgeleverd over de studenten die hem wel ingevuld hebben. Wij waren erg ingenomen met de mogelijkheid voor de deelnemers om hun antwoorden uit de Backpackvragenlijst te downloaden en voor zichzelf digitaal te bewaren, maar van die mogelijkheid is nauwelijks gebruik gemaakt. Hierop moet misschien nadrukkelijker geattendeerd worden, zodat deelnemers zich bewust zijn dat ze via deze tool een reflectieverslag kunnen bijhouden die ze tevens voor hun studie kunnen gebruiken.



## 6 Verwijzingen

- Berry, J. (1985). Psychological adaptation of foreign students. In R. Samuda, & A. Wolfgang, *Intercultural Counseling and Assessment: Global Perspectives* (pp. 235-248). Lewiston, NY: C.J. Hogrefe Publishers, Inc.
- Berry, J. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An international review*, 46(1), 5-68.
- European Commission . (2015). *Erasmus – Facts, Figures & Trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2013-14*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Holliday, A., Hyde, M., & Kullman, J. (2010). *Intercultural Communication: an advanced book for students (2a ed.)*. New York: Routledge.
- Kim, Y. (2001). *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Kurver, B., Nas, K., de Korte, K., & Warps, J. (2019). *Buitenlandervaring voor iedereen? Nulmeting naar impact en inclusiviteit van het Erasmus+-mobiliteitsprogramma*. Nijmegen: ResearchNed Nijmegen.
- Kurver, B., Nas, K., de Korte, K., Brukx, D., & Khodaie, A. (2019). *Buitenlandervaring voor iedereen? Nulmeting naar impact en inclusiviteit van het Erasmus+-mobiliteitsprogramma onder mbo-studenten*. Nijmegen: ResearchNed.
- Lysgaard, S. (1955). Adjustment in a Foreign Society: Norwegian Fulbright Grantees Visiting the United States. *International Social Science Bulletin*, 7, 45-51.
- Nationaal Agentschap Erasmus+. (2019). *Erasmus+ Beeldjaarsverslag 2018*. Nuffic, CINOP, Nederlands Jeugdinstituut.
- Oberg, K. (1954). *Culture Shock*. Opgehaald van <http://www.youblisher.com/>
- Papabitsiba, V. (2006). Study Abroad and Experiences of Cultural Distance and Proximity: French Erasmus Students. In M. Byram, & A. Weng, *Languages for Intercultural Communication and Education 12: Living and Studying Abroad, Research and Practice* (pp. 108-133). Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Pitts, M. (2009). Identity and the role of expectations, stress, and talk in short-term student sojourner adjustment: An application of the integrative theory of communication and cross-cultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 33, 450-462.
- Presbitero, A. (2016). Culture shock and reverse culture shock: The moderating role of cultural intelligence in international students' adaptation. *International Journal of Intercultural Relations, Volume 53*, 28-38.
- Rebeca. (2017, juli 13). Opgehaald van Eindhoven News: <https://eindhovennews.com/features/2017/07/cultural-shock-cross-cultural-adaptation/>

## Bijlage 1 Basis-, Update- & Backpackvragenlijsten

### Basisvragenlijst

Vraag 1. Ben jij een student of een medewerker?

1. Student
2. Medewerker
3. Anders, namelijk: <invullen>

Vraag 2. Is jouw buitenlandreis al begonnen?

1. Ja
2. Nee

Vraag 3. Hoe lang duurt jouw buitenlandreis?

1. Een week of korter
2. 1 week – 1 maand
3. 1 – 2 maanden
4. 2 – 3 maanden
5. 3 – 4 maanden
6. 4 – 5 maanden
7. 5 – 6 maanden
8. Langer dan 6 maanden

Vraag 4. Naar welk land ga jij toe?

Naam land: <invullen>

Vraag 5.

En naar welke plaats ga jij toe?

Naam plaats: <invullen>

Vraag 6. Zit jij daar alleen of met andere studenten/medewerkers die je kent?

1. Alleen
2. Met andere studenten/medewerkers die ik al ken
3. Dat weet ik nog niet
4. Anders, namelijk: <invullen>

Vraag 7. Hoe ga je daar wonen?

1. In een studentenflat of een studentenwoning
2. Bij lokale mensen in huis
3. In een hotel, pension, bed & breakfast
4. Dat weet ik nog niet
5. Anders, namelijk: <invullen>

Vraag 8. Is dit de eerste keer dat je via Erasmus+ een buitenlandreis doet?

1. Ja
2. Nee

Vraag 9. <Alleen stellen als vraag 8 is 2, anders door met vraag 10.>

Hoe vaak ben jij al op een buitenlandreis via Erasmus+ geweest?

Aantal keren:

Vraag 10. Wat ga jij precies doen tijdens de buitenlandreis? Wat is je hoofdactiviteit?

Vul dit zo specifiek mogelijk in.

Mijn hoofdactiviteit is: <invullen>

Vraag 11. En wat is jouw belangrijkste motivatie om naar het buitenland te gaan?

(- open vraag -)

Vraag 12. We gaan nu iets dieper in op jouw motieven en doelstellingen met betrekking tot de reis.

Heb jij vooraf doelstellingen voor je reis op papier gezet?

1. Ja, die heb ik opgeschreven
2. Ze staan niet op papier, maar ze zitten wel in mijn hoofd
3. Nee, dat heb ik niet

Vraag 13. <Alleen stellen als vraag 12 is 1 of 2, anders door met vraag 16.>

Waarop hebben die doelstellingen betrekking?

Je mag meerdere antwoorden invullen.

1. Op mijn opleiding
2. Op mijn werk
3. Op mijn persoonlijke ontwikkeling
4. Anders, namelijk: <invullen>

Vraag 14. <Alleen stellen als vraag 13 is 1 of 2, anders door met vraag 16.>

We zijn benieuwd welke doelstellingen jij hebt geformuleerd met betrekking tot je opleiding of werk. Kun jij die hieronder kort opschrijven?

Als je meer dan 3 doelstellingen hebt, vul dan de 3 belangrijkste in.

1. Doelstelling 1: <invullen>
2. Doelstelling 2: <invullen>
3. Doelstelling 3: <invullen>

Vraag 15. Heb jij over deze doelstellingen ook overleg gehad met de instelling in het buitenland waar je gaat studeren of stage lopen?

1. Ja
2. Nee

Vraag 16. <Alleen stellen als vraag 12 is 3 OF 13 is 3, anders door met vraag 17.>

Wat hoop jij op persoonlijk vlak te leren van jouw buitenlandreis? Of te bereiken?

1. Persoonlijk doel 1: <invullen>
2. Persoonlijk doel 2: <invullen>
3. Persoonlijk doel 3: <invullen>

Vraag 17. <Niet verplicht.>

Wil jij over je doelstellingen, of over datgene wat je wil leren, nog iets toelichten?

(- open vraag -)

Vraag 18. Waar kijk je het meest naar uit nu je op reis gaat (of net bent)?

(- open vraag -)

Vraag 19. Zijn er ook dingen waar je tegenop ziet en/of die je spannend vindt?

1. Nee, niets!
2. Ik zie op tegen/ik vind het spannend dat: <invullen>

Vraag 20. <Alleen stellen als vraag 1 is 1, anders door met vraag 23.>

Wat zal je het meest missen van jouw leven in Nederland als je op reis bent?

1. Niets!
2. Ik zal het meest missen: <invullen>

Vraag 21. Hoe vaak verwacht je terug naar huis te gaan als je op je buitenlandreis bent?

1. Ik ga niet terug
2. 1 keer
3. 2 keer
4. 3 keer of vaker

Vraag 22. Hoe vaak zullen bekenden (familie, vrienden) bij jou in het buitenland op bezoek komen, denk je?

1. Helemaal niet
2. 1 keer
3. 2 keer
4. 3 keer of vaker

Vraag 23. <Niet verplicht.>

Dit waren de vragen. Is er verder nog iets dat je met de onderzoekers wilt delen over jouw Erasmus+ buitenlandbezoek?

(- open vraag -)

Heel erg bedankt voor het invullen!

## Updatevragenlijst

Leuk dat je deze Update weer even invult!

Vraag 1. Hoe voelde je je in de afgelopen week?

Hier volgen 5 smileys: heel goed (groen)/goed (groen)/gaat wel (geel)/matig (rood)/ slecht (rood).

Vraag 2. Wat was er (heel) leuk in de afgelopen week?

1. Activiteit/ervaring 1:
2. Activiteit/ervaring 2:
3. Activiteit/ervaring 3:
4. Eigenlijk was er niets (heel) leuk.

<Ze hoeven niet per se 3 dingen in te vullen; 1 of 2 mag ook.>

Vraag 3. Wat was er eventueel (veel) minder leuk in de afgelopen week?

1. Activiteit/ervaring 1:
2. Activiteit/ervaring 2:
3. Activiteit/ervaring 3:
4. Eigenlijk was er niets minder leuk

Vraag 4. <Alleen stellen als er een rode smiley is ingevuld, anders door met vraag 5.>

Je voelde je de afgelopen week dus matig of slecht. Ben je van plan om iets te ondernemen om dit aan te pakken?

1. Ja, namelijk:
2. Nee

Vraag 5. Optioneel. Welke van de volgende activiteiten heb jij in de afgelopen week gedaan?

Lijstje met activiteiten: contact met je begeleider, contact met je ouder/ouders, contact met je vaste vriend of vriendin, contact met vrienden in Nederland, bij iemand uit het land waar je bent wezen eten et cetera.

Vraag 6. Niet verplicht. Dit waren de vragen. Heb je verder nog iets dat je kwijt wil?

(- open vraag -)

Heel erg bedankt voor het invullen!

## Backpackvragenlijst

*Vooraf: de 'Backpack' is uitgewerkt als een vragenlijst die één of enkele keren wordt afgenomen (onder een deel van de studenten en medewerkers; op intekening).*

### Introductie

Tijdens een buitenlandreis maak je natuurlijk van alles mee. Veel leuke dingen (hopen we!), maar misschien ook minder leuke dingen. Veel dingen die je misschien snel weer vergeet; maar vast ook dingen die veel indruk op je maken en die je je nog lang zult herinneren. Dit Backpack-onderzoek gaat over die dingen, die een grote indruk op je hebben gemaakt. En die je meeneemt 'in je rugzak' als je weer naar Nederland terug gaat. Denk aan activiteiten of ervaringen in je vrije tijd die heel bijzonder waren, of confronterend, waar je iets van geleerd hebt ... Studenten, die een langere periode naar het buitenland gaan, benaderen we in die periode enkele malen om de vragenlijst in te vullen (tijdens de reis en/of na de reis). Medewerkers, die kort naar het buitenland gaan, benaderen we 1x om de vragenlijst in te vullen (in principe na de reis).

Vraag 1. Ben jij een student of een medewerker?

1. Student
2. Medewerker
3. Anders, namelijk: <invullen>

Vraag 2. Wat is op jouw van toepassing?

1. Ik maak een korte buitenlandreis (een week of korter) en ben al weer terug
2. Ik maak een korte buitenlandreis (een week of korter) en ben nog op reis
3. Ik maak een lange buitenlandreis (langer dan een week) en ben al weer terug
4. Ik maak een lange buitenlandreis (langer dan een week) en ben nog op reis
5. Ik moet nog op reis gaan -> einde vragenlijst

Uitlegvraag 3.

Schrijf hieronder 5 activiteiten of ervaringen op die tijdens jouw buitenlandreis een grote indruk op je hebben gemaakt. Als er meer dan 5 zijn, kies dan de 5 belangrijkste. Je mag er ook minder invullen. Als je nog op reis bent, gaat het om de activiteiten of ervaringen tot dusver. Als je al terug bent, gaat het om activiteiten en ervaringen tijdens de hele reis.

Vraag 3a. De eerste activiteit of ervaring die ik wil noemen is: Korte omschrijving: <invullen>

Vraag 3b. Kun je de activiteit of ervaring nog wat uitgebreider beschrijven? Wat heb je gedaan, wat gebeurde er (feitelijk). (-open vraag)

Vraag 3c. Waarom was dit voor jou zo bijzonder? Reflectie/wat neem je er van mee? (-open vraag -)

Vraag 3d. Was dit iets wat (heel) leuk voor je was of (heel) lastig voor je was?

1. Heel leuk
2. Leuk
3. Lastig
4. Heel lastig
5. Anders, namelijk: <invullen>

<Hierna volgen de identieke vragen 4 t/m 7. Overslaan is mogelijk>

Vraag 8. Toen je met je buitenlandreis begon, heb je waarschijnlijk een aantal doelstellingen voor jezelf geformuleerd. Klopt dat?

1. Ja
2. Nee

Vraag 9. <Alleen stellen als vraag 2 is 1 of 3 EN vraag 8 is 1, anders door met vraag 11>  
Is het gelukt om die doelstellingen te realiseren?

1. Ja
2. Deels wel / deels niet
3. Nee

Vraag 10. <Alleen stellen als vraag 9 is 2 of 3, anders door met vraag 11>  
Waarom lukte het niet of niet helemaal om je doelstellingen te realiseren?  
Kun je dat kort uitleggen? (-open vraag -)

Vraag 11. <Alleen stellen als vraag 2 is 4 EN vraag 8 is 1, anders door met vraag 13>  
Lukt het je tot dusver om die doelstellingen te realiseren?

1. Ja, het gaat prima (ik lig op schema)
2. Deels wel, deels niet
3. Nee, het gaat niet helemaal naar wens

Vraag 12. v <Alleen stellen als vraag 11 is 2 of 3, anders door met vraag 13.>  
Waarom lukt het (nog) niet of (nog) niet helemaal om je doelstellingen te realiseren?  
Kun je dat kort uitleggen? (-open vraag -)

Vraag 13. <Alleen stellen als vraag 2 is 4, anders door met vraag 17.>  
Heb jij, nu je op buitenlandreis bent, nog nieuwe doelstellingen voor jezelf geformuleerd? Of heb je doelstellingen aangepast?

1. Ja, ik heb nieuwe doelstellingen geformuleerd
2. Ja, ik heb doelstellingen aangepast
3. Nee, geen van beide

Vraag 14. <Alleen stellen als vraag 13 is 1 of 2, anders door met vraag 15.>  
Kun je enkele voorbeeldengeven van nieuwe en/of aangepaste doelstellingen?

1. Voorbeeld 1: <invullen>
2. Voorbeeld 2: <invullen>
3. Voorbeeld 3: <invullen>
4. Nee, ik heb geen voorbeeld

Vraag 15. <Wat zijn je belangrijkste plannen voor de komende weken, gelet op je persoonlijke doelstellingen?>

1. Plan 1: <invullen>
2. Plan 2: <invullen>
3. Plan 3: <invullen>
4. Ik heb geen bijzondere plannen

Vraag 16. <Alleen stellen als vraag 2 is 3 of 4, anders door met vraag 17..>

Het is misschien een lastige vraag, maar: vind jij dat je veranderd bent tijdens je buitenlandreis?  
Zo ja, kun jij proberen te omschrijven hoe je bent veranderd?

1. Nee, ik ben niet echt veranderd
2. Ja, ik ben wel veranderd: <invullen>

Vraag 17. <Alleen stellen als vraag 2 is 1 of3, anders door met vraag 19.>

Welke van de volgende activiteiten heb jij tijdens jouw buitenlandreis gedaan? En met wie? Was het een activiteit met: Eén of meer mensen uit Nederland / Eén of meer lokale mensen / Eén of meer mensen uit een ander land / Ik was alleen / Activiteit niet gedaan

Activiteiten: In ben bij iemand thuis op bezoek geweest / Ik heb mensen bij mij thuis op bezoek gehad / Ik ben bij iemand thuis wezen eten / Mensen zijn bij mij komen eten / Ik ben wat wezen drinken in een café of restaurant / Ik ben wat wezen eten in een café of restaurant / Ik heb iets cultureels gedaan (naar een theater, museum, concert, film, festival, lezing ...) / Ik ben wezen sporten / Ik ben wezen wandelen, de stad en/of natuur in / Ik heb nog iets anders gedaan, namelijk: <invullen>

Vraag 18. En heb jij tijdens jouw buitenlandreis:

- 1.Contact gehad met familie in Nederland
- 2.Contact gehad met vrienden en/of kennissen uit Nederland
- 3.Contact gehad met je begeleider in Nederland
- 4.Familie op bezoek gehad uit Nederland
- 5.Vrienden en/of kennissen op bezoek gehad uit Nederland
- 6.Nee, geen van deze

Vraag 19. <Niet verplicht. Dit waren de vragen.>

Is er verder nog iets dat je met de onderzoekers wilt delen over jouw Erasmus+ buitenlandreis? Of over iets anders?(-open vraag -)

Heel erg bedankt voor het invullen!



## Bijlage 2 Plan van aanpak Vlogcursus Saus!

*Door Saus! digitale producties*

### Waarom vloggen?

Naast de wekelijkse vragenlijsten, groepsgesprekken en het 'backpack-onderzoek' worden vlogs ingezet om het onderzoek compleet te maken. Vloggen heeft als meerwaarde dat er letterlijk een kijkje genomen kan worden in het leven van de deelnemer. Daarom vragen wij hen om de kijker mee te nemen bij *interessante (interculturele) activiteiten* en vooral de camera te pakken op momenten *wanneer hij/zij wrijving voelt, zowel positief als negatief*. Dit kan bijvoorbeeld vlak voor of na een eerste studie-/werkdag zijn. De deelnemers krijgen veel ruimte voor eigen invulling om de vlogs zo persoonlijk mogelijk te kunnen maken. De nodige structuur geven wij hen in de workshop en hand-outs.

### Frequentie en duur

- Frequent een opname maken om de verhalen en ervaringen zo 'vers' mogelijk over te brengen; zo wordt het een 'routine'.
- Iedere vlog duurt tussen de 1 en 5 minuten
- De duur van het traject is 3 maanden, dit betekent dus dat er ongeveer twaalf opnames gemaakt worden.
- Aan het einde van de periode vragen we de student de 12 vlogs te monteren tot 1 vlog per persoon van ongeveer 15-25 minuten. Dit betekent dat we ze vragen de meest opvallende vlogs uit de periode van 12 weken te selecteren.

### Workshop

Wij bereiden de deelnemers voor door middel van een workshop. Deze workshop wordt later ook online beschikbaar gesteld voor de deelnemers die er op dat moment niet bij konden zijn. In de workshop behandelen wij de volgende punten:

1. Wat maakt een vlog goed?
2. Techniek: opname
3. Techniek: montage
4. Praktisch
5. Inhoud
6. Oefenen

Wij maken zelf een vlog waarin wij alles aan de hand van voorbeelden uitleggen. Deze laten wij zien in de workshop, maar is later ook online te bekijken. In de workshop worden hand-outs uitgedeeld, waarin alles beknopt nogmaals terug te lezen is. De hand-outs zijn ook online te vinden.

### Begeleiding

Wanneer de studenten zijn gestart, vragen we hen na de tweede week allemaal een vlog naar ons op te sturen. Enerzijds om te kijken of het lukt en waar nodig feedback te geven, maar ook om vinger aan de pols te houden. De leukste vlogs kunnen eventueel op een later moment gedeeld worden met de andere deelnemers (met toestemming van de vloggers), om zo alle deelnemers enthousiast te maken en te inspireren.

## Bijlage 3 Hand-out onlinecursus ‘Vloggen met Erasmus+’

Hoe je vloggen het beste kunt aanpakken, leggen we je uit deze onlinecursus. De cursus bestaat uit 5 modules van ongeveer 2 à 8 minuten. Handig om in één keer te volgen, maar je kunt ze ook gebruiken als naslagwerk.

### Module 1 | Inspiratie

- Wat is eigenlijk een vlog?
- Voorbeelden van vlogs

### Module 2 | Inhoud: waar ga je over vloggen?

- De inhoud van je vlogs
- Voorbereiding

### Module 3 | Praktisch

- Toestemming
- Apparatuur
- Bereid je goed voor!

### Module 4 | Opname techniek

- Audio
- Licht
- Camera
- Positie
- Lengte

### Module 5 | Montage techniek

- Stappenplan monteren
- Gratis montageprogramma's
- Découpage

### Achtergrondinformatie onderzoek Erasmus+ gevolgd en gevlogd

## Module 1 | Inspiratie

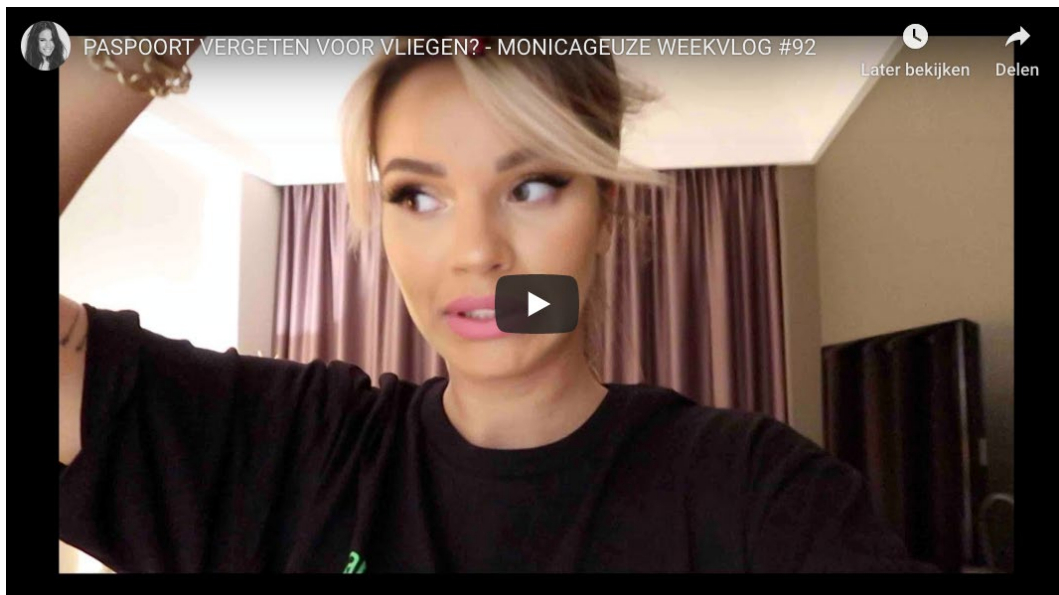
### Wat is eigenlijk een vlog?

Wat is eigenlijk een vlog?

Vlog is letterlijk de afkorting voor videoweblog. Het is niets anders dan dat je een online dagboek maakt met behulp van video. Ongetwijfeld heb je weleens vlogs gezien, maar wij hebben een aantal goede vlogs voor jou verzameld ter inspiratie.

We benoemen hierbij de elementen die de vlog interessant maken om naar te kijken:

- [Nienke Plas](#) laat haar privéleven zien en gebruikt veel humor.
- [Monica Geuzen](#) vertelt open en eerlijk over haar persoonlijke leven.
- [Anna Nooshin](#) interviewt vaak andere BN'ers voor haar vlog.
- [Politievlogger Jan-Willem](#) geeft een open kijk in zijn spannende werklevens.



## Module 2 | Inhoud: waar ga je over vloggen?

In deze module leer je meer over de onderwerpen die je in je vlogs kunt bespreken.

### Onderwerpen van je vlogs

In het onderzoek Erasmus+ gevolgd en gevlogd wordt onderzocht hoe jij je (op professioneel en persoonlijk vlak) ontwikkelt door de buitenlandervaring van het programma. We vragen je daarom om met name op camera vast te leggen:

### Introductie

Wie ben je, waar verblijf je in het buitenland en wat doel van jouw buitenlandbezoek? We zien graag waar je verblijft; je gastgezin, je studentencomplex of appartement, etc. Denk ook aan shots van je vrienden, je stage of universiteit, het uitpakken van je koffer of tijdens je eerste keer met het OV naar je stage of college. Wees creatief!

### (Interculturele) activiteiten

Denk bijvoorbeeld aan ...

- Eten bij medestudenten, mensen die je hebt ontmoet, of bijvoorbeeld apart streetfood (iets dat je nog nooit hebt gegeten).
- Voor of na een sociale activiteit (nationale feestdag)
- Voor of na je college of stagedag
- Uitgaan in je nieuwe stad!
- Positieve of negatieve ervaringen die jij opdoet tijdens je verblijf. Denk aan:
  - (Nog) niemand kennen
  - Avonden wanneer je even niets te doen hebt
  - Nieuwe mensen die je leert kennen
  - Werken/leren in een andere werk-/leercultuur
  - Taalbarrière
  - Andere normen en waarden/ gebruiken
  - Heimwee
  - Sociale contacten/ relaties

Je kan vloggen tijdens of na een gebeurtenis. Tip: bespreek telkens één onderwerp per opname.

### Vragen om te beantwoorden in je vlog

Omdat dit onderdeel het belangrijkste is voor het onderzoek, vragen we je om in deze video's steeds de volgende vragen te beantwoorden op camera:

- Situatie: wat is/was de situatie?
- Taak: wat wordt/werd er van je verwacht, wat is/was jouw rol?
- Actie: wat doe of heb je concreet gedaan of gezegd?
- Resultaat: wat is/was het resultaat?
- Reflectie: wat betekent deze ervaring voor jou, zowel persoonlijk als professioneel?

### Vorbereiding

Of je nu een interessante activiteit wil laten zien of een ervaring achteraf wil vastleggen, het is altijd belangrijk om van tevoren vast na te denken over wat je wil vertellen en wat je wil laten zien:

Houd de boodschap van jouw video goed in je achterhoofd, zodat je niet afdwaalt.

Als de activiteit met anderen is, dan is het goed om hen te laten weten dat je gaat vloggen (zie hierover ook module 3 Praktisch).

## Module 3 | Praktisch

### **Toestemming**

Houd rekening met mensen in jouw omgeving. Alleen met persoonlijke toestemming mag je diegene in beeld brengen. Het makkelijkst is om onbekenden van een afstand te filmen of op de rug. Respecteer iemand anders privacy.

### **Apparatuur**

Vloggen kun je doen met een mobiel, tablet, fotocamera of filmcamera. Zolang je goed te zien en te horen bent en je je materiaal op kunt slaan zonder watermerk zit je goed.

### **Bereid je goed voor!**

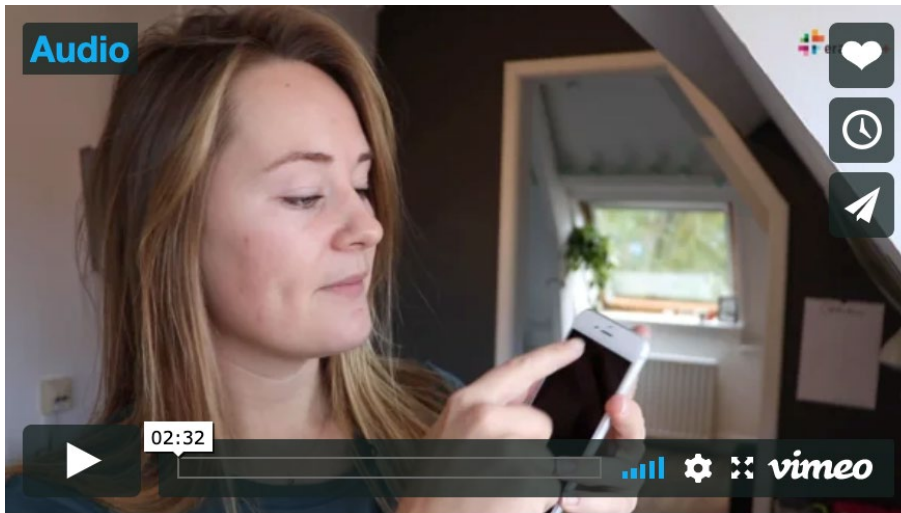
Zorg dat je camera opgeladen is en dat je genoeg ruimte beschikbaar hebt, zodat je niet onverwachts halverwege je verhaal moet stoppen.

## Module 4 | Opname techniek

### Audio

Bekijk de [instructievideo](#).

- Praat net iets harder dan je normaal doet.
- Let op dat het omgevingsgeluid (verkeer, pratende mensen, muziek, wind) niet te veel stoort.
- Praat richting de microfoon.
- Neem eerst een teststukje op om te horen of het te verstaan is.
- Audio is lastig aan te passen achteraf!



### Licht

Bekijk de [instructievideo](#).

- Zorg ervoor dat jouw hoofd niet over- of onderbelicht is.
- Gebruik het liefst daglicht, maar let op dat er geen schaduwen in het gezicht vallen.
- Zorg dat de lichtbron zich achter de camera bevindt, in plaats van achter jou.
- Bij een smartphone kun je op jouw hoofd tikken, zodat de belichting zich daarop aanpast.



## Camera

Bekijk de [instructievideo](#).

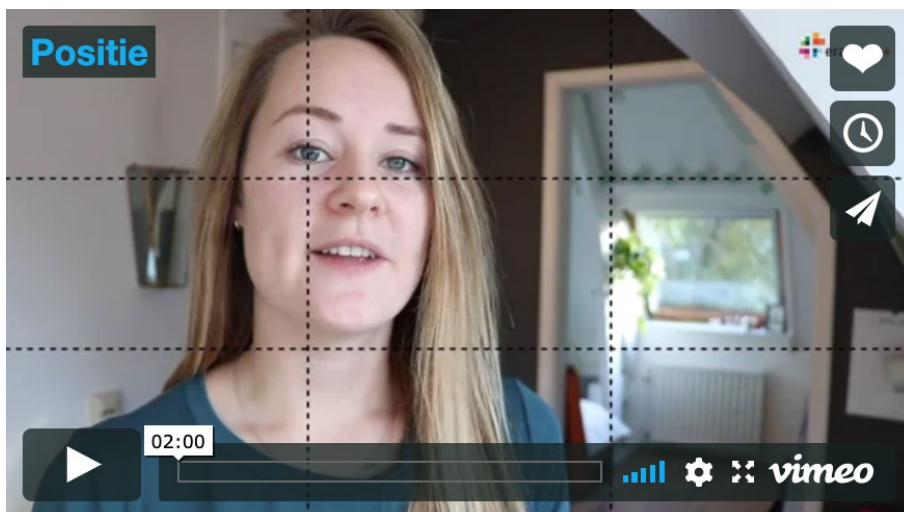
- Film altijd horizontaal.
- Film met de beste camera van je smartphone, dit is meestal de achterste, dus dan zie je jezelf niet op het scherm (handig, want dan kijk je goed in de camera).
- Plaats de camera op ooghoogte.
- Houdt het beeld stabiel door een statief, zelfgemaakte houder, selfiestick of je arm met ondersteuning te gebruiken.
- Je kunt ook vragen of iemand anders jou wil filmen!
- Loop of beweeg niet als je iets belangrijks vertelt.
- Stel jezelf scherp.



## Positie

Bekijk de [instructievideo](#).

- Sta niet precies in het midden van het beeld, maar iets naar de zijkant.
- Vul het beeld niet helemaal op met jouw gezicht, maar sta ook niet te ver weg.
- Laat wat ruimte open in het beeld.
- Kijk in de camera en niet op jouw scherm (behalve om af en toe te checken of het opnemen nog goed gaat).



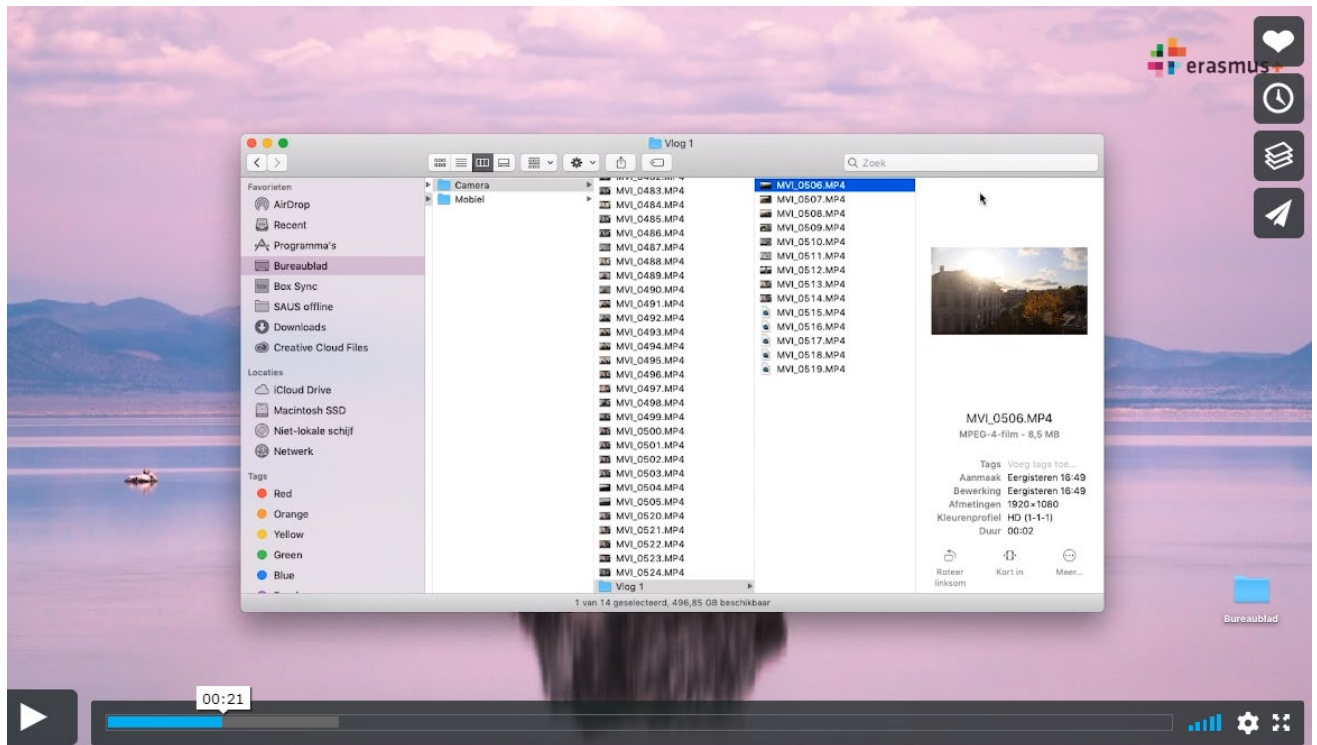
## Lengte

- Ga uit van maximaal 5 minuten per vlog.
- Neem voldoende beelden op zodat je een compleet verhaal kan vertellen.

## Module 5 | Montage techniek

### Stappenplan montage

Bekijk de [instructievideo](#).



#### 1. Opslaan

Sla alle video's goed op in een map op je mobiel of computer. Maak het jezelf gemakkelijk en geef de video's een toepasselijke naam, en sorteer ze per week.

#### 2. Bestanden importeren

Het is zaak om eerst de juiste videobestanden te importeren. Je sluit zo nodig je smartphone, tablet, videocamera, sd-kaart, usb-stick of externe schijf met videobestanden op je computer aan.

Klik in het menu op *Bestand / Bestanden importeren*. Je bladert in de verkenners vervolgens naar de juiste locatie om de videobestanden te tonen. Houd er rekening mee dat het vaak niet lukt om rechtstreeks videobestanden van een iPhone of iPad te importeren. Sla de mediabestanden dan eerst lokaal op en voeg ze daarna alsnog toe. Naast videobestanden importeer je eventueel ook muziek en afbeeldingen.

#### 3. Tijdlijn

Klik in het onderdeel *Projectbestanden* een videobestand aan en verplaats het fragment met ingedrukte muisknop naar de tijdlijn. Laat de muisknop vervolgens los. Je hebt nu een videobestand aan de filmmontage toegevoegd.

Op deze wijze zet je eenvoudig meerdere videoclips achter elkaar en bepaal je zelf de volgorde van de uiteindelijke film.

Wil je een videobestand van de tijdlijn verwijderen? Selecteer binnen de tijdlijn het juiste fragment en druk op *Delete*.

Naast videobestanden voeg je ook audiobestanden (bijvoorbeeld muziek) aan de tijdlijn toe. Je gebruikt hiervoor een ander spoor. Wordt de tijdlijn te lang waardoor er een deel buiten beeld valt? Je klikt dan boven de tijdlijn aan de rechterkant op het minteken om uit te zoomen. Op die manier heb je meer overzicht over welke fragmenten de voorlopige montage bevat.



#### 4. Videoclips inkorten

Je kunt videoclips op de tijdlijn inkorten, zodat je saaie beelden uit de filmmontage weglaat. Er is een alternatieve manier om een videoclip in te korten, namelijk door een fragment te splitsen. Je stelt dan een begin- en eindpunt in.

Per montageprogramma verschilt het met welke tools je dit doet. Ook hier kan YouTube helpen.

#### 5. Overgangen

Wanneer je verschillende videoclips aan elkaar rijgt, ontstaan er nogal harde overgangen. Het is mooier om fragmenten vloeiend in elkaar over te laten lopen. Klik op een overgang en kies met ingedrukte muisknop de gewenste positie op de tijdlijn. Dat kan 'bovenop' bestaande videofragmenten.

Bij de meeste sjablonen voeg je de overgang helemaal aan het begin van een videoclip toe. Een andere manier om een soepele overgang tussen twee fragmenten te creëren, is door de beelden iets te vervagen. Wanneer een clip eindigt, verdwijnt het beeld langzaam uit de film. Voor het begin van een clip geldt het omgekeerde. Klik met de rechtermuisknop op een clip en ga naar *Faden / Gehele clip*. Maak hier een keuze tussen *In- en uitfaden* (snel) en *In- en uitfaden* (langzaam).

#### 6. Effecten

Je gebruikt *Helderheid* als je de beelden iets te donker vindt. Daarnaast is het effect *Kleurverzadiging* interessant, omdat je hiermee de kleuren feller kunt maken. Je past een effect toe, door het effect bovenop een videoclip van de tijdlijn te positioneren. De waarden van het effect kan je vaak eigenhandig aanpassen. Dat is overigens niet zo eenvoudig, maar je kunt er wellicht even mee spelen.

#### 7. Gratis montageprogramma's

Mac: [Movavi](#)

iPhone: [Splice](#)

Windows: [Foto's](#)

Android: [Kinemaster](#)

Wil je het monteren naar een hoger niveau brengen, overweeg dan ook de betaalde programma's. Op internet zijn genoeg lijstjes met de beste apps of software voor jouw mobiel of laptop te vinden!

Op basis van het programma wat je kiest om te monteren, kun je op YouTube veel tutorialvideo's vinden. Zoek bijvoorbeeld op de naam van het programma + tutorial.

#### 8. Decoupage

Knip alle 'saaie' stukken uit je vlog. In een vlog maakt het uit dat het beeld verspringt, dus verwijder gerust ook lange denkpauses. Iedere video bestaat uit principe uit twee hoofdelementen: jijzelf als *talking head* waarbij je in de camera kijkt en jouw verhaal doet en daarnaast plakshots die jouw verhaal visueel ondersteunen. Ook hier kun je het zo leuk maken als je zelf wilt! Een aantal suggesties ter ondersteuning van jouw verhaal:

- Rondleiding in je nieuwe huis
- Uitzicht vanaf je kamer/bureau
- De plek waar je altijd boodschappen doet
- De plek waar je graag uit eten gaat
- De plek waar je uitgaat
- Mensen die je hebt ontmoet
- (Openbaar)vervoer dat je vaak gebruikt

#### Tot slot

In principe hoef je voor het onderzoek je vlogs niet te monteren (zie ook de achtergrondinformatie). Voor jezelf is het natuurlijk wel erg leuk om iedere video te monteren tot één eindproduct!

Veel plezier gewenst met vloggen!

## Achtergrondinformatie onderzoek Erasmus+ gevolgd en gevlogd

Deze online cursus wordt aangeboden als onderdeel van het onderzoekprogramma '[Erasmus+ gevolgd en gevlogd](#)'.

Een belangrijk onderdeel van dit onderzoek zijn de vlogs van studenten Erasmus+ in het buitenland. Met deze vlogs wordt verdieping aangebracht in het onderzoek, naast de regelmatige/frequente vragenlijsten, groepsgesprekken en het 'backpack-onderzoek'.

Vloggen heeft als meerwaarde dat we letterlijk een kijkje kunnen nemen in het leven van jou als deelnemer Erasmus+. Jouw vlogs worden geanalyseerd en gebruikt voor het uiteindelijke onderzoeksresultaat. Dit gebeurt volledig geanonimiseerd.

Mocht het Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training beeldmateriaal van jou willen gebruiken voor andere doeleinden, dan wordt hiervoor eerst toestemming aan je gevraagd.

Kijk [hier](#) voor meer info over gegevensverwerking en bescherming binnen dit onderzoek.

### Aandachtspunten vlogpanel:

- De duur van het buitenlandverblijf verschilt per deelnemer Erasmus+. We vragen je ongeveer één keer per week te vloggen.
- We vragen je een vast moment in de week te kiezen om te vloggen.
- Iedere vlog duurt tussen de 1 en 5 minuten.
- Na iedere opname kun je je vlog uploaden via Dropbox (via jouw persoonlijke uploadlink). Deze ontvang je op jouw persoonlijke e-mailadres.
- Je hoeft je vlogs niet te monteren. Module 5 van deze onlinecursus is dus in principe niet nodig voor het onderzoek, maar uiteraard kan het voor jezelf leuk en leerzaam zijn om het materiaal te leren monteren tot één eindproduct.
- Geef iedere video bij het uploaden de volgende naam: *Jouw eigen naam\_nummervideo\_datumuploaden*. Bijvoorbeeld: *MariekevanHeeswijk\_video1\_04-11-19*.

### Aan de slag!

We weten als geen ander dat het maken van je eerste vlog soms best lastig kan zijn. Het beste is om gewoon te beginnen.

Heb je vragen over het maken van vlogs? Stuur dan een berichtje naar [Sausmakers](#).

Voor vragen over het onderzoek 'Erasmus gevolgd en gevlogd' kun je direct contact opnemen met het [Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training](#).

## Bijlage 4 Interview leidraden

### Gesprek 1

1. Kun je kort vertellen waar je bent, en met wie je woont (gastgezin, internationalen, lokale mensen of andere Nederlandse studenten), kamer alleen, studio / appartement. Heb je gedeelde ruimtes zoals keuken etc. of heb je die voor jezelf?
  - a. Hoe heb je een woning gekozen en waar heb je op gelet?
  - b. Wat voor studie doe je?
  - c. Heb je bepaalde doelen / of verwachtingen van de buitenlandervaring? Vooraf opgesteld of niet?
  - d. In hoeverre heb jij je voorbereid? (bv. informatie opgezocht over land etc.)
2. Wat heb je de afgelopen weken gedaan? (denk aan feestje, studiedates, interculturele activiteiten?)
  - a. Kook je ook samen met huisgenoten, studeer je samen / ga je samen naar feestjes?
  - b. Met wie heb je dat gedaan (internationalen, lokale mensen, andere Nederlanders?)  
Met wie ga je meer om en hoe ben je in contact gekomen met die mensen (kende je ze van studie of uit Nederland nog)?
  - c. Doe je bepaalde activiteiten vaker met internationals, Nederlanders of lokale mensen?
  - d. Waarom met die mensen (is het makkelijker met Nederlanders, of met lokale mensen? / hoe komt dat denk je? Het valt mij op dat je vooral veel met X omgaat, is daar een reden voor?)
  - e. Heb je ook contact met lokale/internationale/Nederlandse mensen? Waarom wel of waarom niet?
3. Kun je één negatieve ervaring (die eruit springt) van de afgelopen twee weken beschrijven (denk aan eenzaamheid, taalbarrière, moeite om contact te maken, missen familie etc.)
4. Kun je één positieve ervaring (die eruit springt) van de afgelopen twee weken beschrijven? (nieuwe vrienden maken, andere cultuur ontdekken)
5. Zou je mij een cijfer kunnen geven tussen de 1 en 10 van in hoeverre jij je daar thuis voelt?

### Gesprek 2

1. Kun je mij iets vertellen over wat je hebt gedaan de afgelopen twee weken? (Feestjes, dingen die je hebt meegemaakt, andere activiteiten).
  - a. Met wie heb je dit gedaan (locals, Nederlanders, internationals)
2. Heb je sinds ons vorige gesprek nog nieuwe mensen leren kennen?
  - a. Vanuit welke setting?
  - b. Zijn dit Nederlanders, locals of internationals?
3. In hoeverre heb je contact met thuis?
  - a. Bijvoorbeeld elke dag, elke week of elke twee weken?
  - b. Misschien vragen wat de reden is, mis je ze? Wil je up to date blijven bij wat daar gebeurt? Of behoefte aan gevoel van thuis?

\*vooraf even nagaan in hoeverre dit onderwerp al naar voren is gekomen.

4. Ik wil graag nog even terugblikken op je eerste dag in X.
  - a. Kun je aan mij vertellen hoe je je voelde toen je voor het eerst aankwam in X? En hoe kwam dit?
  - b. Wanneer werd dit beter?
5. Heb je nog iets anders meegemaakt positief of negatief dat je aan mij wilt vertellen (mag echt overal over gaan)?
6. Vorige keer gaf je dit cijfer, is dat nu hetzelfde / hoger / lager?

### Gesprek 3

1. In ons eerste gesprekje zei je dat je vooral omging met X (en X) is dat nu nog steeds zo?
  - a. Zelfde vriendengroep?
  - b. Verandering in contacten?
2. In hoeverre zijn je ouders betrokken geweest bij je beslissing om naar het buitenland te gaan? Hebben ze je geholpen (hoe)?
3. Heb je nog iets anders meegemaakt positief of negatief dat je aan mij wilt vertellen (mag echt overal over gaan)?
4. Wat denk je dat je tot nu toe hebt geleerd van deze ervaring?
5. Wat zou je mee willen geven aan andere studenten die naar het buitenland gaan?
6. Vorige keer gaf je X cijfer, is dit nu hoger, lager of hetzelfde? \*alleen vragen als student nog in het buitenland zit nu.



# Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht  
t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80  
info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, juni 2020

Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met Qrius en Saus!



In opdracht van het Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training



Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de auteur. De Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.